

Kadernota

2017

gemeente Haarlem

Kadernota 2017

Uitgave gemeente Haarlem
Juni 2017

Informatie

(023) 511 51 15
www.haarlem.nl, ook voor een digitale versie

Stadhuis, Grote Markt 2
Postbus 511
2003 PB Haarlem

Foto's: Hans Guldemon, Susan Dekker.

Inhoudsopgave

Inleiding.....	5
1 Beleidsmatige ontwikkelingen	11
1.1 Cluster sociaal	11
1.2 Cluster fysiek	25
1.3 Cluster burger en bestuur	35
1.4 Groei van de stad	38
1.5 Innovaties programmabegroting	47
2 Ontwikkelingen meerjarenraming en financiële positie	48
2.1 Ontwikkeling Nederlandse economie	48
2.2 Financiële ontwikkelingen en meerjarenraming.....	49
2.2.1 Van Programmabegroting 2017 naar Kadernota 2017	49
2.2.2 Autonome ontwikkelingen.....	50
2.2.3 Bestemming rekeningresultaat.....	55
2.2.4 Uitkomsten voortgangsrapportage.....	56
2.2.5 Investeringsprogramma (IP).....	57
2.2.6 Voorstellen voor beleidsintensivering	58
2.3 Ontwikkeling algemene reserves	64
3 Financiële voortgangsrapportage 2017	65
3.1 Financiële voortgangsrapportage 2017	65
3.2 Neutrale wijzigingen	69
3.3 Reserve mutaties.....	71
4 Investeringsplan en MPG/grondbeleid.....	72
4.1 Hoofdpijnen Investeringsplan 2017-2022	72
4.2 Kasstroomplafond, investeringsplafond en schuldontwikkeling	78
4.3 Hoofdpijnen MPG/grondbeleid.....	83
5 Belastingen en woonlasten	89
5.1 Uitgangspunten en landelijke ontwikkelingen.....	89
5.2 Woonlasten	91
5.3 Overige belastingen en heffingen	96

6 Bedrijfsvoering	97
7 Besluit.....	104
Bijlagen.....	108
Bijlage 1: Meerjarenperspectief grondexploitaties (MPG)	108
Bijlage 2: Begrotingskader	109
Bijlage 3: Toelichting beleidsintensivering.....	113
Bijlage 4: Uitgangspunten Programmabegroting 2018-2022	138
Bijlage 5: Begrotingswijziging Kadernota 2017	146
Bijlage 6: Doorgeschoven investeringen 2016.....	147
Bijlage 7: Actualisatie investeringsplan.....	149
Bijlage 8: Afsluiten kredieten	150

Inleiding

Voorwoord

Voor u ligt de Kadernota 2017 van de gemeente Haarlem.

In deze nota zijn besluiten van de gemeente over vele onderwerpen financieel vertaald voor de periode tot en met 2022. Hiermee vormt de nota de start voor het opstellen van de Programmabegroting 2018.

De Kadernota 2017 is de laatste van de bestuursperiode 2014-2018. Een periode waarin niet alleen de vaak pijnlijke gevolgen van de financiële crisis op zorgvuldige wijze moesten worden verwerkt maar ook de grote decentralisatie in de zorg moest worden vormgegeven.

Bij het aangaan van de vele uitdagingen van de stad terwijl de gemeentelijke financiën onder druk stonden is het coalitiemotto 'Samen Doen' steeds een stevig houvast gebleken. Door het gesprek aan te gaan, de verbinding te zoeken en in gezamenlijkheid oplossingen te zoeken is het telkens weer gelukt om ook in moeilijke tijden de weg naar voren te vinden.

Zoals reeds gemeld in het Jaarverslag en Jaarrekening 2016 is inmiddels het herstel van de economie ook in Haarlem merkbaar. Opgeteld bij de resultaten van de opgebrachte financiële discipline van de afgelopen jaren betekent dit dat deze weg naar voren in het laatste jaar van deze coalitie ook een vervolg kan krijgen richting de toekomst. Sommige pijnlijke beslissingen uit afgelopen jaren kunnen worden verzacht en het begin van een noodzakelijke transformatie kan worden ingezet die Haarlem en de Haarlemmers klaar zal maken voor de toekomst. Want uit alle cijfers blijkt: het aantal inwoners van de stad groeit. Met zowel een Toekomstvisie als een Structuurvisie Openbare Ruimte in de pen wordt al toegewerkt naar een breed gedeeld beeld over hoe de toekomstige uitdagingen van deze stad en haar groei zo goed mogelijk gefaciliteerd kunnen worden. Maar op de kortere termijn zijn er ook concrete mogelijkheden om de komende jaren deze toekomst op een positieve manier vorm te geven.

Schuldreductie op orde, ruimte voor investeringen

Deze kadernota is de eerste bezuinigingsloze kadernota in zeven jaar, het meest positief denkbare scenario voor een stadsbestuur dat midden in een crisisperiode is aangetreden. Nu de vermindering van de schulden van de stad op orde is gebracht, het rekeningresultaat van 2016 wederom positief is uitgepakt en er sprake is van een omvangrijke reserve sociaal domein ontstaat er ruimte om te investeren in de toekomst. In deze kadernota wordt daarom volgens vier lijnen een positieve transformatie ingezet waar de stad in de komende jaren profijt van heeft: het sociaal domein, onderhoud van de stad, de digitale transformatie en duurzaamheid.

Transformatie sociaal domein

De beschikbare middelen binnen het sociaal domein zijn de eerste twee jaren meer dan toereikend gebleken om de uitgaven te dekken. In plaats van de verwachte tekorten zijn de jaren 2015 en 2016 zelfs beide met een positief saldo afgesloten. De

reserve sociaal domein is daardoor flink toegenomen. Nu deze reserve groot genoeg is gegroeid om eigenhandig de eventuele risico's af te dekken is het mogelijk om de € 4 miljoen die in 2015 uit de algemene middelen is overgeheveld naar de reserve er nu uit te halen. Hierdoor ontstaat ruimte om te investeren in andere doelen.

De eerste twee jaren van uitvoering in het sociaal domein hebben echter ook inzicht gegeven in knelpunten binnen de domeinen zelf én knelpunten die domein overstijgend of sociaal domein breed zijn. Juist op die lastige vraagstukken is extra inzet en versnelling nodig. Voor het vinden van oplossingen om de doorstroming van kwetsbare doelgroepen in hun huisvesting en zelfstandigheid te bevorderen stellen we een task-force in. De task-force zal maatregelen voorstellen om de beschikbaarheid en toewijzing van huisvesting aan personen uit de maatschappelijke opvang en ex-gedetineerden die daar klaar voor zijn te verbeteren. In de Decemberrapportage 2016 is daaraan al een eerste impuls gegeven en zijn voor 2017 extra middelen beschikbaar gesteld ten laste van de reserve sociaal domein (€ 2 miljoen). Deze kadernota is de plaats om de extra inzet voor de komende jaren vorm te geven. Hierin worden daarom voorstellen gedaan om nogmaals een deel van de reserve sociaal domein in te zetten om versnelling in de transformatie te bewerkstelligen en de zorg voor Haarlemmers daadwerkelijk anders te kunnen organiseren.

Transformatie onderhoud van de stad

In de afgelopen periode zijn zoals gezegd vanwege de beperkte middelen soms pijnlijke keuzes gemaakt, groot en klein. In het coalitieprogramma is daarom al in 2014 vastgelegd dat indien er ruimte zou ontstaan deze deels benut zou worden voor het terugdraaien van bezuinigingen. In deze kadernota wordt daarom bijvoorbeeld geld vrijgemaakt om de bezuinigingen terug te draaien op de exploitatie van speeltuinen door zelfstandige speeltuinverenigingen. Zo kunnen de speeltuinen in de stad op een goed kwaliteitsniveau blijven voortbestaan. Maar ook bezuinigingen op het onderhoud van de openbare ruimte kunnen worden teruggedraaid. Het onderhoudsniveau van onze mooie stad kan daarmee weer op het peil worden gebracht waarop iedereen het graag ziet.

Digitale transformatie

De Digitale Agenda 2020 vanuit de EU en het Rijk laat zien dat de maatschappij in een nieuwe periode van Digitale Transformatie is gekomen. Ook Haarlem wordt tussen 2017 en 2020 geconfronteerd met een veelheid aan maatschappelijke en technologische ontwikkelingen. Of het nu gaat om het sociaal domein, het fysieke domein of onze dienstverlening aan de burger en het bedrijfsleven, IT is verweven met alle primaire processen. Voor Haarlem betekent dit dat er een nieuwe fase aanbreekt waarin ICT infrastructuur, beveiliging, digitalisering en informatiestromen klaar gemaakt moeten worden voor deze toekomst. Het college ziet deze ontwikkelingen als randvoorwaarde voor het kunnen realiseren van veel ambities in andere programma's en maakt hier daarom in deze kadernota geld voor vrij.

Transformatie duurzaamheid en woonlasten

Er wordt door het college extra ingezet op het versnellen van het Duurzaamheidsprogramma. Haarlem werkt aan een duurzame, groene en schone

stad. Er wordt ingezet op een versnelling van de verduurzaming van de stad met als gevolg onder andere economische groei, een klimaatneutraal Haarlem in 2030 en een aardgasvrij Haarlem volgens de Routekaart Haarlem Aardgasvrij 2040, waar de gemeente Haarlem de regie over voert. De gemeente investeert in duurzaamheid samen met partners binnen de stadsgrenzen en in de regio en werkt zo aan een toekomstbestendige stad als koplopergemeente in de energietransitie. Sinds 2009 is het Duurzaamheidsprogramma verbreed met onderdelen zoals circulaire economie, zero emission mobiliteit, industrie en klimaatadaptatie. De financiële consequenties van zowel de verbreding als de versnelling van het Duurzaamheidsprogramma krijgen in deze kadernota een plek. Zo wordt met het Strategisch Plan Afvalscheiding vol ingezet op het verder verminderen van restafval. Dit plan krijgt nu een verdere uitwerking waarmee de duurzaamheidsdoelen eerder en efficiënter behaald kunnen worden. Omdat de kosten hiervoor een belangrijk onderdeel van de woonlasten vormen, zou dit betekenen dat de woonlasten in 2018 licht stijgen. Eén van de coalitieafspraken is dat woonlasten niet sterker mogen stijgen dan inflatie. Deze afspraak staat nog altijd, sterker nog, in 2016 daalden de woonlasten in Haarlem voor het tweede jaar op rij zelfs sterker dan elders in het land. Het college maakt ook in deze kadernota geld vrij om de afspraak hierover na te komen.

Samen Doen!

Het coalitieprogramma heeft als titel 'Samen Doen!' gekregen. Afgelopen jaren heeft dit motto geholpen om samen de noodzakelijke moeilijke beslissingen te nemen over waar het minder kon en soms moest. Nu het economisch herstel ruimte geeft om te investeren verandert weliswaar de dynamiek, maar blijft het motto wederom de rode draad in de afwegingen die gemaakt worden. Door nu samen te investeren in onze toekomst maken we het mogelijk om het ook in deze toekomst in Haarlem samen te kunnen blijven doen.

Raadsbehandeling Kadernota 2017

De behandeling van de kadernota door de gemeenteraad van Haarlem vindt plaats van 26 t/m 29 juni.

Proces raadsvragen

De Kadernota 2017 wordt op 18 mei aangeboden aan de raad.

Raadsleden hebben tot 30 mei de tijd om technische vragen te stellen.

De beantwoording van technische vragen wordt uiterlijk op 6 juni weer via de griffie aan de raad verzonden.

Het college van burgemeester en wethouders
Haarlem,

Financiële ontwikkelingen op hoofdlijnen

In de begroting 2017 is uit overweging van prudent begrotingsbeleid het effect van de verbetering van het economisch klimaat niet verwerkt. Toen de signalen zich in de septembercirculaire 2017 omzetten naar daadwerkelijk gunstige begrotingseffecten, zijn de eerste positieve signalen gebruikt in de decemberrapportage voor incidentele versnellers. Er is € 2 miljoen aan voorstellen gedaan voor versnelling in het sociaal domein, € 1 miljoen voor duurzaamheidsfond en vergroening, er is voor bijna € 1 miljoen aan middelen voor faciliteren ontwikkelingen (woningbouw) en aanjagen bouwproductie beschikbaar gekomen en als laatste is er € 2 miljoen besteed aan het versnellen van de schuldreductie.

Echter, naar goed gebruik, is de septembercirculaire niet in de begroting 2017 opgenomen en komt bij deze Kadernota 2017 het gunstige structurele begrotingseffect daarvan voor het eerst in beeld. Naast deze extra structurele middelen zijn er ook extra incidentele middelen. Het rekeningoverschot van 2016 is voor de helft van € 3,1 miljoen beschikbaar voor het begrotingskader en daarnaast zijn er incidentele middelen uit de reserve sociaal domein van € 4 miljoen die voor een sluitend begrotingskader worden in gezet. Bij het vormen van de reserve sociaal domein is in twee tranches € 4 miljoen uit de algemene middelen aan de reserve toegevoegd. Nu blijkt dat de omvang van de reserve sociaal domein zodanig is dat deze € 4 miljoen terug kunnen vloeien naar de algemene middelen.

De structurele extra middelen worden vooral ingezet voor de transformaties van duurzaamheid, onderhoud openbare ruimte en digitalisering. De beleidsintensiveringen van deze kadernota die inhoud geven aan de transformatie in het sociaal domein worden vooral uit de reserve sociaal domein gedekt. Deze intensiveringen zijn bedoeld om inhoudelijke transformatiedoelen te realiseren en wel zodanig dat het financiële effect dicht bij het begrotingsuitgangspunt komt van 'rijksbudget is werkbudget'.

De Kadernota 2017 is de eerste nota na jaren van bezuinigen die een gunstig begrotingsbeeld te zien geeft. De voorgestelde intensiveringen van de vier transformaties beginnen in het jaar 2017. Bewust is gekozen voor oplopende begrotingsreeksen. De transformaties kunnen echter niet waar gemaakt worden als hier geen extra capaciteit voor wordt bijgezet. De in deze kadernota voorgestelde capaciteitstoekenning draagt bij aan de realisatie van deze transformaties.

Aan het begin van deze coalitieperiode is sterk ingezet op de reductie van de schuld. Daarom is het investeringsvolume per jaar drastisch teruggelopen, tot beneden het niveau van investeringen dat nodig is om te kunnen vervangen. Dit is voor een beperkt aantal jaren mogelijk, maar de grenzen worden steeds meer zichtbaar. Bovendien vraagt de toekomst van de stad om investeringen die boven het niveau van vervanging uitgaan. In deze kadernota worden de afgesproken plafonds voor deze coalitieperiode gehandhaafd, dus tot en met 2018.

CLUSTER SOCIAAL

1 Beleidsmatige ontwikkelingen

1.1 Cluster sociaal

Inleiding

Vanaf 2015 is de gemeente verantwoordelijk voor vrijwel de gehele maatschappelijke ondersteuning van inwoners in Haarlem. Van jong tot oud, van arm tot rijk, van gezond tot hulpbehoevend. De decentralisaties van 2015 zijn de grootste veranderingen in de zorg van de laatste decennia. Het vindt daarnaast plaats in een snel veranderende maatschappij, een nieuwe economie, vergrijzing. De afgelopen jaren is door Haarlem ingezet op de herinrichting van het sociaal domein. Daarbij heeft de focus gelegen op de implementatie van de nieuwe Wet maatschappelijke ondersteuning, de Jeugdwet en de Participatiewet. Ook is de positie en de inzet van zowel het sociaal wijkteam als het Centrum voor Jeugd en Gezin versterkt.

Onderliggende programma's

Het cluster sociaal bestaat uit drie programma's:

- Programma 1: Maatschappelijke participatie gaat over de basisvoorwaarden om mee te kunnen doen in de samenleving, met voor iedereen toegankelijke activiteiten en voorzieningen, met informatie en advies en met lichte vormen van ondersteuning gericht op preventie;
- Programma 2: Ondersteuning en zorg gaat over maatwerk op het gebied van voorzieningen en zorg, veelal alleen toegankelijk met een beschikking;
- Programma 3: Werk en inkomen gaat over het tijdelijke financiële vangnet en de toeleiding naar werk en scholing om vanuit eigen kracht zelfredzaam te zijn in de Haarlemse samenleving.

Beleidsintensiveringen

In verschillende beleidskaders is de afgelopen jaren verwoord wat de gemeente wil bereiken: een samenleving waarin de burger en zijn of haar eigen kracht centraal staan. De gemeente heeft ambities geformuleerd en daarmee een stip aan de horizon gezet. Daarbij is in 2015 gekozen voor een behoedzame overgang. De decentralisatie van taken naar gemeenten was dan ook niet meer dan een eerste stap. Nu wordt vormgegeven aan de echte opdracht en bedoeling van de decentralisaties van 2015: de herinrichting van het sociaal domein op gemeentelijk niveau, kortweg de transformatie.

Het heeft namelijk geen zin om het oude systeem te vervangen door een nieuw systeem, zonder dat er echt iets verandert in de organisatie van zorg en ondersteuning. Daarom is het proces van transformatie één van de lastigste beleidsopgaven waarvoor gemeenten zich sinds tijden gesteld zien. Het gaat om het overstijgen van jarenlang ingesleten patronen (niet alleen bij de overheid), van hardnekkige werkwijzen en van institutionele belangen.

De gemeentelijke ambities zijn vastgelegd in het transformatieprogramma dat in het najaar van 2015 is vastgesteld. Daarbij laat de gemeente zich in de uitwerking leiden door de volgende tien patronen¹:

1. Het richten op het gezonde verstand: de leefwereld van de burgers is het uitgangspunt en niet de systeemwereld;
2. Het veranderen van de rol van de burgers: ze zijn niet langer klant maar eigenaar van hun probleem en hun oplossing. Van consument naar producent, van passief naar actief;
3. Het ontwikkelen van een anonieme verzorgingsstaat naar een herkenbare verzorgingsstad gebaseerd op de organisatie van nabijheid met het primaat op de wijk;
4. Het integraal werken als vertrekpunt nemen;
5. Het bevorderen van snelle, heldere en onorthodoxe oplossingen en daarmee doorbreken van de bureaucratie;
6. Het vormgeven van nieuwe verhoudingen tussen professionals en burgers (sociale netwerken, informele zorg);
7. Het bieden van meer ruimte aan professionals en hen bevrijden van al te strakke protocollen en verantwoordingsregimes;
8. Het creëren van ruimte voor generalistisch werken. Het doorbreken van de verkokering en het 'opknippen' van problemen in door specialisten behandelbare deelproblemen;
9. Het zorgen voor een verschuiving naar preventie, zowel bij de burger als in het professionele handelen als in de organisatie;
10. Het ontwerpen van integrale kosten-baten-analyses om het effect van preventie te kunnen laten zien.

Visie op de burger

Elke burger is op één of andere manier betrokken bij de zorg. Als hulpvrager, als mantelzorger, als partner, ouder of kind van een cliënt. Van hen kan de gemeente dus het meest leren over hoe de zorg in de praktijk werkt en waar verbeterlagen te maken zijn.

In de transformatie staat de leefwereld van de burger centraal en niet de systeemwereld. De burger voert regie over zijn leven en is eigenaar van zijn probleem én zijn oplossing. De burger kiest de oplossing die het meest logisch bij hem past. Dat betekent dat de wens en behoeften van de individuele burger leidend moet zijn voor transformatie én voor de dienstverlening van de bij de transformatie betrokken organisaties.

Daarbij wordt niet uit het oog verloren dat er ook burgers zijn die, al dan niet tijdelijk, onvoldoende de regie op hun leven kunnen voeren. Ook dan wordt de meest logische oplossing gezocht, waarbij de burger zo goed mogelijk ondersteund wordt door een cliëntondersteuner of zijn naaste omgeving.

De burger wordt niet alleen gezien als hulpvrager. Hij kan ook iets voor een ander betekenen. Deze vorm van wederkerigheid is voor de burger ook van belang: het

¹ Vrij vertaald uit: 'Nabij is beter', Pieter Hilhorst en Jos van der Lans, uitgegeven door VNG/KING, 2015.
Kadernota 2017

versterkt de eigenwaarde en het gevoel iets bij te dragen aan de samenleving of iets te betekenen voor een ander.

Tegelijkertijd is het overgrote merendeel van onze burgers gezond, vitaal, zelfredzaam. Zij kunnen een belangrijke motor zijn voor het stimuleren van onderlinge zorg. Als de gemeente bereid is haar burgers meer ruimte te geven voor eigen initiatieven en als hun zelforganiserend vermogen gewaardeerd wordt, zullen burgers ook meer verantwoordelijkheid nemen.

Tot slot: in de verschillende beleidskaders is aangegeven dat gestreefd wordt naar een inclusieve samenleving, een samenleving waarin iedereen naar vermogen in kan participeren. Toch sluit diezelfde samenleving groepen uit. Het gaat niet alleen om 'mee kunnen doen', maar ook om 'mee mogen doen'. De gemeente moet dus ook blijven investeren in het wegnemen van vooroordelen en uitsluitingsmechanismen.

Transformatiethema's

De transformatie-opgaven zijn ingedeeld in vijf centrale thema's. De thema's zijn:

- Thema 1: Bestrijd de paarse krokodil;
- Thema 2: Organiseren van samenhang en integraliteit;
- Thema 3: Ontzorgen en innoveren;
- Thema 4: Preventie;
- Thema 5: Langer zelfstandig wonen.

De veranderaanpak bij de vijf thema's kent als basis: het perspectief van de burger, de kracht van de wijk, een samenhangende aanpak zonder nieuwe schotten of kolommen, in samenwerking met alle betrokkenen met respect voor ieders rol en belang.

Financiële ruimte voor versnelling

In plaats van de verwachte tekorten zijn de jaren 2015 en 2016 beide met een positief saldo afgesloten. De reserve sociaal domein is daardoor toegenomen. De eerste twee jaren van uitvoering hebben echter ook inzicht gegeven in knelpunten binnen de domeinen zelf én knelpunten die domein overstijgend of sociaal domein breed zijn. Juist op die lastige vraagstukken is extra inzet en versnelling nodig. In de Decemberrapportage 2016 is daaraan een eerste impuls gegeven en zijn voor 2017 extra middelen beschikbaar gesteld ten laste van de reserve sociaal domein (€ 2,0 miljoen). Deze kadernota is de plaats om de extra inzet voor de komende jaren vorm te geven en daarom worden voorstellen gedaan om nogmaals een deel van de reserve sociaal domein in te zetten om versnelling in de transformatie te bewerkstelligen.

De omvang van de reserve sociaal domein en de ontwikkeling van het meerjarenbeeld biedt ruimte om de basisinfrastructuur te versterken. Dat is van wezenlijk belang na jaren van bezuinigingen. Een goed functionerende basisinfrastructuur versterkt de kansen en mogelijkheden van kwetsbare burgers, bevordert eigen kracht en zelfregie, is preventief en signalerend, stimuleert actief burgerschap, vermindert specialistische zorg, overbrugt afstand naar (betaald) werk en bestrijdt tweedeling en uitsluiting. Het versterken van de basisinfrastructuur moet het bereik vergroten. Als dat tot financiële

knelpunten leidt, is er sprake van een nieuw verdelingsvraagstuk (tussen maatwerkvoorzieningen en basisinfrastructuur).

Daarnaast zijn er in het lokale zorglandschap lacunes in het type aanbod. Deze zijn tot nu opgelost door het maken van afspraken binnen de bestaande zorgcontracten. Er zijn echter lacunes die om een investering vragen. Deze liggen nu voor als beleidsintensivering voor de komende twee jaar. De investeringen kunnen worden gedaan in de wetenschap dat er geen signalen zijn dat groepen inwoners en specifieke doelgroepen buiten beeld raken of zijn geraakt. In Haarlem blijft voor zover bekend niemand ongewild van ondersteuning verstoken. Dit leidt tot de volgende voorstellen voor versnelling binnen het sociaal domein, ten laste van de reserve sociaal domein. De intensiveringen zijn ook vertaald naar de leidende patronen en transformatiethema's:

(bedragen X € 1.000)					
Sociaal domein	2017	2018	2019	Leidend patroon	Transformatie-thema
Beleidsintensiveringen basisinfrastructuur					
Versterken vrijwillige inzet	25	75	75	6	4
Ondersteuning zelforganisaties en buurtinitiatieven	50	200	200	3, 6	2
Innovatieregeling	100	100	100	5, 7	3
Mantelzorgondersteuning (en onderzoek Odensehuis)	60	200	200	6	4, 5
Versterking digitale zelfredzaamheid	35	70	70	2	5
Impuls samenwerkingsverband jeugd	75	75	0	4, 8	2, 4
Bekendheid basisinfrastructuur en effectmeting inzet	105	25	25	7	3
Thuisadministratie en voorkomen Schuldenproblematiek	85	110	110	9	4
Sociale wijkteams en CJG					
1 huishouden, 1 plan, 1 regisseur	60	0	0	4, 5, 8	2
Opvang wonen en herstel					
Extra inzet op een integrale aanpak zorg en veiligheid	80	80	0	4	2
VSO	150	0	0	9	4
Versnelling preventie, herstellen op maat en zelfstandig wonen	800	1.100	0	9	4
Haarlem project	75	0	0	-	-
Taskforce huisvesting	0	500	500	5	3
Werk en inkomen					
Tekort SW-bedrijf in relatie tot benodigd re-integratiebudget	390	855	1.645	-	2
Haarlemse keten	20	40	40	4	4
50 banenplan	235	470	235	-	-
Jeugd/Wmo					
Uitvoering plan van aanpak 18-/18+	150	0	0	4, 8, 9	2, 4
Totaal t.l.v. reserve sociaal domein	2.495	3.900	3.200		

De beleidsintensiveringen worden in bijlage 3 toegelicht

Financiële ontwikkelingen sociaal domein

In 2016 is de begroting van het sociaal domein voor 2017 opnieuw opgebouwd. Dat heeft tot een nieuw begrotingssaldo geleid:

(bedragen X € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021
Tekort Begroting 2017	-2.899	-1.861	-1.104	-927	-442

Er is tot en met 2021 elk jaar sprake van een tekort, dat wel langzaam afloopt. Belangrijke verklaring daarvoor is de taakstelling huishoudelijke ondersteuning van € 2,3 miljoen die vanaf 2018 is opgenomen (zie Begroting 2017, bladzijde 51). Het tekort wordt daarmee op begrotingsbasis met € 2,3 miljoen verlaagd, de taakstelling moet nog wel gerealiseerd worden (door de uitgaven ook daadwerkelijk met dit bedrag te verlagen).

In de Begroting 2017 zijn (structureel) extra middelen opgenomen voor de versterking en uitbreiding van de sociaal wijkteams en het Centrum voor Jeugd en Gezin. In de Decemberrapportage 2016 is € 2,0 miljoen aan de reserve sociaal domein onttrokken voor versnelling in het sociaal domein. Het doel hiervan is dat de zorg door te investeren in het daadwerkelijk anders organiseren ervan niet alleen beter past bij de vraag maar ook betaalbaar blijft. Daarnaast biedt het extra inzetten op de basisinfrastructuur meer mogelijkheden om meer Haarlemmers zorg te bieden, want het bereik en de doelgroep worden hierdoor vergroot (een effect dat mogelijk een kostenverhoging met zich mee brengt).

Doorwerking resultaten 2015 en 2016

De werkzaamheden voor de Jaarrekening 2016 zijn intern afgerond. De rekening 2016 sluit met een voordelig saldo van (afgerond) € 12,9 miljoen. De verklaring voor het voordeel is divers en voor een belangrijk deel in het geheel niet gerelateerd aan de totale ondersteuningsvraag of cliëntvolumes. Een deel van de overschotten wordt veroorzaakt door de voorzichtige wijze waarop we de nieuwe taken in de afgelopen periode in de meerjarenbegroting hebben verwerkt. Zo zijn de inkomsten uit eigen bijdrage veel hoger dan geraamd. Dit is ook een signaal dat er geen sprake is van vraaguitval of zorgmijding.

Er zijn verschillende landelijke onderzoeken gedaan die deze analyse ondersteunen. Zo liggen er landelijke analyses van Cebeon (in opdracht van het Ministerie van VWS) en Significant (in opdracht van het Netwerk Directeuren Sociaal Domein), die het Haarlemse beeld bevestigen.

De werkelijke uitkomsten van 2015 en 2016 zijn gebruikt om de juistheid/accuraatheid van de ramingen voor 2017 en verder te beoordelen. Daaruit komt naar voren dat op een aantal onderdelen ruimte in de ramingen zit/likt te zitten. Die financiële ruimte wordt geschat op € 4,425 miljoen structureel. De cijfers over 2017 (eerste kwartaal) bieden nog onvoldoende zekerheid en houvast deze verwachting verder bij te stellen. De beschikbare financiële ruimte is deels noodzakelijk om de taakstelling van € 2,3 miljoen te realiseren; het verlagen van de budgetten gaat immers ten koste van de verwachte ruimte. Per saldo is de verwachte financiële ruimte vanaf 2018 ruim € 2,0 miljoen:

	(bedragen X € 1.000)				
	2017	2018	2019	2020	2021
Taakstelling HO		-2.300	-2.300	-2.300	-2.300
Doorwerking 2015 en 2016	4.425	4.425	4.425	4.425	4.425
Totaal voordeel	4.425	2.125	2.125	2.125	2.125

Effecten circulaires 2016

De rijkscirculaires die in 2016 zijn gepresenteerd hebben een negatief effect voor Haarlem. Meerjarig is er sprake van een aanzienlijke korting op de rijksbijdrage, zonder dat dit leidt tot een gelijke daling van de kosten.

	(bedragen X € 1.000)				
	2017	2018	2019	2020	2021
Septembercirculaire	-1.985	-1.925	-1.914	-1.806	-1.770
Decembercirculaire	291				
Totaal nadeel	-1.694	-1.925	-1.914	-1.806	-1.770

Herijkt meerjarenbeeld

Bovenstaande analyse leidt tot een nieuwe indicatieve meerjarenraming:

	(bedragen X € 1.000)				
	2017	2018	2019	2020	2021
Indicatief meerjarenbeeld	-168	-1.661	-893	-608	-87

De voorzichtige conclusie die hieruit getrokken kan worden, is, dat bij **ongewijzigde omstandigheden**, er in 2021 sprake is van een sluitende raming (tekort van € 87.000 op een totale uitkering van € 120 miljoen is vrijwel sluitend). Dit betekent dat de komende jaren nog een bedrag van circa € 3,4 miljoen aan de reserve sociaal domein onttrokken moet worden om de overschrijding ten opzichte van het rijksbudget te dekken. De stand van de reserve sociaal domein is eind 2016 € 35,0 miljoen. Op grond daarvan is er in de reserve sociaal domein financiële ruimte om de transformatie te versnellen.

Bovenstaande analyse is 'ceteris paribus', oftewel onder gelijkblijvende omstandigheden. Er is dus geen rekening gehouden met aanvullende financiële effecten in de rijksbijdrage (via de circulaires). Ook is geen rekening gehouden met de mogelijke nadelige effecten rondom de eigen bijdrage. Mogelijk worden hier door het Rijk verdere regels aan gesteld (van maximeren tot misschien wel afschaffen). Het effect van de verwerving (2018) kan ook nog niet meegenomen worden. Tenslotte is ook geen rekening gehouden met het effect van de toename van gebruik van voorzieningen als gevolg van de kanteling (beter bereik van de doelgroep). Ondanks dat de afgelopen twee jaar met voordelen zijn afgesloten, is er nog onvoldoende zicht op een trend in alle inkomsten en uitgaven. Aangezien de afgelopen

twee jaar op vrijwel alle onderdelen veranderingen hebben plaatsgevonden, is bovenstaand financieel beeld naar verwachting niet het werkelijke beeld, sterker nog, hoogstwaarschijnlijk niet, en in die zin slechts een indicatie van de ontwikkeling.

Effect versnelling

De extra middelen worden beschikbaar gesteld voor de periode 2017-2019. In die periode beoordelen we in hoeverre de middelen ook daadwerkelijk bijdragen aan de transformatie én of de inzet van middelen ook daadwerkelijk bijdraagt aan een afname van kosten op andere plekken in het sociaal domein, of daarbuiten (werk en inkomen, BUIG). Op grond daarvan wordt bepaald of middelen structureel ingezet moeten worden. Binnen de domeinen Wmo (HO en begeleiding en dagbesteding) en Jeugd verwachten we door de extra inzet besparingen te kunnen realiseren, 'van dure naar minder dure zorg'.

Op het domein Beschermd wonen wordt geen besparing verwacht. De extra inzet is juist nodig om bestaande knelpunten op te lossen. Uiteindelijk doel is dat daardoor binnen de beschikbare middelen gebleven wordt en wordt voldaan aan de opdracht om iedereen van passende zorg te voorzien en wachtlijsten weg te werken. Daarbij moet ook rekening gehouden worden met het overgangsrecht van cliënten (vijf jaar) waardoor op korte termijn minder op de effecten van transformatie en kanteling gestuurd kan worden. Het (financiële) effect van de verdere decentralisatie van Beschermd wonen in 2020 is nog uiterst onzeker, dat geldt zowel voor de rijksbijdrage als de eigen bijdrage. Tenslotte speelt op dit domein de samenhang met maatschappelijke opvang (Decentralisatie-Uitkering MO) een belangrijke rol. Op het domein van MO worden de komende jaren tekorten voorzien. Investerings nu zijn dan ook bedoeld om op het totaal van BW en MO binnen de beschikbare middelen te blijven.

Voor het re-integratiebudget wordt ook geen besparing ingerekend. Alle inzet is er juist op gericht het beschikbare budget volledig te besteden en zoveel mogelijk cliënten naar een passende voorziening uit te laten stromen, de doelstelling van Ken je Klant. Het effect daarvan wordt buiten het sociaal domein zichtbaar in de vorm van afnemende uitgaven voor Werk en Inkomen (BUIG). Of dat vervolgens tot een financieel voordeel voor de gemeente leidt, is grotendeels afhankelijk van de ontwikkeling van de BUIG. De prestaties van Haarlem ten opzichte van de andere gemeenten is daarin een belangrijke parameter.

Ontwikkeling en toekomst reserve SD

De reserve sociaal domein is in deze coalitieperiode door de voordelen in 2016 en 2017 gegroeid naar € 35 miljoen (stand 1 januari 2017). Alle bovenstaande financiële ontwikkelingen, aannames en voorstellen tezamen leiden tot het volgende (deels indicatieve) beeld van de reserve sociaal domein.

(bedragen X € 1.000)

Ontwikkeling reserve sociaal domein						
	2017		2018		2019	
Stand per 1-1	-35.181	v	-24.540	v	-16.675	v
Dotaties						
(Voorgenomen) dotaties per jaar						
	0		0		0	
Onttrekkingen						
Onttrekking dekking geraamd (meerjarig) tekort	2.899	n	1.861	n	1.104	n
Effect herijking Begroting (o.b.v. rekening 2015 en 2016)	-4.425	v	-4.425	v	-4.425	v
Taakstelling HO			2.300	n	2.300	n
Effect Septembercirculaire 2016	1.985	n	1.925	n	1.914	n
Effect Decembercirculaire 2016	-291	v			1.806	n
Bestuursrapportage 2016						
Herindicaties cliënten HO	469	n				
Regionaal Kompas	275	n				
Decemberrapportage 2016						
Versnellers 2017	2.000	n				
Begroting 2017						
Programmabudget	200	n				
Kadernota 2017						
Intensiveringen*	3.345	n	3.900	n	3.200	n
Ken je Klant	96	n	192	n	192	n
Extra onttrekking	4.000	n	2.000	n		
Garantiebanen	88	n	112	n	135	n
(Voorgenomen) onttrekkingen per jaar						
	10.641	n	7.865	n	4.420	n
Stand op 31-12	-24.540	v	-16.675	v	-12.255	v
					-11.647	v
					-11.560	v

*Onttrekking 2017 is inclusief € 850.000 incidenteel maatschappelijke opvang (zie beslispoint).

De reserve is in 2015 ingesteld en gekoppeld aan de Integratie-Uitkering sociaal domein, die een looptijd heeft tot en met 2017. Het Rijk heeft nog geen duidelijkheid verschaft over het al dan niet verlengen van de Integratie-Uitkering. Ongeacht de ontwikkelingen op rijksniveau is het van belang de reserve sociaal domein nog in stand te houden. Zoals hiervoor ook is geconstateerd is de aandacht en inzet tot nu toe met name gericht geweest op het bieden van continuïteit van zorg en minder op de transformatie. De transformatie vraagt extra financiële inzet, financiële ruimte die binnen de reserve sociaal domein beschikbaar is. Het financiële doel van de transformatie is dat de taken binnen de beschikbare middelen worden uitgevoerd, naar verwachting is dat punt in 2021 bereikt (zie hiervoor) en kan de reserve opgeheven worden. In 2019 wordt de omvang, nut en noodzaak van de reserve beoordeeld en beoordeeld of de reserve na 2021 ook daadwerkelijk niet meer nodig is.

Extra budget transformaties verwant met sociaal domein

In de Decemberrapportage 2016 bleek binnen de budgetten van het sociaal domein ruimte te zijn om de transformatieopgave te versnellen. In 2017 is voor € 2,0 miljoen extra beschikbaar zodat de organisatie van de zorg beter past bij de vraag en de zorg ook betaalbaar blijft. In het gesprek over de veranderingen in het sociaal domein blijkt er ook een aantal opgaven te zijn die buiten de directe transformatieresultaten vallen van de decentralisaties sociaal domein, maar die wel van betekenis zijn voor het behalen van die directe resultaten.

Ook op dit vlak wordt een impuls beoogd. Gedacht kan worden aan het vrijspelen van zorgplaatsen door de doorstroom van cliënten naar woningen te bevorderen door te voorzien in beschikbare woonplekken. In de Begroting 2018 zullen concrete voorstellen worden gedaan voor een bedrag van € 2,0 miljoen in 2018.

Overige versnellers

Naast de versnellers binnen het sociaal domein, die ten laste van de reserve sociaal domein komen, zijn in de kadernota nog meer voorstellen voor beleidsintensiveringen opgenomen. Een aantal daarvan raakt het sociaal domein (zie tabel hieronder), maar kunnen, conform de afspraken niet ten laste van de reserve sociaal domein gebracht worden (nota 'Uitgangspunten mutaties Algemene Reserve Sociaal Domein' 2015/121394).

Eén voorstel betreft de versnelling van Ken je Klant. De kosten daarvan worden, vanwege de samenhang met het sociaal domein (participatie en re-integratie) deels ten laste van de reserve sociaal domein en deels ten laste van de reserve Wwb gebracht. Conform de motie 'Blijvend in gesprek', de omvang van de reserve Wwb is hiervoor toereikend.

(bedragen X € 1.000)					
Ontwikkeling reserve Wwb	2017	2018	2019	2020	2021
Stand per 1-1	-3.460 v	-2.358 v	-2.070 v	-1.782 v	-1.782 v
Dotaties					
(Voorgenomen) dotaties per jaar	0 v	0 v	0 v	0 v	0 v
Onttrekkingen					
<i>Programmabegroting 2017</i>	500 n	0 n	0 n	0 n	0 n
<i>Bestuursrapportage 2016</i>					
GBI	140 n				
Extra formatie Ken je Klant	318 n				
<i>Kadernota 2017</i>					
Versnelling Ken je Klant	144 n	288 n	288 n		
(Voorgenomen) onttrekkingen per jaar	1.102 n	288 n	288 n	0 n	0 n
Stand op 31-12	-2.358 v	-2.070 v	-1.782 v	-1.782 v	-1.782 v

(bedragen X € 1.000)					
Overige versnellers cluster sociaal	2017	2018	2019	Leidend patroon	Transformatie-thema
Schulddienstverlening					
Projecten jongeren en schulden	195	100	0	9	4
Budgetbeheer en budgetcoaching	120	240	240	9	4
Werk en Inkomen					
Versnelling ken je klant	240	480	480	4	4
Ten laste van reserve Sociaal Domein	-96	-192	-192		
Ten laste van reserve Wwb	-144	-288	-288		
Divers					
Jaar van de ontmoeting	150	25	25	-	-
Automatische externe defibrillators (AED)	0	200	0	-	-
Verbeterde aanpak nazorg ex-gedetineerden	75	75	75	-	-
Totaal	540	640	340		

Ontwikkeling uitkeringenbestand

De uitvoeringscapaciteit voor werk en inkomen beweegt mee met het aantal uitkeringsgerechtigden. Verandering in de capaciteit vindt pas plaats als er sprake is van een mutatie in het bestand van 5% of meer ten opzichte van het laatste ijkmoment. De stand van het aantal uitkeringsgerechtigden eind februari 2017 was 104,5% van de stand eind augustus 2016. Daarmee wordt de grens ten opzichte van de laatste bijstelling (augustus 2016) niet overschreden. Er is dus geen aanleiding de uitvoeringscapaciteit uit te breiden. In de Begroting 2018 wordt opnieuw getoetst of de toename in augustus 2017 meer dan 5% is.

Overigens is in maart en april 2017 het aantal uitkeringsgerechtigden gedaald ten opzichte van de voorgaande maand. Wanneer de komende zomerperiode het gebruikelijke seizoenspatroon van daling van het aantal uitkeringsgerechtigden zich opnieuw voordoet, zal ook in augustus 2017 geen bijstelling van de uitvoeringscapaciteit noodzakelijk zijn.

Maatschappelijke opvang

De kosten voor de maatschappelijke opvang worden gedekt door de decentralisatie-uitkering MO (DU MO). Sinds 2016 blijkt de DU ontoereikend te zijn om alle kosten te dekken. Het tekort van € 1,0 miljoen in 2016 en (verwachte tekort) 2017 wordt door alle regiegemeenten gedekt (via de verdeelsleutel aantal inwoners per gemeente).

Inmiddels blijven de kosten van de maatschappelijke opvang stijgen. Het tekort 2017 neemt daardoor naar verwachting met € 850.000 extra toe. De belangrijkste oorzaken voor de toename zijn:

- Het beleid van de gemeente Haarlem dat niemand tegen zijn of haar wil buiten slaapt wordt ruimhartig uitgevoerd. Dat betekent dat extra opvangvoorzieningen gerealiseerd moeten worden voor alleenstaande daklozen met OGGZ-problematiek, zwerfjongeren en dakloze gezinnen met OGGZ-problematiek, terwijl een afbouw van voorzieningen was voorzien;
- Om de veiligheid in en om de opvangvoorzieningen te borgen zijn de kosten van beveiliging aanzienlijk hoger dan eerder voorzien;
- Hogere huurlasten in de eerste jaren voor de Velserspoort dan medio 2016 was voorzien (huurlasten nemen in latere jaren af);
- Korting vanuit het Rijk op de DU MO van structureel circa € 100.000;
- Blijvend tekort aan goedkope, kleine woningen om de uitstroom uit de maatschappelijke opvang en beschermd wonen te accommoderen;
- De wens om bemoeizorg regionaal te versterken. Het gaat veelal om mensen die vervuilen, vereenzamen, overlast geven, dakloos zijn, uit huis gezet dreigen te worden, ziek zijn, maar geen hulp toelaten.

Voor 2018 en verder loopt het tekort verder op. Er wordt onderzocht of het mogelijk is dit tekort te verlagen door taken van de centrumgemeente over te hevelen naar de afzonderlijke gemeenten, zonder het budget over te hevelen. Het gaat hierbij immers om ondersteuning die overlapt met ambulante begeleiding; dat is op grond van de Wmo een taak van de gemeenten afzonderlijk.

Het is echter onzeker of de regiogemeenten hiermee akkoord gaan, mede omdat de regiogemeenten niet onverkort instemmen met het Haarlemse beleid dat niemand tegen zijn wil buiten mag slapen.

Beslispunt

Ten aanzien van de aan het sociaal domein verwante transformaties:

- a. Te besluiten eenmalig het tekort in de dekking voor maatschappelijke opvang 2017, mede vanwege de relatie met beschermd wonen, te dekken door een onttrekking aan de reserve sociaal domein. Voor wat betreft de uitgaven voor 2018 en verder worden nadere voorstellen uitgewerkt met als doel de tekorten terug te dringen.
- b. Te besluiten de kosten voor de versnelling van Ken je Klant, vanwege de samenhang met het sociaal domein (participatie en re-integratie), deels ten laste van de reserve sociaal domein en deels ten laste van de reserve Wwb te brengen. Conform de motie 'Blijvend in gesprek', de omvang van de reserve Wwb is hiervoor toereikend.

CLUSTER FYSIEK

1.2 Cluster fysiek

Inleiding en context

Anders dan bij de start van deze bestuursperiode is er inmiddels sprake van een aantrekkende economie. Ook in Haarlem is dit voelbaar. Dat betekent voor de stad dat er aandacht kan en moet worden geschonken aan de uitdagingen voor de komende jaren. Het nadenken over de toekomst is daarom de rode draad in deze kadernota. Centraal staat daarbij de verwachte groei van het aantal inwoners. Deze ontwikkeling noopt het gemeentebestuur om na te denken over hoe deze groei met behoud van de huidige kwaliteiten kan worden geacommodeerd, zodat er ook in de toekomst sprake kan blijven van een stad waar het voor iedere Haarlemmer goed wonen, leven, werken en verblijven is. Het concreet maken van de keuzes voor de toekomst en de inpassing van de aan deze keuzes verbonden ruimtevraag is bij uitstek een opgave die gekoppeld is aan het fysieke domein. Het gaat daarbij niet alleen om de woningbouwproductie. Ook essentiële voorzieningen op het gebied van bijvoorbeeld onderwijs en zorg vragen aandacht.

De toekomst kent naast kansen ook zorgen. Adaptatie aan de klimaatproblemen, energietransitie en het risico van uitsluiting van groepen zijn daar voorbeelden van. Wat ook niet onopgemerkt mag blijven, zijn uitkomsten van het rapport 'kwetsbare wijken in beeld' dat zowel in fysiek als sociaal opzicht de meest kwetsbare wijken in Nederland onder druk dreigen te komen. Vaak is sprake van een groeiende overlast- en veiligheidsproblematiek. In Haarlem wordt via het project Lelie in Haarlem Noord en het tien puntenplan voor het Rozenprieel gewerkt aan de verbetering van de leefbaarheid. De fysieke aanpak in het kader van stedelijke vernieuwing, die eind jaren negentig voortvarend is ingezet, is nog zeker niet afgerond. De G32 heeft mede om die reden de rijksbetrokkenheid bij de stedelijke vernieuwing tot een van haar speerpunten gemaakt.

Onderliggende programma's

Het cluster fysiek bestaat uit twee programma's:

- Programma 4: Duurzame stedelijke vernieuwing; stedelijke ontwikkeling, wonen en duurzaamheid economie, toerisme en cultuur en grondexploitaties;
- Programma 5: Beheer en onderhoud; de openbare ruimte mobiliteit en parkeren.

Hoofdkoers

Haarlem werkt aan de stad van morgen. Haarlem koestert haar bestaande kwaliteiten die de basis vormen voor een toekomstbestendige woon-, werk- en leefomgeving

Bouwen en versnellen

Het faciliteren en aanjagen van de groei van het Haarlemse en regionale woningaanbod zal de komende jaren hoog op de agenda blijven staan. Samenwerking met de gemeenten in de regio Zuid-Kennemerland/IJmond en in de Metropoolregio Amsterdam (MRA) in de afstemming van woningbouwprogramma's en de

mogelijkheden voor versnellen speelt hierin een belangrijke rol. Voor de komende jaren is er voldoende bouwcapaciteit om 7.500 woningen in Haarlem toe te kunnen voegen. Om deze productie volgens de kaders van de vastgestelde “Woonvisie Bouwen aan een (t)huis” tot stand te brengen, worden extra middelen ingezet om het hiertoe benodigde ruimtelijk instrumentarium te ontwikkelen. Elke toevoeging moet gepaard gaan met een verbetering van kwaliteit, gezondheid en functiemenging. De ambitie is dat elke nieuwbouwwoning energieneutraal en zonder gasaansluiting wordt gebouwd. De kaders en kansen hiervoor worden opgenomen in de nota duurzame nieuwbouw die in 2017 aan de raad wordt voorgelegd.

Ontwikkelzones

In de Decemberrapportage 2016 heeft de raad extra geld beschikbaar gesteld voor het actief aanjagen van ruimtelijke initiatieven. Het college heeft in de commissie Bestuur van 1 december 2016 toegezegd de benodigde middelen voor het aanjagen te koppelen aan concrete projecten. Ontwikkelaars en andere investeerders willen graag aan de slag in Haarlem en hebben in een aantal gevallen ook al concrete plannen. Een deel van deze projecten wordt in elkaars ‘nabijheid’ ontwikkeld waardoor op ‘natuurlijke’ wijze ontwikkelzones ontstaan. Deze zones bieden de mogelijkheid om woningen te realiseren en tegelijkertijd ruimtelijke kwaliteit en woonprogramma toe te voegen, ook in de sociale huursector. Zo is het college tot acht ontwikkelzones gekomen: Spaarnesprong, Oostpoort-Amsterdamsevaart, Schipholweg, Europaweg, Planetenlaan-Orionweg, Spaarndamseweg, Korte Verspronckweg-Spoorwegstraat en Spoorzone Zuidwest. Voor elke ontwikkelzone geldt een eigen aanpak en zullen waar nodig ruimtelijke kaders worden opgesteld. Voor een aantal ontwikkelzones is het nodig het algemeen beleid aan te passen en te actualiseren. In het bijzonder het beleid voor verdichting/hoogbouw/verstedelijking. Dit gebeurt in samenhang met het vaststellen van de Structuurvisie Openbare Ruimte in 2017 en de evaluatie van de nota Ruimtelijke Kwaliteit.

Uitvoering Duurzaamheidsprogramma

De raad heeft om versnelde uitvoering van het Duurzaamheidsprogramma gevraagd en motie 71 ‘Werk aan de winkel’ aangenomen. Het Duurzaamheidsprogramma is in 2009 begonnen met het onderdeel energie, Haarlem Klimaat Neutraal 2030. Sindsdien zijn er onderdelen bijgekomen zoals circulaire economie, zero emission mobiliteit, industrie en klimaatadaptatie. Daarmee is het Duurzaamheidsprogramma verbreed. De financiële consequenties van zowel de versnelling als de verbreding van het Duurzaamheidsprogramma worden verwerkt in de gemeentelijke begroting vanaf 2018. In de huidige begroting zijn de kosten en de al beschikbaar gestelde budgetten opgenomen, zoals het versnellersbudget (incidenteel in 2017), het communicatiebudget (structureel) en de extra middelen voor fietsen, groen en duurzaamheid (structureel). Voor de versnelde uitvoering en verbreding van het Duurzaamheidsprogramma zoals in motie 71 is omschreven is jaarlijks circa € 1.500.000 nodig.

SPA: Implementatieplan omgekeerd inzamelen

Gelijk met de Kadernota 2016 is het Strategisch plan afvalscheiding (SPA) vastgesteld. Daarbij is vastgelegd dat de fasen na 2017 jaarlijks worden afgewogen tegen de financiële consequenties. Het SPA bevat de uitgangspunten voor het Haarlemse grondstoffenbeleid voor de periode 2016 - 2022. De door de gemeenteraad vastgestelde bijbehorende ambitie is het verhogen van het afval-scheidingspercentage van 37% naar 68% in 2022 en het verlagen van de hoeveelheid restafval van 286 kg per inwoner per jaar naar 130 kg in 2022. Dit moet naast de voordelen voor het milieu ook resulteren in een beheersbare afvalstoffenheffing.

Om deze doelen te bereiken worden in het SPA diverse maatregelen voorgesteld. Nader onderzoek, nieuwe ervaringen en voortschrijdend inzicht hebben inmiddels geleid tot verbetervoorstellen, zoals al per brief, van 13 februari 2017 ([2017/79260](#)), aan de raad is aangegeven.

In het SPA zijn de maatregelen in de tijd gefaseerd gepland. Het volgordelijk invoeren kent een aantal nadelen. Zo kan het aantal restafvalcontainers pas volledig worden teruggebracht als de extra maatregelen voor PBD (plastic, blik en drinkpakken) en GFT (groente, fruit en tuinafval) voldoende effect hebben gesorteerd. Ook moeten bewoners meerdere keren worden benaderd voor de invoering van elke nieuwe maatregel. Het effect van de maatregelen voor GFT, PBD en andere grondstoffen is groter naarmate de restafvalcontainers op grotere afstand staan. Een integrale invoering van de maatregelen per wijk is daarom qua opbrengst het meest effectief. Bovendien beperkt het de noodzaak tot tijdelijke maatregelen. Ook worden bewoners in één keer bij de totale aanpak per wijk betrokken. Bewoners geven bovendien aan dat ze graag het voorzieningenniveau meteen op peil willen hebben.

Kortom, het effect van het 'omgekeerd inzamelen' (grondstof dichtbij en restafval veraf) zoals vastgesteld in het SPA is groter als de maatregelen in één keer worden ingevoerd. Dit houdt in het plaatsen van voldoende grondstofcontainers dichtbij, waar mogelijk aan huis, en restafvalcontainers op grotere afstand. In deze kadernota zijn daarvoor middelen opgenomen. De te nemen maatregelen worden integraal met de wijkraad en buurt besproken, voorbereid en per wijk ingevoerd. Voor, tijdens en na de invoering zorgt een afvalcoach voor extra begeleiding, toelichting en stimulering. De stad staat vol met ruim 1.500 ondergrondse containers voor restafval. Bijna 50% van deze restafvalcontainers wordt omgebouwd voor grondstoffen, vooral PBD en papier maar ook voor glas en gft (deels ondergronds). Daarnaast worden er in zeer stedelijke gebieden vaste bovengrondse containers voor gft geplaatst (hiervoor loopt nu een proef met de schillenboer). Bij geschikte laagbouw woningen worden nog ruim 25.000 duo-rolcontainers voor PBD en papier geplaatst.

Met de uitrol van de duo-rolcontainers is al binnen de financiële kaders gestart zoals aangegeven in de halfjaarlijkse voortgangsbrief SPA van 6 januari 2017. Na de vaststelling van de Afvalstoffenverordening in september 2017 wordt gestart met het omgekeerd inzamelen in de eerste wijken. Vervolgens wordt de verdere invoering van het omgekeerd inzamelen in de stad verdeeld over 2018, 2019 en 2020. Voorgesteld wordt om een extra jaar te nemen (2020) om dit goed te kunnen voorbereiden en

samen met de bewoners in te voeren, waarbij geleerd kan worden van de eerste ingevoerde wijken en ervaringen elders in het land. Dit betekent ook dat het financieel beloningssysteem voor het afvalscheiden (diftar), na goedkeuring door de gemeenteraad, vanaf 2021 ingevoerd kan worden. Voorgesteld wordt om de besluitvorming hiervoor niet eind 2018 maar medio 2019 voor te leggen.

Voorgesteld wordt in te stemmen met de volgende fase invoering SPA in de wijken 2018.

Met de hogere lasten is rekening gehouden bij de berekening van de woonlasten in hoofdstuk 5 Belastingen en woonlasten van deze kadernota.

Evaluatie oprichting kringloopbedrijf

In 2013 is een businessplan opgesteld om het vergroten van de kansen op werk voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt te vergroten en anderzijds duurzame en doelmatige en doelmatige afvalinzameling door reductie en hergebruik van de afvalstroom. In opdracht van het college is nagegaan hoe door Spaarnelanden en Werkpas hieraan invulling is gegeven. Uit het onderzoek blijkt dat met succes een kringloopbedrijf door Werkpas is opgezet. Daarbij wordt wel geconcludeerd dat het huidige afsprakenkader van onderlinge verrekeningen tussen Spaarnelanden en Werkpas de door het BBV verplichte transparantie over de opbouw van het tarief afvalstoffenheffing in de weg staat. Het is wenselijk de samenwerking tussen het kringloopbedrijf en Spaarnelanden voort te zetten en primair te richten op activiteiten voor en binnen Haarlem, zoals inzameling, creëren van werkplekken voor Haarlemmers en vermarkting van gescheiden afvalstromen (recycling). Voor voortzetting van het kringloop bedrijf én een zuivere opbouw van het tarief afvalstoffenheffing is het wenselijk het afsprakenkader te wijzigen:

- De gewenste waarde van de re-integratie trajecten expliciet te maken en mee te nemen in de verwervingsafspraken met Werkpas voor 2018 en verder, in plaats van doorbelasting via de afvalstoffenheffing;
- Het kringloopbedrijf te erkennen als een duurzame inzamelaar en sorteerder van huisraad, waarvan na scheiding circa de helft afval blijkt. De begrote verwervingskosten worden in de afvalstoffenheffing doorbelast. Hiermee is in de ontwikkeling van de woonlasten rekening gehouden.

Daarom wordt voorgesteld:

- Het om niet ter beschikking stellen van Haarlems textiel, zoals besloten in het collegebesluit [2013/422892](#) (Realiseren van reïntegratietrajecten door het inzamelen en verwerken van textiel en huisraad, d.d. 29 oktober 2013), te beëindigen;
- Baten uit verkoop van origineel van € 200.000 toe te rekenen aan het tarief van de afvalstoffenheffing; Spaarnelanden heeft immers € 200.000 minder verwerkingskosten;
- De € 100.000 minder verwerkingskosten door het stoppen van de ophaalvergoeding van Spaarnelanden aan Werkpas toe te rekenen aan het tarief van de afvalstoffenheffing;

- Een ophaalvergoeding van € 0,40 per kg voor huisraad te vergoeden aan Werkpas, en dit door te belasten via de afvalstoffenheffing, € 200.000 voor 2018; en deze vergoeding jaarlijks opnieuw te begroten in samenwerking met Werkpas.

Wijkaanpak

Via het gebiedsgericht werken worden grote (her)ontwikkelingsprojecten begeleid. De stad staat voor de opgave om de gevolgen van de veranderingen in de zorg, klimaatverandering, technologische innovatie en andere ontwikkelingen van de 21^e eeuw te weerstaan. Met de inbreng van de externe partners organiseren de gebiedsteams maatwerk per stadsdeel.

Werkgelegenheid

Haarlem wil een complete stad zijn met voldoende aanbod van banen. De economie in Haarlem trekt aan, de gemeente wil door het inzetten van acquisitie meer werkgelegenheid naar de stad halen. De stad vervult met haar goede voorzieningen, cultuur, florerende binnenstad en veelzijdig bedrijvenpark een regionale en toeristische functie. De groei van de economie blijkt ook aan het stijgend aantal aanvragen van economische en culturele initiatieven waaronder ook evenementen. Haarlemmers, wijken, bezoekers en bedrijven gedijen daar goed bij.

Monumenten van de toekomst

Haarlem is een historische stad met een lange en interessante ontstaansgeschiedenis. Haarlem herbergt daardoor belangrijke waarden in zowel het gebouwde als het ongebouwde. Denk hierbij aan de vele historische en markante gebouwen, de parken en lange lijnen. Lange lijnen zijn historische lijnen waarlangs de stad op natuurlijke wijze is gegroeid. Deze waarden zijn bepalend voor de aantrekkelijkheid van Haarlem als woon-, werk- en bezoekstad.

Aanpassingen in de leefomgeving moeten daarom passen bij de wijk en plaats. Bij ruimtelijke ontwikkelingen is het van belang dat hiermee rekening wordt gehouden.

Ontwikkeling van de stadsentrees

Haarlem wil een aantrekkelijke stad zijn. Dit is één van de doelen uit onder andere de Toekomstvisie en de Structuurvisie openbare ruimte. Weinig van de Haarlemse aantrekkelijkheid is op dit moment zichtbaar bij de stadsentrees. Gelukkig bieden de stedelijke opgaven ten aanzien van de woningbouw, groen en duurzame mobiliteit een uitgelezen kans om de entrees te (her)ontwikkelen. Voor de aanpak van de stadsentrees is een programma voor de inrichting en gebruik van de openbare ruimte nodig. Dat laatste biedt de Structuurvisie openbare ruimte die naar verwachting eind 2017 wordt vastgesteld

Moderniseren parkeren

De in de Programmabegroting 2016-2020 aangekondigde inzet op het moderniseren van parkeren is vertraagd vanwege het referendum dat over dit onderwerp zal plaatsvinden. Ook als de uitslag van het referendum is dat het programma kan worden uitgevoerd, is daarna voorbereidingstijd nodig om de maatregelen tot uitvoering te brengen. De maatregelen die in 2017 kunnen worden ingevoerd, zullen daarom in dit jaar nog weinig meetbaar effect hebben op de parkeersituatie. Het is daarom dus ook niet te verwachten dat de streefwaarde van 27% voor de indicator 'Percentage Haarlemmers dat (zeer) veel last ondervindt van parkeren in de eigen woonbuurt' in 2017 zal worden behaald. Een percentage dicht bij dat van 2016 (31%) lijkt een realistischere streefwaarde.

Positionering

Haarlem wil haar stevige positie in het netwerk van de Metropoolregio Amsterdam (MRA) verzilveren. Naast de huidige deelname in diverse platforms (zowel bestuurlijk als ambtelijk) zet Haarlem in op het trekkerschap van het MRA klimaatprogramma. De vestiging van een internationale school in Haarlem is zeer geholpen met de verkregen bijdrage van € 400.000. De actieve opstelling van Haarlem legt ook geen windeieren met betrekking tot de lobby's naar provincie, Rijk en Europa. De jaarlijkse subsidie inkomsten zijn in 2016 verdriedubbeld en zullen in 2017 en 2018 naar verwachting nog meer stijgen. De actieve inzet op Europa heeft ertoe geleid dat Haarlem door de Europese Commissie is gevraagd om als coördinerende stad de programmalijn Innovative Procurement (Innovatieve aanbestedingen) van de EU Urban Agenda te leiden. Haarlem neemt actief deel aan vier Europese netwerken. Een en ander leidt ertoe dat, waar Haarlem voorheen incidenteel (eens per drie jaar) Europese subsidieaanvragen indiende, er in 2017 al op zeven subsidietrajecten wordt ingezet.

Samenwerking met de stad

Het coalitieprogramma heeft als titel gekregen 'Samen Doen'. Er is in geïnvesteerd om initiatieven samen met bewoners en partners vorm te geven. De gemeentelijke organisatie zet blijvend in op het verbeteren van haar externe contacten. Het ontstaan van 'bestuur op maat' heeft een stevige impuls gegeven bij het doorgeleiden van initiatieven uit de stad naar het bestuur. Er zijn de nodige initiatieven op gang geholpen, creatieve nieuwe wegen onderzocht en een kans gegeven. Verder is ons een spiegel voorgehouden door de ervaringen van de buitenwacht op te tekenen. De ondernomen stappen laten onverlet dat de participatie mogelijkheden verder kunnen worden ontwikkeld. Behoeft en noodzaak blijven bestaan (onder andere vanuit het oogpunt van de nieuwe Omgevingswet) aan het verder onderzoeken en het uitproberen en ontwikkelen van nieuwe instrumenten en werkwijzen. Overigens niet beperkt tot de zuivere overheidsparticipatie, maar met name op het punt van burgerconsultatie en in samenwerking oppakken van gemeenschappelijke doelstellingen (co-creatie).

Verder werkt Haarlem nauw samen met de woningcorporaties op basis van meerjarige prestatieafspraken. Op basis van een door de gemeente Haarlem geïnitieerd onderzoek in de ontwikkelingen in de particuliere huursector zal in de komende jaren worden vastgesteld of en op welke manier de gemeente Haarlem wil en kan sturen in

de ontwikkelingen in dit woningmarktsegment (bijvoorbeeld door programmeren van middeldure huur in bestemmingsplannen). Het onderzoek start de tweede helft 2017, de oplevering is in 2018 Specifieke doelgroepen (waaronder groepen met een zorgvraag en mensen die doorstromen uit vormen van opvang) vragen om aanvullende aanpak waarbij diverse vormen van tijdelijke woonruimte een oplossing kunnen bieden.

Omgevingswet

De invoering van de Omgevingswet stelt nieuwe eisen aan het gemeentelijk beleid, de uitvoeringsorganisatie en de digitale voorzieningen. In het plan van aanpak Omgevingswet is voorzien in 2017 projecten uit te voeren die de bestuurlijke keuzes die daarin te maken zijn expliciet maken en die inzicht zullen geven in de projecten die nodig zijn om uitvoering te geven aan die keuzes. Daarbij moet worden bepaald op welk moment de voorgeschreven Omgevingsvisie zal worden opgesteld en met welk ambitieniveau, op welke wijze de huidige bestemmingsplannen en verordeningen zullen opgaan in het Omgevingsplan en welke aanpassingen wij in de werkwijze en bemensing van de ambtelijke organisatie zullen aanbrengen om aan de nieuwe wet uitvoering te geven. Uit de eisen en specificaties die de ontwikkeling van het landelijke Digitaal Stelsel Omgevingswet zullen opleveren volgen eveneens projecten en investeringen om de Haarlemse systemen daarop aan te sluiten. Gelet op de onzekerheden die er momenteel nog zijn rond aanpak en reikwijdte is het nog niet mogelijk een betrouwbare inschatting van de kosten te maken. Bovendien streeft het college ernaar zoveel mogelijk door substitutie van bestaande activiteiten in de capaciteitsvraag te voorzien. Ook hiervan is op dit moment nog niet duidelijk in hoeverre dat mogelijk is omdat tijdens de verbouwing de winkel open moet blijven. Wel is het zo dat er het komende half jaar meer duidelijkheid ontstaat over kosten van implementatie als gevolg van een door de VNG ontwikkeld financieel instrument. Deze maakt het mogelijk een raming voor alle gemeenten op te stellen. Er is daarmee sprake van onzekerheid omtrent besluitvorming en omtrent inschatting van de kosten. Niettemin is duidelijk dat er voor implementatie van de Omgevingswet aanzienlijke kosten gemaakt zullen moeten gaan worden. De verwachting is om bij de behandeling van de begroting in het najaar van 2017 meer inzicht te kunnen geven in de te verwachten kosten en mogelijkheden voor dekking.

Beleidsintensiveringen

De beleidsintensiveringen geven ook in het fysieke cluster de mogelijkheid om op verschillende onderwerpen extra ambities te formuleren of eerdere bezuinigingen ongedaan te maken. Een aantal van de beleidsintensiveringen in programma 4 en 5 wordt hieronder beschreven.

Met het beschikbaar stellen van extra middelen voor het duurzaamheidsprogramma wordt vanaf 2017 extra ingezet op energietransitie, warmte- en energiebesparing in de bebouwde omgeving, het bevorderen van een circulaire economie en het programma Steenbeek. Ook wordt met een eerste storting een Haarlems energiefonds opgericht.

Voor het beheer van het gemeentelijk vastgoed wordt op een aantal cruciale onderdelen, al dan niet via inhuur, extra capaciteit ingezet. Hiermee wordt extra inzet

gepleegd op het opzetten van de meerjarige vastgoed exploitatie, het in regie zetten van het technisch beheer, de dagelijkse begeleiding van huurcontracten en het versneld uitvoeren van de verkoopopgave.

De verlaging van het kwaliteitsniveau van de openbare ruimte in de woonwijken waar in 2014 toe is besloten, wordt in stappen ongedaan gemaakt. Zowel vanuit de politiek als vanuit de stad wordt aangegeven dat de kwaliteit van de openbare ruimte als te laag wordt ervaren. Een hoger kwaliteitsniveau van de openbare ruimte draagt bij aan de uitstraling van de stad en het comfort van de gebruikers van de stad. Doordat het budget in stappen wordt opgehoogd zal ook de kwaliteitsverbetering stapsgewijs optreden. Met ingang van 2020 is het budget weer terug op het bedrag vóór de bezuiniging, daarna komt de kwaliteit van de buitenruimte weer op het oude niveau.

De methode van werk-met-werk-maken blijkt een groot succes. Door bij groot onderhoudswerken in de stad een aantal beleidswensen, bijvoorbeeld op het gebied van groen en fietsen, te realiseren, wordt de kwaliteit van de stad verhoogd. De wensen vanuit de stad en de politiek blijken op dit gebied vaak groter dan de beschikbare middelen. Daarom wordt in 2018 het budget voor werk met werk maken eenmalig opgehoogd.

Beslispunt

Ten aanzien van SPA: Implementatieplan omgekeerd inzamelen:

- a. In te stemmen met de volgende fase invoering SPA in de wijken 2018;

Ten aanzien van de evaluatie oprichting kringloopbedrijf:

- a. Het niet ter beschikking stellen van Haarlems textiel, zoals besloten in het collegebesluit [2013/422892](#) (Realiseren van reïntegratietrajecten door het inzamelen en verwerken van textiel en huisraad, d.d. 29 oktober 2013), te beëindigen;
- b. Baten uit verkoop van origineel van € 200.000 toe te rekenen aan het tarief van de afvalstoffenheffing; Spaarnelanden heeft immers € 200.000 minder verwerkingskosten;
- c. De € 100.000 minder verwerkingskosten door het stoppen van de ophaalvergoeding van Spaarnelanden aan Werkpas toe te rekenen aan het tarief van de afvalstoffenheffing;
- d. Een ophaalvergoeding van € 0,40 per kg voor huisraad te vergoeden aan Werkpas, en dit door te belasten via de afvalstoffenheffing, € 200.000 voor 2018; en deze vergoeding jaarlijks opnieuw te begroten in samenwerking met Werkpas.

CLUSTER BURGER EN BESTUUR

1.3 Cluster burger en bestuur

Inleiding

Het coalitieprogramma 'Samen Doen' wil bewoners verbinden en zo initiatieven mogelijk maken om gericht samen te werken. Zo vindt het maken en uitvoeren van beleid steeds vaker samen met de Haarlemse inwoners en ondernemers plaats. Ook in deze kadernota wordt hier verder invulling aan gegeven.

Onderliggende programma's

Het cluster burger en bestuur bestaat uit twee programma's:

- Programma 6: Burger, bestuur en veiligheid gaat over de dienstverlening naar burgers en bedrijven, het gemeentelijk bestuur en over openbare orde en veiligheid;
- Programma 7: Algemene dekkingsmiddelen en overhead gaat over de uitgangspunten die Haarlem hanteert bij het bepalen van de hoogte van lokale belastingen, heffingen en woonlasten. En over wat wordt bedoeld met Haarlem als financieel gezonde stad en hoe dat wordt gerealiseerd.

Samenwerken met de stad

Er wordt verder gewerkt aan de bestuursstijl van het stadsbestuur dat zich open, meedenkend en meewerkend opstelt. Bestuur op maat wordt doorgezet: zo wordt meer snelheid gecreëerd in de beantwoording van vragen van initiatiefnemers, één aanspreekpunt en is een duidelijk beeld van de nieuwe initiatieven die binnenkomen bij de gemeente.

Komend jaar wordt ook geïnvesteerd in de communicatie naar initiatiefnemers voor Haarlem. Er wordt een initiatievenplatform gelanceerd waarop initiatiefnemers zichzelf kunnen presenteren naar de stad en de gemeente. Daarnaast wordt een spreekuur ingesteld voor initiatiefnemers met vragen aan de gemeente. Door trends in de aanvragen van initiatiefnemers te signaleren kan de gemeente bovendien generieke handvatten aanbieden die de initiatieven kunnen versterken, zoals bijvoorbeeld het leggen van verbindingen en kennisdeling.

Dienstverlening

De veranderingen in de maatschappij en in de gemeentelijke organisatie gaan hard. De komende tijd gaat de gemeente inzetten op het verder openstellen van informatiekanaal voor zowel intern als openbaar gebruik, zoals bijvoorbeeld een aparte deelsite over het moderniseren van het parkeerbeleid, maar ook het verder optimaliseren van het open data platform. Binnen het programma dienstverlening en communicatie wordt gewerkt aan het optimaliseren van de dienstverleningsketen. Door onder meer het inzetten op zaakgericht werken bij de meldingen over de openbare ruimte om daarmee het proces te versnellen en de communicatie naar de Haarlemmers te verbeteren. Daarnaast wordt ingezet op de verbetering van de telefonische bereikbaarheid en dienstverlening op maat voor onder andere de minder

digivaardige Haarlemmers. Dit betekent een brede inzet van de dienstverlening. Digitaal waar het kan, persoonlijk waar het hoort, maatwerk waar het moet.

Veiligheid

Samenwerken met de stad betekent ook zorgdragen voor de stad. Het bestrijden van ondermijning van de samenleving door criminele samenwerkingsverbanden wordt de komende periode geïntensiveerd. Er wordt meer ingezet op lokale wijktrajecten, zoals Aras (woonwagens) en op het bestuurlijk interventieteam jeugd. Aan de andere kant krijgt ook de nazorg voor ex-gedetineerden aandacht en wordt deze groep intensiever begeleid bij hun terugkeer in de Haarlemse maatschappij.

De gemeente krijgt steeds meer de regierol als het gaat om de aanpak van veiligheids- en handavingsproblemen in de stad. Hierbij wordt nauw samengewerkt met politie, Openbaar Ministerie, Belastingdienst, welzijnsinstellingen en woningcorporaties aan de prioriteiten van het Integraal veiligheid- en handavingsbeleid 2015-2019 ([2014/367894](#)). In dit IVH zijn de volgende vijf thema's geprioriteerd:

1. Terugdringen van jeugdoverlast en jeugdcriminaliteit.

Hierbij is sprake van een combinatie van een wijkgerichte aanpak (Schalkwijk) en persoonsgerichte aanpak, waarbij de komende periode gewerkt gaat worden met een integraal Bestuurlijk Interventie Team.

2. Verminderen van het aantal High Impact Crimes (HIC) en geweldpleging.

Het aantal delicten met een grote impact neemt gestaag af door een gerichte benadering van zowel de daders als de slachtoffers. Nog teveel daders vallen na terugkeer uit detentie terug in hun oude criminele gedrag. Goede nazorg aan ex-gedetineerden is een belangrijke manier om recidive terug te dringen en daarmee de lokale veiligheid te vergroten en de overlast te verminderen. Daarom wordt de komende jaren extra ingezet op nazorg voor ex-gedetineerden.

3. Verminderen van de overlast en verloedering in de woonomgeving.

Uit de Veiligheidsmonitor 2016 blijkt dat meer dan 80% van de respondenten van oordeel is dat wijkhandhaving belangrijk tot heel belangrijk is. Hiermee wordt bevestigd dat handhaving in de Haarlemse wijken en buurten een belangrijke rol speelt om overlast en verloedering tegen te gaan. Om de veiligheid en leefbaarheid in wijken en buurten verder te vergroten is het van belang dat bewoners zelf mee denken over en een bijdrage leveren aan deze veilige leefomgeving. Het college heeft daarom de raadsbrede motie 'Veiligheid, ook dat doen we samen' omarmd. Deze motie over burgerparticipatie wordt uitgewerkt zodat buurtbewoners mee kunnen beslissen over de veiligheidsprioriteiten voor hun buurt.

Daarnaast blijft het een prioriteit om de verbinding tussen zorg en veiligheid verder te versterken om ervoor te zorgen dat problematiek rond dak- en thuislozen en verwarde personen wordt verminderd.

4. Tegengaan van woon- en adresfraude.

De aanpak van woon- en adresfraude richt zich op de kwaliteit van de basisregistraties, het tegengaan en voorkomen van misbruik van overheidsvoorzieningen (als uitkeringen, toeslagen) en levert een belangrijke bijdrage aan het effectief bestrijden van ondermijning van de samenleving. Daarom wordt de projectaanpak doorontwikkeld tot een structureel in de organisatie ingebedde werkwijze.

5. Voorkomen van ondermijning van de samenleving door criminele samenwerkingsverbanden.

Steeds wordt meer zichtbaar dat alleen door gerichte integrale aanpak met politie, Openbaar Ministerie en Belastingdienst de ondermijning van de samenleving door criminele samenwerkingsverbanden kan worden belemmerd en teruggedrongen (hennepsteelt, criminele motorclubs, woonfraude etc.). In het project Lelie (ondermijningsaanpak rond Schoterweg) is het noodzakelijk dat de aanpak van ondermijning wordt gevolgd door revitalisering van het gebied. Alleen dan kan een duurzaam veilig en leefbaar gebied ontstaan.

1.4 Groei van de stad

Inleiding

Het aantal inwoners van Haarlem groeit gestaag. In deze bestuursperiode is het besef gegroeid dat moet worden nagedacht over de vraag of Haarlem voldoende toekomstbewust is en of er een brede gemeentelijke koers geformuleerd kan worden die voldoende aansluit bij de huidige mogelijkheden en ontwikkelingen in de stad en daarbuiten. De noodzaak hiertoe wordt in belangrijke mate bepaald door de verwachte demografische, economische en technologische ontwikkelingen. Inmiddels zijn de voorbereidingen voor de gemeentelijke Toekomstvisie en de Structuurvisie openbare ruimte in volle gang. Aan de hand van deze documenten moet een helder beeld over de te varen koers richting de toekomst ontstaan. Daarnaast heeft de raad in de Motie Voorzie(ningen in) de toekomst van 13 oktober 2016 gevraagd om ruimte en geld te reserveren voor voorzieningen op het gebied van schoolgebouwen, sport, spelen, cultuur en verenigingsleven.

Dit hoofdstuk gaat in op de vraag wat de groei van de stad betekent voor de inpassing van de diverse, soms onvermijdbare soms gewenste, uitbreidingen en de bekostiging daarvan.

De koers naar de toekomst

Een heldere koers, of meer focus, stelt Haarlem beter in staat om in te spelen op ontwikkelingen, zodat de stad daar optimaal van kan profiteren. Sommige ontwikkelingen zijn reden tot zorg, zoals groeiende verschillen in welvaart en kansen tussen bijvoorbeeld oost en west Haarlem en de verwachte toename van de vraag naar ondersteuning en zorg. Andere uitdagingen geven nieuwe perspectieven, zoals de toenemende beschikbaarheid van informatie en kennis en technologische ontwikkelingen.

De contouren van de te volgen koers komen naar voren in de Toekomstvisie 2040:

- Kansen benutten in oostelijk Haarlem, koesteren van westelijk Haarlem;
- Het in stand houden van een prachtige stad in een groene omgeving met een menselijke maat, ondanks de druk op het bouwen van woningen;
- Gelijke kansen voor elke Haarlemmer om zich te ontwikkelen, tegen de landelijke trend in dat kansen ongelijker worden;
- Een sterke economie waarbij wordt gezocht naar balans tussen het bouwen van woningen en het aantrekken en behouden van bedrijven.

Haarlem gaat op weg naar een aantrekkelijke, gezonde, sociale en bereikbare stad en is zich bewust van haar rol als sterke speler in de regio.

Het voorzieningenniveau voor de toekomst

Er komen diverse opgaven op Haarlem af. Binnen Haarlem loopt een aantal trajecten die de toekomstbestendigheid van Haarlem als uitgangspunt nemen, zoals de Toekomstvisie 2040, Structuurvisie Openbare Ruimte, Woonvisie, Routekaart Duurzaamheid, Transformatieagenda sociaal domein, Strategisch huisvestingsplan onderwijs, Agenda van de sport en Economische agenda. De realisatie van deze visies vraagt om een

uitvoeringsagenda die nauw gekoppeld moet worden aan de groei van de stad. Haarlem moet zich voorbereiden op wat gaat komen en goed inspelen op maatschappelijke ontwikkelingen. Maar ook moet Haarlem zich de vraag stellen welke groei de stad aan kan zonder in te boeten aan kwaliteit en leefbaarheid. Het college heeft de wens van de raad als startpunt genomen bij de inventarisatie en is begonnen met het noodzakelijke en gewenste voorzieningenniveau op het gebied van onderwijs en sport in beeld te brengen. Een dergelijke inventarisatie sluit goed aan op de methodiek die wordt gevolgd voor de acht ontwikkelzones waar het merendeel van de Haarlemse woningbouwopgave zal worden gerealiseerd (zie collegebrief d.d. 29 november 2016, [2016/542624](#)). Met name in deze zones zal Haarlem in de toekomst de groei (woningen en voorzieningen) moeten accommoderen.

Motie Voorzie(n)gen in) de toekomst

De overweging van de motie is dat de huidige voorzieningen nu en in de toekomst in toenemende mate onvoldoende ruimte bieden voor de verwachte groei van het aantal gezinnen met kinderen. Voor de ontwikkeling van kinderen en jong volwassenen moet er voldoende ruimte zijn voor onderwijs in gezonde en duurzame schoolgebouwen, maar ook ruimte om te sporten, zich cultureel te ontplooiën en te verenigen. In het hieronder opgenomen kader zijn de voorzieningen op het gebied van schoolgebouwen, sport, spelen, cultuur en verenigingsleven opgenomen, die de komende tien jaar nodig zijn om Haarlemse kinderen en jong volwassenen zich op een volwaardige manier te kunnen ontwikkelen.

Voorzie de toekomst: inventarisatie voorzieningen voor de jeugd

SHO

De huisvesting van onderwijs vertaalt zich in de schoolgebouwen, alsmede de kosten van eerste inrichting en tijdelijke huisvesting. De Woonvisie gaat uit van een toename van 7.500 tot 10.000 woningen. Afhankelijk van het scenario (0,35 of 0,5 kind per woning)

wordt een structurele groei van het aantal leerlingen verwacht van 950 tot 1.335 in het basisonderwijs en 630 tot 900 leerlingen in het voortgezet onderwijs. Dit betekent een aanvullende structurele ruimtebehoefte, extra budget voor 1ste inrichting, tijdelijke huisvesting, 4 à 6 gymzalen en extra inzet in ambtelijke formatie. De uiteindelijk benodigde ruimte voor (uitbreiding van) de schoolgebouwen bedraagt naar schatting 14.000 m².

De voor de rekening van de gemeente komende investeringen voor stichtingskosten onderwijshuisvesting hebben een bandbreedte tussen de € 17,3 en € 27,7 miljoen en voor de extra gymzalen € 3,2 en € 4,8 miljoen. Daarnaast zijn aanvullende budgetten nodig voor de kosten van tijdelijke huisvesting en 1e inrichting.

Het Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs 2018-2022 met een uitgebreide uitwerking wordt voorafgaand aan de behandeling van de kadernota aan de raadscommissie ter informatie voorgelegd.

Leerplicht

Volgens de formatienorm van Ingrado (branchevereniging), waarbij uitgegaan wordt van een percentage verzuim van 3,5% van de totale populatie kinderen en jongeren van 5 tot 23 jaar, komen er uiteindelijk 123 tot 175 verzuimers/uitvallers per jaar bij in Haarlem. Om deze uitval te kunnen aanpakken is een uitbreiding van de formatie noodzakelijk, oplopend tot € 100.000 per jaar structureel.

Buitensport

Er ontstaat op basis van de demografische trends voor Haarlem rond het jaar 2028 behoefte aan extra (kunstgras) velden. Er worden circa 1.900 extra georganiseerde sporters verwacht op sportcomplexen in 2028, wat leidt tot 16.080 extra bespelingsuren. De beste optie om deze extra (buiten)sporters te accommoderen is de ombouw van (drie) bestaande natuurgrasvelden naar kunstgras. Dit is de meest gewenste ruimtelijke reservering omdat dit geen extra ruimtebeslag op de schaarse ruimte in Haarlem legt en de bespelingsruimte (uren) ermee verhoogd wordt. Kunstgrasvelden (1.200 uur) kunnen een factor 4 intensiever worden gespeeld dan (wedstrijd)natuurgrasvelden (250 uur). Daarbij is de (financiële) investering voor 3 kunstgrasvelden (bovenop het bestaand areaal kunstgrasvelden) voordeliger. Deze aanpak vraagt een investering van circa € 1,2 miljoen. Een nota met een uitgebreide uitwerking wordt voorafgaand aan de behandeling van de kadernota aan de raadscommissie voorgelegd.

Binnensport

Op basis van de demografische trends ontstaat er behoefte aan vergroting van 4-6 gymzalen in sportzalen die een grotere sportvloeroppervlakte hebben en een extra sporthal. Naast de 4 -6 extra gymzalen voor bewegingsonderwijs die al opgenomen zijn in het SHO is voor het verenigingsgebruik vergroting van deze zalen tot een sportzaal van 308 m² noodzakelijk. Inclusief een materiaalhok en scheidingswanden zijn de extra kosten circa € 200.000 per zaal. Hiernaast is een extra sporthal noodzakelijk van circa € 5 miljoen en zal een inventarisatie naar renovatie van te kleine gymzalen (< 200 m²) naar minimale huidige norm-afmeting (252 m²) in de periode van de komende 10 jaar gedaan moeten worden. Totaal benodigde investering € 6 miljoen. Het beslag dat deze operatie heeft op de begroting betreft vooral de kapitaallasten van de investeringen. Dit bedrag is excl. pm-post ombouw kleine gymzalen kleiner dan 200 m². De hoeveelheid benodigde ruimte is nog nader te bepalen. Een nota met een uitgebreide uitwerking wordt voorafgaand aan de behandeling van de kadernota aan de raadscommissie voorgelegd.

Jeugdhulp en jeugdgezondheidszorg

Gemiddeld 8,1% van de kinderen/jongeren maakt gebruik van jeugdhulp. Dit zijn verschillende vormen van jeugdhulp: jeugdhulp zonder verblijf (88,8%), jeugdhulp met verblijf (11,2%), jongeren met jeugdbescherming (1,1%) en jongeren met jeugdreclassering (0,4%). Uitgaande van een groeiscenario van 3.000 kinderen (tot 2025) betekent dit dat 243 (8,1%) extra kinderen gebruik gaat maken van jeugdhulp. JGZ en de GGD vervullen de taken op het gebied van gezondheidszorg. Er is een aantal contactmomenten vastgelegd, het wettelijk basistakenpakket. Dit zijn

bijvoorbeeld vaccinaties en contactmomenten op de basisschool. Maar er is ook een aantal taken belegd bij de JGZ en de GGD die niet tot het wettelijk basistakenpakket horen, bijvoorbeeld de inspecties van de kinderopvang. Dat maakt het vooralsnog lastig om het aantal benodigde extra fte te bepalen bij groei van de bevolking.

Voor de 8,1% groei van de jeugdhulp is een bedrag nodig oplopend tot € 1,55 miljoen per jaar structureel. Voor de gezondheidszorg een oplopend bedrag van € 140.000 per jaar. Voor beide onderdelen geldt dat er mogelijk extra middelen van het Rijk kunnen worden verwacht.

Kinderwerk/jongerenwerk

De huidige norm is 1 fte kinderwerk op 2.750 kinderen onder de 12 jaar. Bij jongerenwerk is dit 1 fte op 570 jongeren. Uitgaande van de verschillende scenario's rond de groei zal 0,3 á 0,5 fte kinderwerk extra moeten worden ingezet. Voor jongerenwerk betekent dit minimaal 1 fte. Benodigd is een bedrag oplopend tot € 100.000 per jaar structureel.

Peuterspeelzalen

Peuterspeelzalen zijn de basisvoorziening voor de uitvoering van de wettelijke taak Voor- en Vroegschoolse Educatie. Op basis van de leerlingenprognoses primair onderwijs stijgt naar verwachting het aantal peuters dat deelneemt aan de peuterspeelzaalvoorziening met 275. Dit betekent maximaal twee reguliere peuterspeelzaalgroepen extra, waarvan één peuterspeelzaal binnen de huidige voorzieningen kan worden opgevangen. Kosten hiervoor zijn € 128.000.

Vroeg en voorschoolse educatie (VVE)

De uitbreiding van het aantal peuterspeelzaalgroepen kan naar verwachting fysiek binnen de bestaande voorzieningen gerealiseerd worden. Dit betekent maximaal twee VVE- peuterspeelzaalgroepen extra, waarvan één VVE- peuterspeelzaal binnen de huidige voorzieningen kan worden opgevangen. Kosten € 160.000. Wellicht kunnen de VVE-peuterspeelzalen bekostigd worden uit het rijksbudget (OAB wetgeving). Aangezien de OAB-wetgeving controversieel is verklaard, is de hoogte van het budget OAB Haarlem nog niet bekend.

Culturele voorzieningen

Met een bevolkingstoename neemt de druk op de cultuurvoorzieningen toe. De zalen worden vaker gebruikt en bijv. de bibliotheekfilialen vaker bezocht. Overigens blijkt uit het aantal leden van bibliotheken dat de populariteit van bibliotheken bij de jeugd toeneemt.

Er is geen directe ruimtevraag, er hoeven geen bibliotheken of podia bij te komen. Waar wel meer behoefte aan kan komen, zijn zalen om te oefenen (toneel, muziek, dans etc.). De kosten zijn vooralsnog niet in te schatten.

Daarnaast zal er toenemende behoefte zijn aan cultureel vermaak, zoals festivals en evenementen.

De concretisering van de behoefte aan culturele voorzieningen is mede afhankelijk van de maatschappelijke achtergrond van kinderen. Oplossingen moeten mede worden gezocht in de intensivering dan wel combinatie van bestaande voorzieningen.

Vervolgens is ook voor andere voorzieningen een eerste inventarisatie uitgevoerd. Daarbij zijn fysieke (openbare ruimte) en sociale (welzijn, zorg, werkgelegenheid en cultuur) voorzieningen in beschouwing genomen.

Uit de eerste resultaten van de inventarisatie blijkt dat onderwijsvoorzieningen een andere benadering vragen dan andere soorten voorzieningen. In de eerste plaats hangt er een wettelijke zorgplicht aan onderwijsvoorzieningen waar de overheid duidelijk aan zet is. Bovendien is er voor onderwijsvoorzieningen één op één de relatie te leggen tussen de bevolkingstoename (per leeftijdscategorie) en de benodigde uitbreiding. Dit geldt niet voor andere voorzieningen. Voor bijvoorbeeld cultuurvoorzieningen, een bibliotheek en de mobiliteitsstructuur is geen sprake van een lineair verband. En we zien steeds vaker dat de inwoners van de stad zelf met creatieve oplossingen komen. Dat maakt het voor andere voorzieningen lastiger om het gewenste en noodzakelijke voorzieningenniveau te bepalen. Dat wordt nog extra bemoeilijkt doordat groei niet op zichzelf staat en moet worden ingepast in het bestaande stedelijk gebied. Verder is de samenloop met autonome groei (stedelijk en in de afzonderlijke gebieden) moeilijk te bepalen. Een vertaling naar de gebieden ontbreekt nog. Zeker als het gaat om de invulling van het ruimtebeslag. Daar moet een gedegen verdiepingsslag voor worden gemaakt, waarbij ook kan worden bekeken of voorzieningen kunnen worden gecombineerd en innovatieve oplossingen mogelijk zijn.

Groei gaat gepaard met extra kosten. Zoals hiervoor aangegeven heeft Haarlem een wettelijke zorgplicht voor onderwijsvoorzieningen. Voor het merendeel van de andere voorzieningen is die plicht er niet; daar heeft Haarlem keuzevrijheid. Het college stelt voor om de komende jaren wel, voor zover dat mogelijk is, een rekenmethode te ontwikkelen voor verwachte groei die past bij een stad als Haarlem. Bestaande rekenmethodes van gemeenten met een andere karakteristiek zijn niet één op één te vertalen naar Haarlem. Haarlem is namelijk een compacte stad, zonder uitleggebieden en heeft een heel eigen kostenopbouw bij areaaluitbreiding. Dit geldt zowel voor voorzieningen op het gebied van accommodaties voor sport, cultuur en dergelijke, als voor voorzieningen op het gebied van dienstverlening, zorg en dergelijke. De ervaring in andere gemeenten leert dat het ontwikkelen van een dergelijk rekenmodel enkele jaren kost.

Bij een dergelijke rekenmethodiek wordt een aantal afspraken gemaakt over het al dan niet doorwerken van de bevolkingsgroei naar het voorzieningenniveau en de vertaling daarvan naar hogere lasten (en baten) in de begroting. Voor bepaalde voorzieningen liggen financiële consequenties voor begroting meer voor de hand dan voor andere. Hierop kan in het financiële meerjarenbeleid worden geanticipeerd door afspraken te maken over welke voorzieningen het gaat, wat de financiële consequenties daarvan zijn en hoe daar begrotingstechnisch in te voorzien.

Een goede voorbereiding op toekomstige uitdagingen vereist tijd, zeker een jaar of twee tot drie. In deze periode moeten vragen worden beantwoord als:

- Welke voorzieningen zijn, naast de wettelijke verplichte onderwijsvoorzieningen, noodzakelijk op stedelijk en gebiedsniveau?

- Kunnen we deze realiseren zonder daarbij in te boeten op onze ambities voor de stad?
- Kunnen wij een rekenmethode ontwikkelen die bruikbaar is voor Haarlem?
- Wat is de rol van de gemeente?

Aan de hand van onder andere deze vragen kan een investeringsagenda worden voorbereid, die is gebaseerd op de koers die volgt uit de nog vast te stellen Toekomstvisie Haarlem 2040 en daarop gebaseerde visies en beleidsnota's, zoals de Structuurvisie openbare ruimte.

Uiteraard kunnen de benodigde voorzieningen niet worden gerealiseerd zonder extra financiële middelen. Daarom is nagegaan wat de groei van de stad betekent voor de bestaande inkomstenbronnen, en welke extra inkomsten er mogelijk zijn. De volgende paragrafen gaan in op de eerste resultaten. Parallel aan de investeringsagenda wordt een inkomstenverwervingsstrategie ontwikkeld.

Toekomstige inkomsten gerelateerd aan de groei

De gemeente heeft twee belangrijke inkomstenbronnen die vrij besteedbaar zijn: de algemene uitkering uit het gemeentefonds en de opbrengsten van de onroerende zaakbelasting (OZB).

Algemene uitkering

De bevolking van Haarlem groeit harder dan het landelijk gemiddelde, evenals het aantal toegevoegde woonruimten. Omdat dit belangrijke maatstaven zijn voor het bepalen van de hoogte van de algemene uitkering van Haarlem, leidt dit tot een hogere algemene uitkering de komende jaren. Tot nu toe werd in de kadernota alleen gerekend met reeds gerealiseerde groei en de gevolgen voor de inkomsten. Er werd geen rekening gehouden met extra inkomsten als gevolg van toekomstige groei van de stad.

Op basis van de meest recente aantallen inwoners, woonruimten, leerlingen enzovoorts, en de prognose van de groei daarvan voor de komende jaren, is de verwachting dat de algemene uitkering in 2018 ongeveer € 1,4 miljoen hoger uitvalt (ten opzichte van de meerjarenraming in de begroting 2017) en dat dit progressief groeit tot bijna € 6 miljoen structureel in 2021.

Vanwege de onzekerheden rondom de daadwerkelijke groei en de gevolgen van een nieuw regeerakkoord voor het gemeentefonds, stelt het college voor om niet meer dan de helft hiervan te bestemmen, bijvoorbeeld door stelposten op te nemen voor enerzijds autonome groei van de uitgaven vanwege groei van de stad (inwoners, leerlingen, woonruimten etc.) en anderzijds stelposten voor beleidsintensivering, die pas kunnen worden aangesproken als de groei van de inkomsten zich daadwerkelijk voordoet.

Onroerende zaakbelasting

De opbrengst van de OZB is gebaseerd op de waarde van het onroerend goed en wordt volgens de daarvoor geldende systematiek voor een groot deel afgeroomd via een aftrekpost in de algemene uitkering. Daardoor is het effect van meer woningen

voor de opbrengst van de OZB niet groot. Een netto toename van de woningvoorraad als saldo van sloop en nieuwbouw met 500 woningen leidt per saldo tot ongeveer € 30.000 aan meer vrij besteedbare inkomsten voor Haarlem (€ 60 euro per woning). Het valt niet uit te sluiten dat een nieuw regeerakkoord ook voorstellen bevat voor het uitbreiden van het lokale belastinggebied. Dat kan ook effect hebben op de OZB en de beleidsvrijheid van gemeenten om zelf de tarieven vast te stellen.

Externe financiering groei van de stad

Haarlem staat niet alleen aan de lat voor het dragen van de kosten voor de voorzieningen die voortvloeien uit de groei van de stad en de ambities vanuit de diverse beleidsdocumenten. Nationale en Europese subsidies en fondsen bieden kansen. Om hier optimaal op in te spelen moet Haarlem helder zijn in de prioritering van haar ambities en een goede lobbystrategie, lobbyagenda en lobbyorganisatie ontwikkelen. Kansen liggen er met name op het gebied van de infrastructurele voorzieningen en energietransitie. De samenwerkende gemeenten binnen Zuid Kennemerland bereiden op dit moment al een lobbystrategie bereikbaarheid voor. Het voorstel is een lobbystrategie uit te werken voor het dossier groei van de stad.

Mogelijkheden vanuit de grondexploitatie

In de huidige systematiek van grondexploitaties in de gemeente Haarlem wordt geen rekening gehouden met kosten voor voorzieningen die het plangebied overstijgen. In de Kadernota 2016 is daarom opgenomen dat onderzocht moet worden welke mogelijkheden er zijn voor bijdragen aan het financieren van stedelijke voorzieningen uit opbrengsten van grondexploitaties en welke voor- en nadelen daaraan zijn verbonden.

De mogelijkheden vanuit de Wro

Van de bestaande drie mogelijkheden uit de Wro wordt geadviseerd alleen de mogelijkheid tot verhaal van bovenwijkse voorzieningen nader uit te werken. De overige twee mogelijkheden vervallen namelijk met de invoering van de Omgevingswet. Gelet op de geringe omvang van de financiële bijdrage voor bovenwijkse voorzieningen wordt voorgesteld de uitwerking van dit mogelijke verhaal van bovenwijkse voorzieningen te betrekken bij de reguliere actualisatie en vaststelling van de nota grondbeleid die is voorzien in 2018.

De mogelijkheden van een Vereveningsfonds

Het college heeft gekeken naar de systematiek Vereveningsfonds van de gemeente Amsterdam. De gemeente Amsterdam financiert met haar actieve grondexploitaties via de systematiek van het vereveningsfonds haar bovenwijkse voorzieningen, sociale woningbouw, maatschappelijke voorzieningen en dergelijken. Nadeel van dit model zijn de grote risico's die zich hebben voorgedaan gedurende afgelopen recessie. Door het instorten van de kantorenmarkt en de woningmarkt verdampte de winst van de plannen en als gevolg daarvan heeft de gemeente Amsterdam destijds veel projecten in de stad moeten stoppen. Het risicovolle instrument van een vereveningsfonds wordt om die reden dan ook afgeraden.

Winstverwachting Haarlemse grondexploitaties

In Haarlem wordt de gerealiseerde winst op de eigen grondexploitaties gestort in de reserve Grondexploitaties. Op basis van het MPG 2017 wordt een groei van de reserve verwacht (ultimo 2021 € 8,6 miljoen). Het inzetten van deze verwachte groei van de reserve ter dekking van kosten voor de groei van de stad wordt, gelet op de ervaringen van het Amsterdamse vereveningsfonds, afgeraden. Als bepaald is hoe groot de omvang van de reserve grondexploitaties moet zijn om de risico's van de grondexploitaties af te dekken, kan een eventueel surplus worden ingezet ten behoeve van de groei van de stad. Het uitwerken van de regels voor de noodzakelijke omvang van de reserve grondexploitatie en de bijbehorende berekenmethodiek voor bepaling van het surplus wordt ook betrokken bij de actualisatie van de nota grondbeleid.

Fonds Bovenwijkse voorzieningen

Na invoering van de Omgevingswet blijft voor een aantal gelimiteerde categorieën als verhaalmogelijkheid een fonds bovenwijkse voorzieningen over. Bezien vanuit de groei van de stad komt dit met name neer op:

- Aanleg van groen en parken binnen de locatie alsmede ook de verbetering van de toegang en ontsluiting van de (bestaand) parken.
- Stichtingskosten voor sportvoorzieningen in de openbare ruimte.
- Verkeerskundige en infrastructurele ingrepen (aanleg en herprofilering) binnen het plangebied.

Daarnaast gelden voor de bijdragen van ontwikkelaars en belanghebbenden aan de verhaalbare bovenwijkse voorzieningen drie basisprincipes. Bepaald moet worden welke bovenwijkse voorzieningen worden gerealiseerd in de ontwikkelzones en/of bestaande exploitaties en in hoeverre deze kunnen worden verhaald.

Hoe nu verder?

Het college stelt de raad voor om in de komende twee tot drie jaar een verdiepingsslag uit te voeren naar het gewenste en noodzakelijke voorzieningenniveau en de bekostiging daarvan en daar jaarlijks over te rapporteren bij de kadernota en begroting. De verdiepingsslag bestaat uit:

- a. Het beantwoorden van de vragen die eerder in dit hoofdstuk zijn gesteld:
 - Welke voorzieningen zijn, naast de wettelijke verplichte onderwijsvoorzieningen, noodzakelijk op stedelijk en gebiedsniveau?
 - Kunnen we deze realiseren zonder daarbij in te boeten op onze ambities voor de stad? (lees: overschrijdt Haarlem niet de grenzen van de groei?)
 - Wat is de rol van de gemeente?

Daarbij betrekken de ervaringen van andere gemeenten (Haarlemmermeer, Almere, Amsterdam, Delft; hoe geven zij invulling aan de groei van hun stad?);

De verdieping leidt tot een beeld van de noodzakelijk geachte voorzieningen, op stedelijk en gebiedsniveau.

- b. Nadere uitwerking van de voor- en nadelen van het instellen van een reserve voor de groei van de stad, de werking van de reserve en mogelijke

alternatieven. Het ontwikkelen van een rekenmethode die bruikbaar is voor Haarlem.

- c. Een investeringsagenda voor de groei van de stad, gebaseerd op de koers van de Toekomstvisie en daarop gebaseerde visies en beleidsnota's, zoals de Structuurvisie openbare ruimte. Op basis van deze agenda wordt een voorstel voorbereid voor het aanwijzen van de belangrijkste vijf tot tien investeringen voor de stad.
- d. Bepalen van een inkomstenverwervingsstrategie.
- e. Bepalen van een lobbystrategie.

Beslispunt

Kennis te nemen van:

- De betekenis van de groei voor de stad voor de inpassing van diverse uitbreidingen van voorzieningen en de bekostiging daarvan, en hoe daar mee om te gaan. De toezegging Visienota vrijval reservering Groei van de stad wordt daarmee afgedaan.
- De reactie van het college op de Motie Voorzie(ningen in) de toekomst, in het bijzonder voorzieningen op het gebied van schoolgebouwen, sport, spelen, cultuur en verenigingsleven en de motie daarmee als afgedaan te beschouwen.

En te besluiten:

- Dat het college de komende twee tot drie jaar een verdiepingsslag uit gaat voeren naar het gewenste en noodzakelijke voorzieningenniveau die samen hangt met de *groei van de stad* en de bekostiging daarvan en daarover rapporteert bij de kadernota en begroting. De verdiepingsslag bestaat onder andere uit een inventarisatie, de vraag wat voor stad Haarlem op basis van de Toekomstvisie wil zijn, een investeringsagenda en een inkomstenverwervings- en lobbystrategie.

1.5 Innovaties programmabegroting

Verbinding met gebiedsprogramma's

In de Kadernota 2016 is gemeld dat de gemeente werkt aan de doorontwikkeling van de Meerjarengedebiedsprogramma's (MJGP). De gebiedsprogramma's 2017 zijn gepubliceerd bij de Programmabegroting 2017-2021 op de website van OpenData Haarlem gepubliceerd.

Bij deze kadernota wordt het concept gebiedsprogramma 2018 en de meerjarenperspectieven voor het eerst aangeboden op het nieuwe Informatie en Participatie Platform (IPP). Het IPP is ontwikkeld om gemeentelijke informatie op heldere wijze voor inwoners en geïnteresseerden weer te geven. De IPP applicatie is ook via mobiele telefoon en tablet raadpleegbaar. In het nieuwe IPP staan ook de projecten van het huidige uitvoeringsjaar (2017).

U vindt het concept gebiedsprogramma 2018 en de meerjarenperspectieven hier, deze statische bijlage is vastgesteld door het college. Het dynamische gebiedsprogramma in het Informatie en Participatie Platform (IPP) vindt u [hier](#).

Het concept MJGP is opgesteld in afstemming met de partners van de stad. Bewoners, ondernemers, wijkraden, belangengroepen en samenwerkingspartners zijn betrokken bij de projectie die de gemeente in 2018 gepland heeft. Eventuele wijzigingen naar aanleiding van vragen van de raadscommissies en door voortschrijdend inzicht worden opgenomen in de definitieve gebiedsprogramma's 2018 die vastgesteld worden door het college bij de programmabegroting.

Naast de gebiedsprogramma's bereidt de gemeente voor de vijf stadsdelen een nieuwe gebiedsopgave 2019-2023 voor. De huidige gebiedsopgave loopt eind 2018 af. In 2017 wordt de lopende gebiedsopgave geëvalueerd en wordt voor alle stadsdelen een nieuwe gebiedsanalyse (als onderdeel van de nieuwe gebiedsopgave) opgesteld. Daarnaast wordt inbreng opgehaald van inwoners, ondernemers, wijkraden, belangengroepen en samenwerkingspartners via wijktafels en expertmeetings. De concept gebiedsanalyse wordt vastgesteld door het college en ter informatie gezonden aan de gemeenteraad in het najaar van 2017. In de nieuwe gebiedsopgaven worden ook indicatoren opgenomen om de effecten van de MJGP (de uitvoering van de opgaven) te meten, te evalueren en waar nodig bij te sturen.

Tenslotte is bij de jaarstukken 2016 voor het eerst een gebiedsverantwoording over het voorgaande jaar aangeboden. Deze verantwoording wordt in de komende jaren uitgebreid met informatie uit de opgaven en de uitgebreidere programma's.

2 Ontwikkelingen meerjarenraming en financiële positie

2.1 Ontwikkeling Nederlandse economie

In maart heeft het Centraal Planbureau de raming van het Centraal Economisch Plan (CEP) gepubliceerd. Hieruit komt samengevat onderstaand beeld naar voren.

De groei van de Nederlandse economie zet stevig door en bedraagt 2,1% in 2017 en volgend jaar wordt een groei van 1,8% verwacht. Deze groei wordt gedragen door de consumptie en de uitvoer. De groei van economie gaat gepaard met een toenemende werkgelegenheid in de marktsector en in de zorg. Dit jaar komt de werkloosheid uit op 4,9% van de beroepsbevolking, voor 2018 wordt een verder daling naar 4,7% voorzien.

De inflatie loopt onder invloed van de hogere energieprijzen op naar 1,6% in 2017. In de Programmabegroting 2017 is uitgegaan van een lagere inflatie, te weten 1%. Hiermee zijn ook de belastingtarieven geïndexeerd. Voor 2018 wordt een inflatie voorzien van 1,4%. Hiermee wordt ook rekening gehouden in de uitgangspunten voor de begroting 2018. Door de daling van de werkloosheid en de toename van de inflatie wordt een stijging van de contractlonen voorzien.

In 2017 en 2018 verbetert de koopkracht in beperkte mate, met respectievelijk 0,1% en 0,3%, na een stijging van 2,7% in 2016. Het begrotingsoverschot dat vorig jaar is ontstaan, loopt verder op, tot 0,8% bbp (bruto binnenlands product) in 2018. Dit komt doordat de aanhoudende economische groei leidt tot meer inkomsten, terwijl een stijging van de overheidsuitgaven daarbij achterblijft.

De economie groeit in de periode 2018-2021 met gemiddeld 1,7% per jaar. Een gelijk opgaande groei van werkgelegenheid en arbeidsaanbod zorgt voor een stabiele werkloosheid van 4,7%. De rente en inflatie lopen licht op, maar blijven laag. De overheidsbegroting komt uit op een overschot van 1,3% in 2021.

Uit deze vooruitzichten vloeit het beeld voort dat de economische groei zich voortzet, de werkloosheid daalt en rente en inflatie iets oplopen maar laag blijven. Wel wordt geconstateerd dat de overheidsuitgaven achter blijven ten opzichte van die economische groei. Aangezien de ontwikkeling algemene uitkering uit het gemeentefonds, de belangrijkste bron van inkomsten van de gemeente, juist hiervan afhankelijk is, leidt het positieve beeld niet direct tot de conclusie dat de algemene uitkering evenredig meegroeit.

2.2 Financiële ontwikkelingen en meerjarenraming

In deze raadsperiode zijn onder meer de volgende financiële afspraken gemaakt:

- Een sluitende (meerjaren)begroting;
- Realisatie bezuinigingen 2015-2018;
- Woonlasten stijgen niet meer dan de inflatie en de afval- en rioolheffing blijven 100% kostendekkend;
- Proactieve sturing;
- Rijksbudget = werkbudget voor wat betreft het sociaal domein;
- Structurele aanpak schuldenlast (€ 5 miljoen per jaar beschikbaar voor vermindering schuldenlast) en handhaving van een investeringsplafond (later aangevuld met een kasstroomplafond);

Deze paragraaf bevat de ontwikkeling van het financieel kader sinds de raad in november 2016 de begroting heeft vastgesteld.

De financiële uitgangspositie is geactualiseerd op basis van besluiten die genomen zijn na vaststelling van de Programmabegroting 2017-2021, zoals de doorwerking van de september- en decembercirculaire 2016 en de belastingvoorstellen 2017.

2.2.1 Van Programmabegroting 2017 naar Kadernota 2017

Algemeen

Voor 2017 en 2018 is door de gemeenteraad (Programmabegroting 2017-2021) een sluitende begroting vastgesteld. Voor de jaren na 2018 was de begroting nog niet sluitend. In deze kadernota worden voorstellen voorgelegd voor een sluitend meerjarig kader, op een klein tekort voor 2021 na.

Basis begrotingskader

De basis van de ontwikkeling van het begrotingskader wordt gevormd door de meerjarenraming, zoals opgenomen in de Programmabegroting 2017:

(bedragen X €1.000)					
Ontwikkeling begrotingskader	2017	2018	2019	2020	2021
Saldo meerjarenraming volgens Programmabegroting 2017-2021 (blz. 19)	-499 v	-1.067 v	1.585 n	-1.774 v	764 n

Programmabegroting geactualiseerd op basis van eerdere besluitvorming

Sinds het vaststellen van de begroting 2017 in november zijn er besluiten genomen die dit begrotingskader wijzigen. Deze zijn in tabel 2 gespecificeerd:

(bedragen X €1.000)

Ontwikkeling begrotingskader	2017	2018	2019	2020	2021
Saldo meerjarenraming volgens Programmabegroting 2017-2021 (blz. 19)	-499 v	-1.067 v	1.585 n	-1.774 v	764 n
Mutatie: Aanvullende voorstellen Programmabegroting 2017-2021	381 n	950 n	530 n	180 n	180 n
Mutatie: Bestuursrapportage 2016	118 n	117 n	345 n	-92 v	135 n
Saldo meerjarenraming incl. aanvullende voorstellen en Bestuursrapportage 2016	0 v	0 v	2.460 n	-1.686 v	1.079 n
Mutatie: Decemberrapportage (2016/487091)	168 n	-2 v	-22 v	-42 v	-72 v
Verhanding rijgedeelte busstation Stationsplein (2016/225087)		-118 v	-118 v	-118 v	-118 v
Kosten van referendum (2017/178923)	262 n				
Subsidie referendum	90 n				
Verlaging raming voor onvoorziene uitgaven	-352 v				
Uitvoering nota privacybeleid (2016/574466)	85 n	85 n	85 n	85 n	85 n
Mutatie: Haarlemse belastingvoorstellen (2016/498025)	-160 v	-160 v	-160 v	-160 v	-160 v
Aansluiten Haarlem bij project Shelter City (2016/470521)	18 n	18 n	18 n	18 n	18 n
Saldo meerjarenraming na verwerking genomen raadsbesluiten	111 n	-177 v	2.263 n	-1.903 v	832 n

Ten aanzien van het raadsbesluit tot het houden van een referendum is besloten de kosten ten laste van de algemene middelen te brengen. Thans wordt voorgesteld de kosten te dekken door een verlaging van de raming voor onvoorziene uitgaven. De raming voor onvoorzien bedraagt € 838.000. Er blijft dus nog een buffer beschikbaar van € 486.000. In de begroting 2016 is deze raming verhoogd voor o.m. budgettaire consequenties invoering Omgevingswet en mogelijke nadelen van de invoering Vennootschapsbelasting overheidsondernemingen.

Beslispunt

Te besluiten om de kosten van het houden van een referendum te dekken uit een verlaging van de raming voor onvoorzien.

2.2.2 Autonome ontwikkelingen

Het begrotingskader wordt ook beïnvloed door autonome ontwikkelingen. Dit zijn ontwikkelingen die financiële gevolgen voor de gemeente hebben, maar niet beïnvloedbaar zijn en voortvloeien uit wettelijke regelingen of uit het bestaande beleid. Deze ontwikkelingen onttrekken zich aan de integrale afweging, omdat er geen afweging mogelijk is (autonome ontwikkeling). Omdat deze ontwikkelingen de financiële ruimte beperken, worden ze hier toegelicht.

(bedragen X €1.000)

Progr.	Autonome ontwikkelingen	2017	2018	2019	2020	2021	
1	Jaarlijks Onderwijshuisvestingsplan 2017	227	n				
1	Tijdelijke huisvesting Molenwiek Dalton	215	n	470	n		
5	Geen hogere opbrengsten parkeren vanwege referendum	500	n				
5	Areaaluitbreiding GOB	15	n	15	n	15	n
7	Verlaging stelpost groei van de stad	-15	v	-15	v	-15	v
7	Incidentele kosten referendum	Pm	n				
7	Hogere accountantskosten	30	n	30	n	30	n
7	Aanstelling IT-auditor	45	n	90	n	90	n
7	Hogere kosten garantiebanen	176	n	224	n	238	n
	Dekking: t.l.v. sociaal domein	-88	v	-112	v	0	0
7	Actualisatie algemene uitkering	-600	v	-600	v	-600	v
7	Benodigd budget vanwege indexering	1.000	n	2.384	n	2.384	n
7	Renteresultaat	451	n	-199	v	-331	v
7	Verhoging tarieven OZB niet-woningen eigenaren met 3% boven inflatie			-300	v	-300	v
	saldo	1.956	n	1.987	n	1.174	n
						1.511	n
						-1.028	v

Toelichtingen

Programma 1 Jaarlijks Onderwijshuisvestingsplan 201

Op het jaarlijks onderwijshuisvestingsplan 2017 (JOP) zijn de voorzieningen voor tijdelijke huisvesting opgenomen die nodig zijn in 2017. Realisatie vindt plaats in dit jaar.

De voorziening voor tijdelijke huisvesting is een gevolg van huidige groei van het aantal leerlingen en wordt toegekend indien aanvullende huisvestingsbehoefte op grond van leerlingenprognoses noodzakelijk is.

Na definitieve beoordeling van de aanvragen is een extra budget benodigd van € 227.000 in 2017.

Programma 1 Tijdelijke huisvesting molenwiek Dalton

Op het jaarlijks onderwijshuisvestingsplan 2017 (JOP) zijn de voorzieningen voor tijdelijke huisvesting opgenomen die nodig zijn in 2017. De Molenwiek Dalton is opgenomen in het JOP en wordt apart vermeld.

De voorziening voor tijdelijke huisvesting voor de Molenwiek Dalton is een gevolg van huidige groei van het aantal leerlingen en wordt toegekend indien aanvullende huisvestingsbehoefte op grond van leerlingenprognoses noodzakelijk is. Tevens wordt dit jaar gestart met de vervanging van de semipermanente lokalen en zullen de noodlokalen gedurende het bouwtraject (duur 16 maanden) noodzakelijk zijn. Na definitieve beoordeling van de aanvraag is het extra benodigd bedrag voor tijdelijke huisvesting € 215.000 in 2017 en € 470.000 voor 2018.

Programma Gederfde Parkeeropbrengsten

De raad heeft ingestemd met het houden van een referendum over het parkeerbeleid (2017/178923). Uitvoering van het referendum vertraagt de invoer van de door de raad vastgestelde parkeermaatregelen en bijbehorende extra opbrengsten. Hierdoor worden de geraamde extra opbrengsten over 2017 van € 500.000 niet gerealiseerd. Afhankelijk van de uitkomst van het referendum wordt mogelijkerwijs ook de taakstellende hogere opbrengst van € 1 miljoen voor 2018 en verder niet of gedeeltelijk gerealiseerd.

Programma 5 en 7 Areaaluitbreiding

In de loop van het jaar is een aantal collegebesluiten genomen om uitbreidingen van het te onderhouden areaal bij de kadernota te ramen ten laste van de stelpost groei van de stad. Het betreft in totaal een budget van afgerond € 15.000 (budgettair-neutraal).

Programma 7 Hogere accountantskosten

Voor de controle van de jaarrekening 2015 is het basisbedrag aan accountantskosten structureel en incidenteel opgehoogd vanwege de controles decentralisaties sociaal domein. De ervaring heeft geleerd dat er een hoger structureel bedrag nodig is voor de controle van de decentralisaties sociaal domein. De kosten van de accountant zijn verhoogd naar € 170.000, terwijl € 140.000 is geraamd. Een verhoging van het budget met € 30.000 is onontkoombaar.

Programma 7 Aanstellen IT-auditor

Hiervoor is een collegenota ([2017/34120](#)) ingediend om vanwege het belang, vooruitlopend op de besluitvorming in de kadernota, tot werving over te gaan. In de Kadernota 2016 is aangekondigd om een interne auditor op het gebied van Informatiebeveiliging en Informatiebeheer aan te stellen vanaf 2017. Het Rijk stuurt aan op de invoering van een Eenduidige Normatiek Single Information Audit (ENSIA) per april 2017, in het kader van de vastgestelde Baseline Informatiebeveiliging Nederlandse Gemeenten (BIG). De lasten voor deze formatie-uitbreiding bedragen circa € 90.000 per jaar. (Voor 2017 wordt rekening gehouden met € 45.000).

Programma 7 Garantiebanen

De gemeente heeft zichzelf ten doel gesteld om in de periode 2015 tot 2025 ongeveer 50 Garantiebanen te realiseren, als uitvloeisel van de wet Banenafpraak die werkgevers verplicht personen met een arbeidsbeperking in dienst te nemen. In 2015 is gekozen voor een tijdelijke financiering tot eind 2016 omdat nog geen enkele ervaring met het onderwerp was opgedaan. Praktijk is dat personen met een arbeidsbeperking een beperkte arbeidsproductiviteit hebben in vergelijking tot personen zonder arbeidsbeperking. Daar bovenop vraagt deze groep meer aandacht en begeleiding. Voorgaande vertaalt zich in een extra financiële inspanning.

De financiële gevolgen van garantiebanen voor de algemene middelen zijn een autonome ontwikkeling voor de kadernota, omdat het gaat om rijksbeleid dat we

moeten uitvoeren. Voor de periode tot 2020 is de verwachting dat de gemiddelde arbeidsproductiviteit nog beperkt zal zijn tot 33%. Op grond van bovenstaande wordt voorgesteld om in de periode 2017 t/m 2020 1/3 deel ten laste van de personeelsbegroting te brengen, 1/3 deel ten laste van het budget voor het sociaal domein en 1/3 deel ten laste van de algemene middelen. (Per saldo is het nadelig budgettaire effect vanaf 2018 € 112.000 oplopend naar € 273.000 in 2021.)

Op basis van de verwachtingen dat de gemiddelde arbeidsproductiviteit gaandeweg zal stijgen naar ongeveer 50%, wordt voorgesteld om vanaf 2020 de helft van de kosten ten laste van de personeelsbegroting van de afdelingen te brengen en de andere helft ten laste van de algemene middelen. Daarbij zal de formatie voor het productieve deel worden uitgebreid.

Programma 7 algemene uitkering gemeentefonds

De algemene uitkering is herberekend:

- a. Omdat de meerjarenbegroting in constante prijzen is opgesteld en de algemene uitkering voor 2018 en verder op loon- en prijsniveau 2018 moet worden gebracht. De algemene uitkering wordt verhoogd vanwege compensatie voor gestegen lonen en prijzen. Deze compensatie is berekend op € 1,4 miljoen en dient in de meerjarenraming als dekking voor gestegen lonen en prijzen.
- b. Omdat de basis gegevens van de algemene uitkering zijn geactualiseerd. Als het aantal inwoners, woningen en andere basisgegevens wijzigen, wijzigt ook de algemene uitkering. Door de actualisatie stijgt de opbrengst € 1,5 miljoen. Voor een gedeelte, te weten € 0,9 miljoen, is dit toe te rekenen aan de groei van de stad. Conform de geldende beleidslijn wordt dit bedrag gereserveerd voor de groei van de stad door verhoging van de stelpost groei van de stad. Het resterende bedrag van € 0,6 miljoen is algemeen dekkingsmiddel.

(bedragen X € 1.000)

Actualisatie algemene uitkering	2017	2018	2019	2020	2021
Omzetten AU in lopende prijzen (indexering)		-1.400	-1.400	-1.400	-1.400
Hogere uitkering i.v.m. actualisatie basisgegevens	-1.500	-1.500	-1.500	-1.500	-1.500
Herberekening stelpost groei van de stad a.g.v. actualisatie	900	900	900	900	900
Reservering voor stijging loonkosten en materiele kosten en subsidies		1.400	1.400	1.400	1.400
Per saldo voordeel:	-600	-600	-600	-600	-600

De stelpost groei van de stad groeit met € 0,9 miljoen structureel:

(bedragen X € 1.000)

Groei van de stad	2017	2018	2019	2020	2021
Bestaande stelpost	790	664	676	676	676
Actualisatie	900	900	900	900	900
	1.690	1.564	1.576	1.576	1.576

Programma 7 Financiële consequenties uitgangspunten begroting 2018

De meerjarenbegroting wordt in constante prijzen opgesteld. Dat betekent dat bij de kadernota de baten en lasten herberekend moeten worden naar salaris- en prijspeil 2018. Hiervoor zijn uitgangspunten vastgesteld ([2017/152574](#)), zoals opgenomen in bijlage 4 van deze kadernota. De financiële consequenties van deze indexaties zijn ten laste van het financieel kader gebracht. In hoofdzaak zijn de lasten en baten geïndexeerd naar prijspeil 2018. Ook het renteresultaat en de loonkosten over 2017 zijn herberekend. Het renteresultaat is herberekend aan de hand van het investeringsplan, het meerjaren perspectief grondexploitaties en de actuele rente.

Programma 7 Verhoging tarieven OZB-niet woningen eigenaren met 3% boven inflatie

Conform het vastgestelde beleid in de kadernota is afgesproken de tarieven OZB van de niet-woningen te verhogen naar het landelijk gemiddelde. In de meerjarenraming is na 2016 geen rekening gehouden met een verdere verhoging. Uit de COELO-cijfers blijkt nu dat er voor wat betreft het eigenarentarief nog ruimte is voor 2018 voor een extra tariefsverhoging van 3%. De OZB- opbrengst niet-woningen eigenaren bedraagt € 10,4 miljoen. Een verhoging met 3% levert een meeropbrengst op van afgerond € 0,3 miljoen.

(bedragen X € 1.000)

Ontwikkeling begrotingskader	2017	2018	2019	2020	2021
Saldo meerjarenraming incl. decemberrapportage	111 n	-177 v	2.263 n	-1.903 v	832 n
Mutatie: Autonome ontwikkelingen	1.956 n	1.987 n	1.174 n	1.511 n	-1.028 v
Begrotingsstand incl. autonome ontwikkelingen	2.067 n	1.810 n	3.437 n	-392 v	-98 v

Beslispunt

De consequenties van de autonome ontwikkelingen ten gunste of ten laste van de meerjarenbegroting te ramen.

2.2.3 Bestemming rekeningresultaat

Het rekeningresultaat 2016 bedraagt € 7.608.000.

Conform bestendige gedragslijn wordt de bestemming van het rekeningresultaat ter besluitvorming voorgelegd in de kadernota. Er worden vijf concrete voorstellen voorgelegd om het rekeningresultaat te bestemmen voor uitvoering van eenmalige activiteiten, die in 2016 niet meer uitgevoerd konden worden. Het betreft de volgende voorstellen:

1. De in december 2016 beschikbaar gestelde, maar nog niet bestede, middelen voor de restauratie van de kathedrale basiliek Sint Bavo beschikbaar te houden voor dit doel;
2. Haarlem heeft een overeenkomst met (deel) gemeenten over het gebruik van BUUV. Deze gemeenten betalen een bijdrage die is gebaseerd op het aantal inwoners. De bijdrage van de gemeenten is in principe kostendekkend, maar de kosten voor Haarlem zijn niet gelijkmatig over de tijd en het kalenderjaar. Daarom wordt voorgesteld het restant budget te bestemmen voor doorontwikkeling en innovatie in 2017;
3. Voor het project Wonen boven Winkels staat de afhandeling van de laatste subsidieaanvraag nog open vanwege vertraging in de oplevering van het pand. Voorgesteld wordt het nog beschikbare budget door de te schuiven naar 2017;
4. In het besluit Sociaal programma statushouders ([2016/509673](#)) is vastgelegd dat het restant budget van 2016 doorschuift naar 2017;
5. Als trekker in de regio IJmond/ Zuid-Kennemerland heeft Haarlem € 50.000 ontvangen voor de uitvoering van regionale innovatieve aanpakken gericht op energiebesparing in de particuliere woningvoorraad. Deze middelen zijn naar aanleiding van de subsidieaanvraag 'Eerst aanpakken, dan opschalen' ([2016/481161](#)) via de decembercirculaire van het gemeentefonds nog in 2016 ontvangen (programma 7). De prestaties worden niet in 2016 maar in 2017 geleverd. Daarom wordt voorgesteld om uit het jaarrekeningresultaat 2016 een bedrag van € 50.000 beschikbaar te stellen binnen programma 4 Duurzame stedelijke vernieuwing voor de uitvoering van de eerste fase van de innovatieve aanpak in 2017.

Het te bestemmen resultaat vermindert als gevolg van deze voorstellen tot € 6,3 miljoen.

Bestemmingsvoorstel Jaarrekening 2016

Resultaat		-7.608	v
Voorstellen:			
1. Bavo	750		
2. Buuv	74		
3. WonenBovenWinkels	116		
4. Statushouders	313		
5. Innovatie Energiebesparing	50		
		1.303	n
Resterend saldo		-6.305	v

In het coalitieprogramma is vastgelegd dat 50% van mogelijke rekeningsaldi wordt aangewend voor schuldreductie, mits de ratio weerstandsvermogen ruim voldoende is om tegenvallers te kunnen opvangen. In de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing in de Programmabegroting 2017 en in de Jaarrekening 2016 is berekend dat het weerstandsvermogen hieraan voldoet. Daarom wordt voorgesteld € 3,155 miljoen aan te wenden voor schuldreductie.

Conform de afspraken in het coalitieprogramma kan de overige 50% worden ingezet om de bezuinigingstaakstelling te verminderen. Voorgesteld wordt € 0,965 miljoen in 2018 en € 2,05 miljoen in 2019 aan te wenden als dekking hiervoor.

Beslispunt

Voorgesteld wordt te besluiten:

- In te stemmen met de bestemmingsvoorstellen tot een totaalbedrag van € 1.303.000;
- In te stemmen € 3.150.000 (50% rekeningresultaat) aan te wenden voor schuldreductie;
- In te stemmen € 3.155.000 (50% rekeningresultaat) aan te wenden voor het gedeeltelijk terugdraaien van eerder ingezette bezuinigingen c.q. als dekking voor de voorgestelde beleidsintensivering.

2.2.4 Uitkomsten voortgangsrapportage

In de voortgangsrapportage wordt de begroting van het lopende jaar bijgesteld conform de kaderstelling. De voortgangsrapportage bevat geen voorstellen voor nieuw beleid. Voorheen werden deze gepresenteerd in een afzonderlijke Bestuursrapportage (berap-1). Sinds 2016 wordt via een paragraaf in de kadernota de rapportage gepresenteerd. In de rapportage is o.m. de meerjarige doorwerking van de septembercirculaire opgenomen, die gunstig voor de gemeente uitpakt.

(bedragen X € 1.000)

Voortgangsrapportage 2017:	2017	2018	2019	2020	2021
Voortgangsrapportage 2017:					
Eerder gecommuniceerde circulaire					
Mutatie: Decembercirculaire	-36 v	-37 v	-37 v	-37 v	-37 v
Mutatie: Septembercirculaire	-1.480 v	-4.999 v	-6.079 v	-5.945 v	-6.961 v
Totaal eerder gecommuniceerde circulaire	-1.516 v	-5.036 v	-6.116 v	-5.982 v	-6.998 v
Nieuwe meldingen					
Netto hogere opbrengst WABO-leges	-594 v				
IKB	300 n	300 n	300 n	300 n	300 n
Onkruidbestrijding	420 n	425 n	450 n	450 n	450 n
Haarlemse bruggen	260 n				
Totaal meldingen voortgangsrapportage	386 n	725 n	750 n	750 n	750 n
Saldo voortgangsrapportage	-1.130 v	-4.311 v	-5.366 v	-5.232 v	-6.248 v

Onder 3.1 Financiële voortgangsrapportage 2017 wordt de voortgangsrapportage afzonderlijk toegelicht.

2.2.5 Investeringsprogramma (IP)

De actualisering van het investeringsplan heeft budgettaire consequenties voor de meerjarenraming. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar bijlage 7 Investeringsplan. In paragraaf 4.2 is een analyse van de verschillen opgenomen.

Vanwege een verschuiving van de oplevering van het fietsparkeren Raaks vallen er in de periode 2018-2020 geraamde beheerslasten vrij.

(bedragen X €1.000)

Investeringsplan 2017-2022	2017	2018	2019	2020	2021
Wijziging kapitaallasten	-1.836 v	-1.639 v	-976 v	475 n	1.681 n
Vervallen beheerslasten fietsparkeren Raaks vanwege verschuiving van oplevering naar 2020		-150 v	-323 v	-173 v	
Saldo wijzigingen investeringsplan	-1.836 v	-1.789 v	-1.299 v	302 n	1.681 n

Samenvatting ontwikkeling begrotingskader

De hiervoor vermelde mutaties zijn samengevat in de ontwikkeling van het begrotingskader. In overeenstemming met de motie Stofkam ([2015/524233](#)) zijn hierin, zowel in de voortgangsrapportage, als bij de uitkomsten van de Jaarrekening 2016 de meevallers gepresenteerd. In de volgende paragraaf wordt verder ingegaan op de beoogde beleidsintensivering en de dekking daarvan met het oog op een sluitend financieel kader.

2.2.6 Voorstellen voor beleidsintensiveringen

Ontwikkelingen cluster sociaal

In paragraaf 1.1, cluster sociaal, is expliciet ingegaan op de ontwikkelingen binnen het cluster en met name op de uitwerking van de transformatie-opdracht. In die paragraaf is aangegeven dat er financiële ruimte is voor versnelling. Deze kadernota is de plaats om de extra inzet voor de komende jaren vorm te geven en daarom worden voorstellen gedaan om nogmaals een deel van de reserve sociaal domein in te zetten om versnelling in de transformatie te bewerkstelligen.

De omvang van de reserve sociaal domein en de ontwikkeling van het meerjarenbeeld biedt ruimte om de basisinfrastructuur te versterken. Dat is van wezenlijk belang na jaren van bezuinigingen. Een goed functionerende basisinfrastructuur versterkt de kansen en mogelijkheden van kwetsbare burgers, bevordert eigen kracht en zelfregie, is preventief en signalerend, stimuleert actief burgerschap, vermindert specialistische zorg, overbruggt afstand naar (betaald) werk en bestrijdt tweedeling en uitsluiting. Het versterken van de basisinfrastructuur moet het bereik vergroten. Als dat tot financiële knelpunten leidt, is er sprake van een nieuw verdelingsvraagstuk (tussen maatwerkvoorzieningen en basisinfrastructuur).

Daarnaast zijn er in het lokale zorglandschap lacunes in het type aanbod. Deze zijn tot nu opgelost door het maken van afspraken binnen de bestaande zorgcontracten. Er zijn echter lacunes die om een investering vragen. Deze liggen nu voor als beleidsintensivering voor de komende twee jaar. De investeringen kunnen worden gedaan in de wetenschap dat er geen signalen zijn dat groepen inwoners en specifieke doelgroepen buiten beeld raken of zijn geraakt. In Haarlem blijft voor zover bekend niemand ongewild van ondersteuning verstoken. Dit leidt tot de volgende voorstellen voor versnelling binnen het sociaal domein, ten laste van de reserve. De financiële consequenties kunnen samengevat als volgt worden weergegeven:

(bedragen x € 1.000)					
Progr	Beleidsvoorstellen 2018 e.v.	2017	2018	2019	2020 2021
1 Sociaal domein					
	Beleidsintensiveringen basisstructuur				
	Versterken vrijwillige inzet	25 n	75 n	75 n	
	Ondersteuning zelforganisaties en buurtinitiatieven	50 n	200 n	200 n	
	Innovatieregeling	100 n	100 n	100 n	
	Mantelzorgondersteuning (en onderzoek Odensehuis)	60 n	200 n	200 n	
	Versterking digitale zelfredzaamheid	35 n	70 n	70 n	
	Impuls samenwerkingsverband jongerenwerk	75 n	75 n		
	Bekendheid basisinfrastructuur en effectmeting inzet	105 n	25 n	25 n	
	Thuisadministratie en voorkomen Schuldenproblematiek	85 n	110 n	110 n	
	Sociale wijkteams en CJG				
	1 huishouden, 1 plan, 1 regisseur	60 n			
	Opvang wonen en herstel				
	Extra inzet op een integrale aanpak zorg en veiligheid	80 n	80 n		
	VSO	150 n			
	Versnelling preventie, herstellen op maat en zelfstandig wonen	800 n	1.100 n		
	Haarlem project	75 n			
	Taskforce huisvesting	0	500 n	500 n	
	Maatschappelijke opvang	850			
	Werk en inkomen				
	Tekort SW-bedrijf in relatie tot benodigd re-integratiebudget	390 n	855 n	1.645 n	
	Haarlemse keten	20 n	40 n	40 n	
	50 banenplan	235 n	470 n	235 n	
	Jeugd/Wmo				
	Uitvoering plan van aanpak 18-/18+	150 n			
	Onttrekking aan reserve SD t.g.v. alg. middelen	-4.000 v	-2000 v		
	Overige intensiveringen ten laste van res Sociaal domein	-3.345 v	-3.900 v	-3.200 v	
Totaal sociaal domein		-4.000 v	-2.000 v	0	0 0

De onderbouwing van de voorstellen zijn in bijlage 3 opgenomen. De beleidsintensiveringen van het sociaal domein worden gedekt uit de reserve sociaal domein. Het verloop hiervan is opgenomen in paragraaf 1.1.

Beslispunt

In te stemmen met de beleidsintensiveringen van het sociaal domein en de voorgestelde dekking ten laste van de reserve sociaal domein.

Ontwikkelingen overige programma's

De voorstellen voor beleidsintensiveringen ten aanzien van de overige programma's zijn in de volgende tabel weergegeven. De onderbouwing van de voorstellen zijn in bijlage 3 opgenomen.

		(bedragen X € 1.000)				
Progr	Beleidsvoorstellen 2018 e.v.	2017	2018	2019	2020	2021
1	Compensatie WOZ gebruikersheffing buitensportverenigingen		51 n	51 n	51 n	51 n
	Financiële knelpunten SRO		175 n	250 n	250 n	250 n
	Maatschappelijke participatie/Scouting		10 n	10 n	10 n	10 n
	Doorstart Honkbalweek	40 n	40 n			
	Verbeteren exploitatie speeltuinen	50 n	50 n	50 n	50 n	50 n
	Versnelde afschrijving 1e inrichting onderwijs	2.000 n				
	Lagere kapitaallasten versneld afschrijven	-235 v	-231 v	-231 v	-230 v	-230 v
	Hogere kapitaallasten onderwijshuisvesting		173 n	170 n	168 n	166 n
	Jaar van de ontmoeting	150 n	25 n	25 n		
	Extra budget transformaties, verwant met sociaal domein		2.000 n			
Totaal programma 1 Maatschappelijke participatie		2.005 n	2.293 n	325 n	299 n	297 n
2	Extra inzet maatschappelijke opvang	70 n	140 n	140 n	140 n	140 n
Totaal programma 2 Ondersteuning en zorg		70 n	140 n	140 n	140 n	140 n
3	Projecten jongeren en schulden	195 n	100 n			
	Budgetbeheer en budgetcoaching	120 n	240 n	240 n		
	Versnellingsricio's ken je klant	240 n	480 n	480 n		
	Dekking; t.l.v. reserve Wwb	-144 v	-288 v	-288 v		
	Dekking; t.l.v. reserve sociaaldomein	-96 v	-192 v	-192 v		
	Versnelling ontwikkeling Informatie- en Participatie Platform (IPP)	50 n				
Totaal programma 3 Werk en inkomen		365 n	340 n	240 n	0 n	0 n
4	Realisatie digitale welkomstborden		110 n			
	Serie stadsorgelconcerten		30 n	30 n	30 n	30 n
	City-marketing (terugdraaien bezuiniging)	30 n	30 n	30 n	30 n	30 n
	Haarlem cultuur	150 n	150 n			
	Formatieclaim SOR	100 n	100 n	100 n		
	Dekking: stelpost groei van de stad	-100 v	-100 v	-100 v		
	Duurzaamheidsprogramma 2018-2022:					
	- Lasten programma	310 n	1.250 n	1250 n	1250 n	1250 n
	- Formatieclaim	250 n	250 n	250 n	250 n	250 n
	- Dekking	-185 v	-185 v	-185 v	-185 v	-185 v

(bedragen X € 1.000)

Progr	Beleidsvoorstellen 2018 e.v.	2017	2018	2019	2020	2021
	Acquisitie werkgelegenheid en leegstandsaanpak:					
	- Capaciteit	35 n	70 n	35 n		
	- Promotiebudget	15 n	30 n	15 n		
	Taalplein bibliotheek Zuid-Kennemerland		111 n	111 n	111 n	111 n
	Capaciteit afdeling Economie en Cultuur (1,6 fte)		100 n	100 n	100 n	100 n
	Totaal programma 4 Duurzame stedelijke vernieuwing	605 n	1.946 n	1.636 n	1.586 n	1.586 n
5	Bevordering doorstroming verkeer, mobiliteit en verkeersveiligheid	120 n				
	Meer werk met werk maken		350 n			
	Verhogen ambitieniveau beheer openbare ruimte	200 n	500 n	750 n	1.000 n	1.000 n
	NME schoolklassen in nationaal Park Zuid-Kennemerland		10 n	10 n	10 n	10 n
	Monumentale graven	50 n	50 n	100 n		
	SOR	Pm n	Pm n	Pm n	Pm n	Pm n
	Capaciteit afdeling vastgoed:					
	- Inhuur	150 n	75 n			
	- Formatie (4 fte)	125 n	250 n	250 n	250 n	250 n
	Beeldbepalend monumentaal pand opknappen (Slachthuissterrein)	pm n	pm n			
	Totaal programma 5 Beheer en onderhoud	645 n	1.235 n	1.110 n	1.260 n	1.260 n
6	Beleidsintensivering Klantcontactcentrum		100 n	200 n	300 n	300 n
	Intensivering ondermijning	90 n	120 n	120 n	120 n	120 n
	Digitalisering programma 6		100 n	100 n	100 n	100 n
	Bestendinging doorontwikkeling DIA		100 n	200 n	300 n	300 n
	Verbeterde aanpak nazorg ex gedetineerden	75 n	75 n	75 n		
	Automatische externe defibrillators (AED)		200 n			
	Totaal programma 6 Burger, bestuur en veiligheid	165 n	695 n	695 n	820 n	820 n
7	Opleidingsbudget			440 n	440 n	440 n
	Digitale transformatie	100 n	250 n	300 n	400 n	500 n
	Ondersteuning kennispunt subsidie	50 n	100 n	100 n	100 n	100 n
	Capaciteit beleidspool (3,5 fte)	150 n	150 n	291 n	291 n	291 n
	SPA 2018 t.l.v. algemene middelen		850 n			
	Totaal programma 7 Algemene dekkingsmiddelen en overhead	300 n	1.350 n	1.131 n	1.231 n	1.331 n
	Saldo	4.155 n	7.999 n	5.277 n	5.336 n	5.434 n

Beslispunt

In te stemmen met de beleidsintensiveringen van de overige programma's en de voorgestelde dekking.

Uitkomsten meerjarenraming inclusief kadernotamutaties

De meerjarenraming, na verwerking van alle hiervoor vermelde voorstellen, kan samengevat als volgt worden weergegeven:

(bedragen X € 1.000)

Samenvatting:					
Ontwikkeling begrotingskader	2017	2018	2019	2020	2021
Saldo meerjarenraming volgens Programmabegroting 2017-2021 (pag 19)	-499 v	-1.067 v	1.585 n	-1.774 v	764 n
Mutatie: Aanvullende voorstellen Programmabegroting 2017-2021	381 n	950 n	530 n	180 n	180 n
Mutatie: Bestuursrapportage 2016	118 n	117 n	345 n	-92 v	135 n
Saldo meerjarenraming incl. aanvullende voorstellen en bestuursrapportage 2016	0 v	0 v	2.460 n	-1.686 v	1.079 n
Mutatie:Decemberrapportage	168 n	-2 v	-22 v	-42 v	-72 v
Verharding rijgedeelte busstation Stationsplein (2016/225087)		-118 v	-118 v	-118 v	-118 v
Kosten van referendum (2017/178923)	262 n				
Subsidie referendum	90 n				
Verlaging raming voor onvoorziene uitgaven	-352 v				
Uitvoering nota privacybeleid (2016/574466)	85 n	85 n	85 n	85 n	85 n
Mutatie: Haarlemse belastingvoorstellen (2016/498025)	-160 v	-160 v	-160 v	-160 v	-160 v
Aansluiten haarlem bij project Shelter City (2016/470521)	18 n	18 n	18 n	18 n	18 n
Saldo meerjarenraming na verwerking genomen raadsbesluiten	111 n	-177 v	2.263 n	-1.903 v	832 n
Autonome ontwikkelingen (saldo)	1.956 n	1.987 n	1.174 n	1.511 n	-1.028 v
Bestemming rekeningresultaat					
mutatie algemene reserve	744 n	-744 v			
Inzet rekeningsaldo 2016		-965 v	-2.049 v	-14 v	-127 v
Voortgangsrapportage 2017:					
Eerder genomen besluiten (per saldo)	-1.516 v	-5.036 v	-6.116 v	-5.982 v	-6.998 v
Nieuwe meldingen (per saldo)	386 n	725 n	750 n	750 n	750 n
Totaal Voortgangsrapportage incl. eerder genomen besluiten	-1.130 v	-4.311 v	-5.366 v	-5.232 v	-6.248 v
Uitkomsten IP	-1.836 v	-1.789 v	-1.299 v	302 n	1.681 n
Actueel saldo meerjarenraming beschikbaar voor beleidsintensivering	-155 v	-5.999 v	-5.277 v	-5.336 v	-4.890 v
Intensiveringen sociaal domein	-4.000 v	-2.000 v	0 n	0 n	0 n
Beleidsvoorstellen 2018 e.v.(saldo)	4.155 n	7.999 n	5.277 n	5.336 n	5.434 n
Saldo na verwerking intensiveringen	0	0	0	0	544 n

Conclusie

Op basis van dit kader sluit, op 2021 na, het meerjarige kader en kan voor 2018 de programmabegroting worden voorbereid. Hierin worden de financiële consequenties van de nog te ontvangen meicirculaire verwerkt. In het proces richting begroting is het denkbaar dat voor nadelen nog nadere voorstellen ter dekking in de begroting moeten worden opgenomen. Mogelijke voordelen zullen het meerjarenperspectief verbeteren.

2.3 Ontwikkeling algemene reserves

De algemene reserves omvatten naast de algemene reserve tevens de algemene reserve sociaal domein en de algemene reserve grondexploitatie. Deze reserves dienen als buffer voor onvoorziene uitgaven of afdekking van risico's. Onderstaand wordt de verwachte ontwikkeling per reserve weergegeven. De ontwikkeling van de algemene reserve grondexploitatie is in paragraaf 4.3 (MPG) opgenomen en de ontwikkeling van de algemene reserve sociaal domein is in paragraaf 2.2.6 (voorstellen voor beleidsintensivering) opgenomen. Onderstaand wordt de verwachte ontwikkeling van de algemene reserve weergegeven

De algemene reserve

De algemene reserve blijft de komende jaren naar verwachting op een gemiddeld niveau van € 24 miljoen. Gelet op het huidige risicoprofiel (geactualiseerd als onderdeel van de jaarstukken 2016) is dit ruim voldoende.

(bedragen X € 1.000)

Ontwikkeling Algemene Reserve	2017	2018	2019	2020	2021
Stand per 1-1	-24.159 v	-26.264 v	-25.806 v	-23.757 v	-23.743 v
Geraamde onttrekking begroting 2017	306 n	237 n			
Storting rekeningsaldo 2016	-7.608 v				
Bestemmingsvoorstellen	1.303 n				
Aanwending voor vermindering schuld	3.150 n				
Aanwending rekeningresultaat voor dekking Kadernota 2017		965 n	2.049 n	14 n	127 n
Dotatie voordelig saldo kadernota 2017	744 n				
Onttrekking voordelig resultaat 2017 t.g.v. 2018		-744 v			
Begrotingsstand actueel	-26.264 v	-25.806 v	-23.757 v	-23.743 v	-23.616 v

Beslispunt

Het *begrotingskader* vast te stellen en de Programmabegroting 2018-2022 op te stellen conform deze kaders, onderscheiden naar:

- Instemmen om de kosten van het houden van een referendum te dekken uit een verlaging van de raming voor onvoorzien;
- De consequenties van de autonome ontwikkelingen ten gunste of ten laste van de meerjarenbegroting te ramen;
- In te stemmen met de beleidsintensivering van het sociaal domein en de voorgestelde dekking ten laste van de reserve sociaal domein;
- In te stemmen met de beleidsintensivering van de overige programma's en de voorgestelde dekking.

De financiële wijzigingen over 2017 die uit de *Kadernota 2017, inclusief de financiële voortgangsrapportage 2017* (zie hoofdstuk 4), voortvloeien vast te stellen en deze financieel technisch te verwerken in de begroting 2017 volgens de begrotingswijziging Kadernota 2017 in bijlage 5.

3 Financiële voortgangsrapportage 2017

3.1 Financiële voortgangsrapportage 2017

Even als vorig jaar is de eerste bestuursrapportage geïntegreerd in de kadernota door middel van deze paragraaf 'Financiële voortgangsrapportage 2017'. Hierin zijn hoofdzakelijk financiële wijzigingen opgenomen die betrekking hebben op het lopende jaar. Deze worden op hoofdlijnen toegelicht.

Allereerst worden de budgettaire wijzigingen toegelicht, vervolgens enkele bestuurlijk relevante neutrale wijzigingen en tot slot wijzigingen in de reserves. Overige wijzigingen worden niet afzonderlijk toegelicht. Door deze wijzigingen moeten diverse budgetten in de begroting worden aangepast. De wijzigingen in de baten en lasten per beleidsveld en in reserves zijn verwerkt in een begrotingswijziging in bijlage 5. Door deze wijziging vast te stellen, autoriseert de gemeenteraad de gewijzigde budgetten en de reservemutaties in de begroting 2017 en verder.

Het resultaat van deze Financiële voortgangsrapportage 2017 bedraagt in het lopende jaar 2017 **€ 1,1 miljoen voordelig** en wordt met name bepaald door een verhoging van de algemene uitkering die in de volgende jaren aanzienlijk verder toeneemt. Naast een incidentele last in 2017 voor risicobeheersing en onderhoud Haarlemse bruggen nemen de lasten voor onkruidbestrijding structureel met ruim € 0,4 miljoen toe. Als gevolg van de invoering van het Individueel Keuzebudget wordt de loonsom structureel met € 300.000 verhoogd. Daarnaast worden uitgaven geraamd die worden gedekt uit reserves, zoals € 1 miljoen voor de uitvoering van projecten uit het Bodemprogramma uit de reserve Bodemprogramma en € 0,6 miljoen voor verkoop- en onderhoudskosten voor gemeentelijk vastgoed uit de reserve Vastgoed.

In onderstaande tabel worden de budgettaire wijzigingen gemeld in deze paragraaf Financiële voortgangsrapportage 2017 ten opzichte van de door de raad vastgestelde gewijzigde Begroting 2017-2021.

(bedragen X € 1.000)

Pr .	Beleids- veld	Omschrijving	Budgettaire effect; v (-) is positief; n is nadelig									
			2017	2018	2019	2020	2021					
		Verbeteringen										
6	6.3	Wabo: toename beschikkingen	-594	v								
7	7.2	Septembercirculaire gemeentefonds 2016	-1.480	v	-4.999	v	-6.079	v	-5.945	v	-6.961	v
7	7.2	Decembercirculaire 2016	-36	v	-37	v	-37	v	-37	v	-37	v
		Subtotaal verbeteringen	-2.110	v	-5.036	v	-6.116	v	-5.982	v	-6.998	v
		Verslechtingen intern										
5	5.1	Onkruidbestrijding ten behoeve van kwaliteitsbeeld	420	n	425	n	450	n	450	n	450	n
5	5.1	Verhelpen storingen Haarlemse bruggen	260	n								
	div.	Individueel Keuzebudget (IKB), bovenwettelijke verlofuren	300	n	300	n	300	n	300	n	300	n
		Subtotaal verslechtingen intern	980	n	725	n	750	n	750	n	750	n
		Resultaat Voortgangsrapportage 2017	-1.130	v	-4.311	v	-5.366	v	-5.232	v	-6.248	v

Toelichting verbeteringen

Wabo: toename beschikkingen

Door een aantrekkende economie is het aantal Wabo projecten met 37% toegenomen. Hierdoor kan de raming van de legesbaten worden verhoogd met € 1.266.000. De personele capaciteit is echter niet berekend op veel meer aanvragen. Voor de toegenomen taken inzake aanvragen van vergunningen is extra capaciteit nodig. De meerkosten voor extra inhuur zijn € 672.000. Per saldo ontstaat een voordeel van € **594.000**.

Septembecirculaire gemeentefonds 2016, structurele effecten

Ten opzichte van de meicirculaire 2016 zijn er voordelige effecten op de algemene middelen voor alle jaren in de periode 2017-2021. De rijksbegroting bevat een flinke toename van de rijksuitgaven en dat leidt tot een stijging van het gemeentefonds en de algemene uitkering daaruit voor Haarlem. Voor het sociaal domein is sprake van een structureel nadeel als gevolg van het aanpassen door het rijk van de aantallen waar de decentralisaties op zijn gebaseerd. Ook het bedrag voor Maatschappelijke opvang en OGGz is verlaagd op basis van actuelere aantallen waar de uitkering op is gebaseerd. Voor een meer uitgebreide toelichting wordt verwezen naar nota: Septembecirculaire gemeentefonds 2016 (2016/453260).

In de volgende tabel zijn de wijzigingen in de baten en lasten per beleidsveld weergegeven:

(bedragen X € 1.000)

Pr .	Beleids -veld	Septembercirculaire specificatie wijzigingen	Budgettair effect; v (-) is voordelig; n is nadelig				
			2017	2018	2019	2020	2021
7	7.2	Wijziging algemene uitkering (baten)	554 n	-2.984 v	-4.075 v	-3.998 v	-5.101 v
2	2.1	Jeugdzorg (sociaal domein <i>lasten</i>)	-678 v	-678 v	-678 v	-678 v	-678 v
2	2.1	Wmo (sociaal domein <i>lasten</i>)	-936 v	-876 v	-866 v	-807 v	-716 v
2	2.1	Wmo Huishoudelijke hulp (<i>lasten</i>)	-368 v	-368 v	-368 v	-369 v	-373 v
2	2.2	Maatschappelijke opvang Oggz (<i>lasten</i>)	-94 v	-94 v	-94 v	-94 v	-94 v
2	2.2	Vrouwenopvang (<i>lasten</i>)	46 n	4 n	4 n	4 n	4 n
3	3.1	Re-integratie (sociaal domein <i>lasten</i>)	-4 v	-3 v	-3 v	-3 v	-3 v
Totaal budgettair effect			-1.480 v	-4.999 v	-6.079 v	-5.945 v	-6.961 v

Decembercirculaire 2016

Ten opzichte van de septembercirculaire 2016 is voor alle jaren sprake van een klein voordeel van **€ 37.000** voor de algemene middelen, naast wijzigingen ten gunste van beleidsvelden. Het betreft met name de structurele middelen voor bestrijding van de gevolgen van armoede onder kinderen. Daarnaast ontvangt Haarlem in 2017 en 2018 extra geld voor armoedebestrijding onder ouderen met een bijstandsuitkering.

In onderstaande tabel zijn de wijzigingen in de baten en lasten per beleidsveld weergegeven:

(bedragen X € 1.000)

Pr .	Beleids -veld	Decembercirculaire specificatie wijzigingen	Budgettair effect; v (-) is voordelig; n is nadelig				
			2017	2018	2019	2020	2021
7	7.2	Wijziging algemene uitkering (baten)	-1.112 v	-823 v	-777 v	-777 v	-777 v
1	1.1	Impuls brede scholen combinatiefuncties (<i>lasten</i>)	-4 v	-4 v	-4 v	-4 v	-4 v
2	2.1	Jeugdzorg (sociaal domein <i>lasten</i>)	273 n				
2	2.1	Wmo (sociaal domein <i>lasten</i>)	18 n				
3	3.2	Armoedebestrijding onder ouderen (<i>lasten</i>)	45 n	46 n			
7	7.2	Armoedebestrijding kinderen (<i>lasten</i>)	744 n	744 n	744 n	744 n	744 n
Totaal budgettair effect			-36 v	-37 v	-37 v	-37 v	-37 v

Toelichting verslechtingen intern

Onkruidbestrijding ten behoeve van kwaliteitsbeeld

Vanwege het nadelig effect op het milieu is de gemeente begin 2012 gestopt met het gebruik van chemische middelen ter bestrijding van het onkruid op verhardingen, zoals straten, pleinen en trottoirs. Hiermee liep de gemeente vooruit op het besluit van het Rijk dat per 31 maart 2016 is ingevoerd. Kanttekening hierbij is dat het budget voor

onkruidbeheer destijds niet is aangepast aan de meerkosten voor chemievrije methoden.

Chemievrij onkruidbeheer is duurder en met gelijkblijvend budget kon de gemeente het onkruidbeheer vanaf 2012 niet meer op hetzelfde niveau handhaven. In 2012 en 2013 beperkte het onkruidbeheer zich daarom voornamelijk tot winkelcentra, doorgaande wegen, openbare gebouwen, toeristische attracties en plekken waar onkruidgroei een gevaar voor verkeer en veiligheid oplevert. Dit leidde op veel plekken in de stad tot sterke onkruidgroei met hardnekkig, meerjarig en diepwortelend onkruid, met als gevolg een verlaging van het kwaliteitsniveau t.o.v. de situatie voor 2012.

Begin 2014 is de raad over de achteruitgang van het kwaliteitsniveau in het onkruidbeheer geïnformeerd (informatienota [2014/46558](#): Onkruidbestrijding 2014). Daarbij is aan de raad toegezegd om de aanpak eind 2014 te evalueren en met een voorstel te komen voor het onkruidbeheer vanaf 2015. In dit voorstel ([2015/45267](#)) is aangegeven dat het onkruidniveau vanaf 2016 in een periode van drie jaar van het huidige B/C niveau naar A/B niveau te brengen. Deze doelstelling wordt niet gerealiseerd.

Om het onkruidbeheerniveau op het gewenste A/B niveau te brengen zijn extra financiële middelen noodzakelijk (zie informatienota [2017/107437](#): Noodzakelijke intensivering chemievrij onkruidbeheer). Voorgesteld wordt het budget met ingang van 2017 te verhogen met **€ 420.000** oplopend naar €450.000 structureel vanaf 2019.

Beheersen risico's en intensief onderhoud t.b.v. verhelpen storingen Haarlemse bruggen

Naar aanleiding van het dodelijk ongeval op de Den Uylbrug in Zaandam is een risico-inventarisatie uitgevoerd naar de Haarlemse bruggen. De risico's voor het scheepvaartverkeer, het landverkeer en de brugbediening zijn in kaart gebracht. Om de risico's te beheersen moet een bedrag van € 160.000 geïnvesteerd worden op en rond de bruggen.

Daarnaast is de gemeente in 2016 regelmatig geconfronteerd met storingen aan bruggen. Om het aantal storingen in de toekomst te kunnen beperken is in 2017 intensief onderhoud van € 100.000 nodig (totaal **€ 260.000**).

Individueel Keuzebudget (IKB), bovenwettelijke verlofuren

Op 1 januari 2017 is het Individueel Keuzebudget (IKB) ingevoerd. Het IKB is ingevoerd om te bereiken dat werknemers meer keuzevrijheid hebben over de arbeidsvoorwaarden en zo keuzes kunnen maken die passen bij de levensfase, persoonlijke wensen en doelen.

Ter vorming van het IKB budget koopt de werkgever 14,4 bovenwettelijke verlofuren van elke werknemer. De totale (maximale) kosten van de aankoop zijn **€ 300.000**. Het staat de werknemers vrij om deze 14,4 uur bovenwettelijke verlof terug te kopen (de keuzevrijheid) van de werkgever. Vanuit voorzichtigheidsprincipe worden deze kosten nu structureel begroot.

3.2 Neutrale wijzigingen

(bedragen X € 1.000)

Pr.	Beleids- veld	Neutrale wijzigingen	Budgettair effect; v (-) is voordelig; n is nadelig					
			2017	2018	2019	2020	2021	
1	1.2	Budgetverschuiving Statushouders (zowel baten als lasten voor hetzelfde bedrag)	222	n				
3	3.2	Budgetverschuiving Statushouders (zowel baten als lasten voor hetzelfde bedrag)	-222	v				
4	4.1	Geluidssaneringsprogramma's woningen (lasten)	41	n				
4	4.1	Geluidssaneringsprogramma's woningen (baten)	-41	v				
5	5.1	Toekomst Gemeentelijke Grondbank (lasten)	15	n	15	n	15	n
5	5.1	Toekomst Gemeentelijke Grondbank (baten)	-15	v	-15	v	-15	v
5	5.3	Kostendekkend verhuren buurt-bewonersgarages aan Spaarnelanden NV (lasten)	32	n	32	n	32	n
5	5.3	Kostendekkend verhuren buurt-bewonersgarages aan Spaarnelanden NV (baten)	-32	v	-32	v	-32	v
Totaal neutrale wijzigingen			0	0	0	0	0	

Toelichting wijzigingen

Budgetverschuiving Statushouders

De budgetten met betrekking tot de statushouders zijn verdeeld over twee programma's. Om goed op het totaal te kunnen sturen worden de € 222.000 baten en lasten van programma 3 naar programma 1 beleidsveld 1.2 verplaatst.

Geluidssaneringsprogramma's woningen

Haarlem kent een aanzienlijk aantal woningen met een te hoge geluidbelasting als gevolg van wegverkeer. Met collegenota 'Geluidsanering B-lijst woningen 2016/14109' is het saneringsprogramma voor Lange Herenvest, Antoniestraat en het Staten Bolwerk vastgesteld. De lasten bedragen in totaal € 65.000 en worden gedekt door een ontvangen rijkssubsidie van € 41.000, daarnaast is € 24.000 beschikbaar binnen beleidsveld 4.1 'Duurzame stedelijke ontwikkeling' van de begroting 2017. De extra baten en lasten bedragen in 2017 **€ 41.000**.

Toekomst Gemeentelijke Grondbank

Op 20 maart 2012 heeft het college besloten een tijdelijke grondbank voor de gemeente Haarlem ([2010/327081](#)) op te richten op de locatie 'De Liede' in Vijfhuizen (gemeente Haarlemmermeer). Na evaluatie heeft het college op 9 juni 2015 ([2015/199209](#)) besloten om een studie uit te laten voeren naar de haalbaarheid van een regionaal opererende grondbank.

De keus is gevallen op het voortzetten van de huidige grondbankconstructie door het opnieuw aanbesteden van een contract met een breder pakket diensten dan nu. De lasten voor de aanbesteding van een nieuw contract bedragen circa € 15.000. Deze zijn beschikbaar binnen beleidsveld 4.1 Duurzame stedelijke ontwikkeling van de programmabegroting. Daarnaast is sprake van structurele kosten van **€ 15.000** per jaar voor het beheren van dit contract. Deze lasten worden gedekt door een kleine verhoging (verwachting is circa 50 cent/kuub) op de grondprijs van grond die via de Grondbank wordt aangeschaft. Voor meer informatie wordt verwezen naar nota Omzetten tijdelijke grondbank in permanente grondbank (2016/411608).

Kostendekkend verhuren van de buurt-bewonersgarages aan Spaarnelanden NV

De gemeente beheert en exploiteert op dit moment vier buurt-bewonersgarages in de stad met in totaal ongeveer 130 parkeerplaatsen, gelegen aan de Kraaijenhorst, het Gangolfplein, de Pieterstraat en de Lange Margarethastraat.

Het college heeft besloten ([2016/501123](#)) tot het kostendekkend verhuren van de buurt-bewonersgarages aan Spaarnelanden NV, waarbij de gemeente in het contract borgt dat de functie gehandhaafd blijft. De baten (verhuuropbrengsten) en de lasten (de OZB, VvE bijdragen en onderhoudslasten), bedragen **€ 32.000**.

3.3 Reserve mutaties

In deze paragraaf worden voorstellen gedaan die naast een wijziging in de baten en lasten ook een effect hebben op de saldi van de reserves.

(bedragen X € 1.000)

Beleidsve ld	Wijzigingen met reserves	Budgettair effect; v (-) is voordelig; n is nadelig				
		2017	2018	2019	2020	2021
4.1	Bodemprogramma uitvoering projecten (lasten)	1.000	n			
4.1	Reserve Bodemprogramma: <i>onttrekking</i>	-1.000	v			
5.1	Wijzigen afboeken boekwaarde Stationsplein (lasten)	-302	v	289	n	
5.1	Reserve Beheer en Onderhoud: <i>verschuiven en verlagen onttrekking</i>	302	n	-289	v	
5.3	Kosten verkoop en onderhoud van gemeentelijk vastgoed	580	n			
5.3	Reserve Vastgoed: <i>onttrekking</i>	-580	v			
Totaal budgettair effect van wijzigingen met reserves		0	0	0	0	0

Toelichting wijzigingen met reserves

Projecten bodemprogramma

Voor de in 2017 uit te voeren projecten uit het Bodemprogramma 2016-2020 (raadsbesluit [2015/306730](#)) wordt € 1.000.000 uit de reserve bodemprogramma onttrokken.

Wijzigen afboeken boekwaarde Stationsplein

Door de ontwikkelingen van Beresteijn is besloten de vervanging van het natuursteen van het busstation met minimaal een jaar uit te stellen. Hierdoor verschuift de onttrekking aan de reserve Beheer Openbare Ruimte ook met een jaar. De restant boekwaarde wordt verminderd met een jaar afschrijving waardoor het bedrag wijzigt van € 302.000 naar € 289.000.

Kosten verkoop en onderhoud van gemeentelijk vastgoed

Voor 2017 is € 580.000 benodigd voor verkoop en onderhoud van het gemeentelijk vastgoed:

- Verkoopkosten zijn kosten die voorafgaand aan de verkoop moeten worden gemaakt. Het netto-verkoopresultaat van een verkoop vloeit later terug in de reserve. Een bedrag van € 430.000 is bestemd voor splitsing van de installaties ten behoeve van de verkoop Egelantier en voorbereiding van diverse andere verkopen;
- Voor aanvullende onderhoudswerkzaamheden is een bedrag van € 150.000 nodig.

De onttrekking past binnen de doelstelling zoals die is verwoord in de nota Reserves en voorzieningen ([2016/253878](#)).

4 Investerings en MPG/grondbeleid

4.1 Hoofdpijnen Investeringsplan 2017-2022

Het investeringsplan bevat investeringen die de gemeente in de periode 2017-2022 wil uitvoeren. Het investeringsplan wordt vastgesteld bij de Programmabegroting 2018-2022. In deze kadernota worden de belangrijkste kaders en hun financiële consequenties behandeld, zodat bij de Begroting 2018 een afgewogen investeringsplan kan worden vastgesteld op basis van de kaders.

De basis wordt gevormd door het Investeringsplan 2016-2021, dat is vastgesteld bij de Programmabegroting 2017-2021. De volgende zaken zijn meegenomen als mutaties op dit plan:

- Doorschuiven niet gerealiseerde investeringen 2016;
- Nieuwe investeringsaanvragen;
- De investeringen 2017-2022 zijn geactualiseerd op basis van bestaand beleid;
- Besluiten over investeringen van na de Begroting 2017;
- Uitgaven < € 100.000 zijn niet meer opgenomen in het investeringsplan;
- Investerings maatschappelijke nut zijn opgenomen conform de BBV-regels.

Bovenstaande leidt tot de volgende mutaties:

	(bedragen X € 1.000)						
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Totaal
Investeringsplan 2017-2021	45.575	35.332	23.596	24.916	30.297	33.005	192.721
1. Doorschuiven ultimo 2016	6.787	1.217		45			8.049
2. Actualisatie 2017	-540	-189	13.822	5.925	-10.171	-7.159	1.687
3. Nieuwe aanlevering	830	4.730	10.390	13.880	7.700	19.000	56.530
4. Uitname investeringen < € 100.000	-507	-466	-356	-1.016	-904	-45	-3.293
Mutaties t.o.v. Begroting 2017	6.569	5.291	23.856	18.834	-3.375	11.796	62.972
Investeringsplan 2017-2022	52.144	40.623	47.452	43.750	26.923	44.801	255.692

Doorschuiven ultimo 2016 (€ 8.049.000)

Uit de jaarschijf 2016 is ultimo 2016 € 8,1 miljoen aan niet bestede investeringen doorgeschoven naar 2017 en verder. In bijlage 6 is een nadere specificatie van deze posten opgenomen.

	(bedragen X € 1.000)						
Programma	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Totaal
01. Maatschappelijke participatie	2.815	175					2.990
05. Beheer en onderhoud	1.777	817		45			2.639
06. Burger, bestuur en veiligheid	548	225					1.173
07. Algemene dekkingsmiddelen	1.247						1.247
Eindtotaal	6787	12.17		45			8.049

Actualisatie 2017 (€ 1.687.000)

Het Investeringsplan 2017-2022 is geactualiseerd. Hierbij is zowel naar de programmering, de noodzaak als de omvang van de posten gekeken. Om tot een sluitend kader te komen zijn de investeringen die samen hangen met de Structuurvisie openbare ruimte 2017 nog niet opgenomen in het investeringsplan. Dit geldt zowel voor de nieuwe posten als de autonome ontwikkelingen. In de Kadernota 2018 dienen investeringskeuzes te worden gemaakt op basis van een nieuw evenwicht tussen een financieel gezonde positie en het faciliteren van de groei van de stad. Hierdoor zijn in deze kadernota en investeringsplan de Vondelweg en de herinrichting van de Gedempte Oostersingelgracht niet opgenomen. Dit heeft geleid tot onderstaande mutaties:

(bedragen X € 1.000)							
Actualisatie	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Totaal
Verhoging	4.062	-103	9.100	400	2.530	3.746	18.334
Neutraal	-4.241	1.133	5.547	7.065	-8.071	-1.433	0
Vervallen/verlaagd	-362	-3.316	-825	-1.540	-4.630	-9.471	-16.648
Totaal actualisatie	-541	-190	13.822	5.925	-10.171	-7.159	1.687

In bijlage 7 is een nadere specificatie van deze posten opgenomen.

Toelichting mutaties > € 1.000.000

SHO programmalijn Schalkwijk (Rudolf Steiner) (€ 5,7 miljoen)

Het reeds in het investeringsplan opgenomen bedrag van € 6,3 miljoen blijkt onvoldoende om de nieuwbouw te realiseren voor schoolgebouwen. Een ophoging van het investeringsbudget is noodzakelijk om realisatie van de nieuwbouw te kunnen starten. Het aanvullende kredietbedrag is gebaseerd op nieuwe (hogere) normbedragen die nog via het geactualiseerde Strategisch Huisvestingsplan aan de raad ter besluitvorming worden voorgelegd.

Maatschappelijk nut (€ 3,3 miljoen)

In 2017 worden veel groot onderhoudswerken uitgevoerd, veelal in combinatie met rioolvervanging. Vanwege de nieuwe regelgeving van de BBV moeten deze groot onderhoudswerken onder de noemer Maatschappelijk Nut geactiveerd worden. Oorspronkelijk was € 3,3 miljoen ingeschat maar na actualisatie van het Programma Onderhouds Werken waarbij meer werken volgens de regels van de BBV geactiveerd moeten worden, wordt nu € 6,6 miljoen voor 2017 ingeschat. In de meerjarenbegroting 2017 is een aanpassing nodig geweest als gevolg van gewijzigde BBV voorschriften. Activa met een maatschappelijk nut moet vanaf 2017 geactiveerd worden, waardoor een deel van de exploitatielasten beheer openbare ruimte uit de begroting gehaald zijn en overgebracht naar het investeringsplan. De hoeveelheid die overgebracht is is berekend op basis van een meerjarig gemiddelde. In 2018 blijkt dat er € 3,3 miljoen meer geactiveerd moet worden boven het gemiddelde. Aangezien er nog geen ervaring is met de mate van afwijking wordt voor het jaar 2018 voorgesteld om deze afwijking van het gemiddelde te verwerken en het kasstroomplafond 2018 eenmalig te

verhogen. Deze eenmalige verhoging valt binnen de coalitieperiode 2014-2018 Samen doen!

Vervanging sportvelden toplagen (€ 1,8 miljoen)

De budgetten uit het IP Sport waren niet toereikend voor doelmatige vervangingsinvesteringen van bestaand areaal sportvelden teneinde de Haarlemse burgers veilig en verantwoord te kunnen laten sporten. Op grond van een meerjarige doorkijk, die is opgesteld in juni 2016, is geconstateerd dat er vanaf 2018 € 400.000 extra nodig zou zijn om huidig areaal sportvelden onder dezelfde conditieniveaus veilig en verantwoord beschikbaar te blijven stellen voor sportbeoefening. Nader onderzoek heeft uitgewezen dat voor 2018 € 200.000 extra investeringsruimte voor vervanging toplagen kunstgrasvelden nodig is en vanaf 2019 € 400.000 structureel per jaar.

Reconstructie Nassaulaan (€ 1,5 miljoen)

In het IP 2016-2021 waren de voorbereidingskosten voor 2022 opgenomen en de uitvoeringskosten in 2023. Het jaar 2023 viel echter buiten de scope van het vorige IP en de uitvoeringskosten waren daardoor niet zichtbaar.

Vervanging kade Noorder Emmakade-Tuinlaantje (€ 1,1 miljoen)

Voor de uitvoering van dit project was € 750.000 opgenomen. Er is echter meer nodig om dit werk uit te voeren en wel maximaal € 1.880.000 (inclusief € 30.000 uit het POW). De meerkosten van € 1.130.000 bestaan uit te lage inschatting van de kosten voor de kademuur, kosten voor behoud van bomen en hogere risicoreservering. Met opinienota 2017/110272 wordt aan de raad gevraagd aan te geven of gekozen wordt voor boombehoud met hogere kosten voor constructie of vervangen van bomen met lagere bouwkosten.

Vervanging ophaalbrug Buitenrustbruggen (- € 1,0 miljoen)

Voor de uitvoering van dit project is € 1,0 miljoen minder nodig. Dit is grotendeels het gevolg van het niet optreden van risico's, waardoor een groot gedeelte van de risicovoorziening kan vrijvallen.

Vondelweg (- € 2 miljoen)

De aanpak van de Vondelweg is geclassificeerd als een SOR-wens en wordt apart ter besluitvorming voorgelegd.

Bijdrage provincie Houtplein (- € 2 miljoen)

Door de Provincie is toegezegd dat het restant van de zogenaamde 'Fly-over gelden' beschikbaar wordt gesteld voor dit project. Hierdoor stijgt de Provinciale bijdrage met € 2 miljoen.

Herinrichten Gedempte Oostersingelgracht (- € 2,6 miljoen)

De herinrichting van de Gedempte Oostersingelgracht is geclassificeerd een SOR-wens en wordt apart ter besluitvorming voorgelegd.

Bereikbaar houden Schalkwijk (- € 4,9 miljoen)

Naast het voorstel om het project eerder uit te voeren zijn de totale benodigde projectkosten verlaagd met € 150.000 in 2017 vanwege een bijdrage uit het mobiliteitsfonds. Per saldo wordt nu ingeschat dat voor dit project € 5 miljoen minder nodig is (€ 5 miljoen in plaats van de eerder opgenomen € 10 miljoen).

Nieuwe aanleveringen

Bij de Begroting 2018 wordt het nieuwe investeringsplan vastgesteld. De jaarschijf 2022 maakt dan onderdeel uit van het plan. Naast de nieuwe jaarschijf zijn er ook nieuwe investeringen voor eerdere jaren. In onderstaande tabel zijn alle nieuwe investeringen opgenomen:

(bedragen X € 1.000)							
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Totaal
11. Onderwijs en Sport	260	2.050	1.240	0	0	0	3.550
SHO - Bouw Molenwiek - Dalton	260	2.050	1.240				3.550
51. Openbare ruimte en mobiliteit	70	1.530	6.600	11.380	5.200	16.300	41.080
Vervangingsinvestering riolering						2.000	2.000
Integrale vernieuwing openbare ruimte Meerwijk		1.000	2.100	2.000	2.000	6.000	13.100
Integrale vernieuwing openbare ruimte Zuidpolder			1.700	2.000	2.000	6.000	11.700
Schalkwijkerbrug vervanging				200	800		1.000
Vervanging parkeerautomaten waterparkeren	20	180					200
Fietsvoorziening Botermarkt e.o.		200	400	3.730			4.330
Tjaden aanleggen wandelpad						300	300
Schipholweg, veiliger maken	50	150					200
Vergroening Amsterdamsebuurten						600	600
Groen in de Zuiderpolder						500	500
Schouwbroekerplas saneren en herinrichten						500	500
Paul Krugerkade - Paul Krugerstraat Fietsstraat				750			750
Vervangen openbare verlichting			400	400	400	400	1.600
Schoterbos -vervolgfasen			2.000	2.300			4.300
72. Algemene dekkingsmiddelen	500	1.150	2.550	2.500	2.500	2.700	11.900
Optimalisatie werkplekken		150	50			200	400
Digitale Transformatie	500	1.000	2.500	2.500	2.500	2.500	11.500
	830	4.730	10.390	13.880	7.700	19.000	56.530

De nieuwe investeringen die starten in 2017 zijn hieronder toegelicht:

Molenwiek Dalton (€ 3,5 miljoen)

In het Strategisch Huisvestingsplan en het JOP 2016 (Jaarlijks OnderwijshuisvestingsPlan) is de investering voor de Molenwiek Dalton opgenomen en daarmee ook beschikt. De investering was niet opgenomen in het Investeringsplan. Het bedrag wordt nu alsnog opgenomen in de jaren 2017 t/m 2019, respectievelijk € 0,26 miljoen, € 2,05 miljoen en € 1,24 miljoen.

Parkeerautomaten waterparkeren (€ 0,2 miljoen)

De pleziervaart dient voor doorvaart of overnachten langs de kades en steigers leges te betalen. Voor het betalen van de leges wordt onder andere gebruik gemaakt van een aantal betaalautomaten. Daarnaast kan de pleziervaart gebruik maken van diverse faciliteiten van de gemeente Haarlem. Het gaat om douche/toilet, vuilcontainer, water,

elektra en vuilwaterpomp (waarvan een aantal faciliteiten moeten worden betaald). Al deze betaalwijzen zijn verouderd en voldoen niet meer aan de eisen van deze tijd. Door deze investering worden de methoden van betaling gemoderniseerd. Tevens wordt het aantal betaalautomaten met één automaat uitgebreid.

Schipholweg (€ 0,2 miljoen)

De oversteek op de Schipholweg ter hoogte van de school is onveilig en moet worden aangepast.

Digitale transformatie (€ 0,5 miljoen)

De gemeente wordt tussen 2017-2022 geconfronteerd met een veelheid aan maatschappelijke en technische ontwikkelingen. Of het nu gaat om het sociaal domein, het fysieke domein of de dienstverlening aan de burger en het bedrijfsleven; IT is verweven met alle primaire processen. De Digitale Agenda 2020 vanuit de EU en het Rijk laat zien dat de maatschappij in een nieuwe periode van digitale transformatie is gekomen. Voor de gemeente Haarlem betekent dit dat er een nieuwe fase moet aanbreken voor onze ICT infrastructuur, onze beveiliging, onze digitalisering en onze informatiestromen voor zowel de interne als voor de primaire dienstverlening.

Beslispunt

Vanaf de begroting 2017 wordt het investeringsplan niet langer meer bij de kadernota maar bij de begroting vastgesteld. Dit heeft tot gevolg gehad dat bij de begroting 2017 het Investeringsplan 2016-2021 is vastgesteld. Qua naamgeving is dit erg onlogisch. Voorgesteld wordt:

- Te besluiten om bij de Begroting 2018 de naamgeving te veranderen in het Investeringsplan 2018-2022.

Uitname investering < € 100.000

Bij de begroting 2017 is besloten om investeringen kleiner dan € 100.000 niet meer te activeren, maar rechtstreeks ten laste van de exploitatie te brengen. Het investeringsplan is geschoond van deze investeringen en er heeft inventarisatie plaatsgevonden van nieuwe investeringen kleiner dan € 100.000. Deze opgave is geconfronteerd met de beschikbare budgetten. De beschikbare middelen zijn voldoende om aan de lopende aanvragen te voldoen. Onderstaand is een opgave van de investeringen kleiner dan € 100.000.

(bedragen X € 1.000)

Dekking niet activeren investeringen < € 100.000	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Beschikbaar	-1.353	-1.254	-1.132	-1.012	-1.012	-1.012
Vervanging pinautomaten		25				
Warmwater/verwarmingsinstallatie v.d. Aart	30					
SHO Stelpost 1e inrichting	177				484	
Vervanging bedrijfsauto archeologie	46					
Vervanging Patronaat				46		
Vervanging Schouwburg		321	189	397	115	28
Vervanging Toneelschuur		41	128	77	73	
Vervanging Philharmonie	254	79	39	496	231	17
Totaal < 100.000	507	466	356	1.016	904	45
Vrijval	846	0	0	0	0	0
Onbenut	0	-788	-776	4	-108	-967

Beslispunt

De voor de dekking van investeringen kleiner dan € 100.000 niet noodzakelijke middelen 2017 ten gunste van de algemene middelen te brengen en het bedrag voor de latere jaren nog beschikbaar te houden.

4.2 Kasstroomplafond, investeringsplafond en schuldontwikkeling

Kasstroomplafond

Bij de Kadernota 2014 is een kasstroomplafond investeringen in het leven geroepen vanaf het jaar 2016. Doel van dit plafond is het reduceren van de schuldenlast. Om te voorkomen dat extra geldleningen aangetrokken moeten worden om de nieuwe investeringen te financieren, is het van belang dat het jaarlijkse investeringsvolume lager is dan de afschrijvingslast in de begroting. Bij de Begroting 2017 is besloten om het plafond op € 30 miljoen te stellen.

In de meerjarenbegroting 2017 is een aanpassing nodig geweest als gevolg van gewijzigde BBV-voorschriften. Activa met een maatschappelijk nut moeten vanaf 2017 geactiveerd worden, hierdoor is een deel van de exploitatielasten beheer openbare ruimte uit de begroting gehaald en overgebracht naar het investeringsplan. De hoeveelheid die is overgebracht is berekend op basis van een meerjarig gemiddelde.

Voor 2017 wordt, als gevolg van extra investeringen maatschappelijk nut, het kasstroomplafond met € 3,3 miljoen verhoogd. Dit extra bedrag is uit de exploitatiebegroting gehaald en wordt gestort in de reserve kapitaallasten maatschappelijk nut die de toekomstige extra afschrijvingslast dekt. Dit is in lijn met de aanbeveling van de commissie BBV en in overeenstemming met de wijze waarop de gemeente Haarlem investeringen met maatschappelijk nut behandelt. Dit zorgt voor een neutrale schuif in de begroting: tegenover de lagere exploitatielast staat een hogere storting in de reserve. Op deze wijze heeft dit ook geen effect op de schuldpositie omdat de financieringsbehoefte niet verandert. Aangezien er nog geen ervaring is met de mate van afwijking, wordt voor het jaar 2018 voorgesteld om deze afwijking van het gemiddelde te verwerken en het kasstroomplafond 2018 eenmalig te verhogen.

Jaarschijf 2015

Voor het kasstroomplafond moet een correctie gemaakt worden voor de investeringen die voorheen onder de jaarschijf 2015 vielen. Bij de bepaling van de schuldpositie is met deze investeringen namelijk al rekening gehouden. Er is voor investeringen die niet onder het kasstroomplafond vallen een totaalbedrag van € 7,3 miljoen opgenomen in dit investeringsplan.

Jaarschijf 2016

Bij de Bestuursrapportage 2016 is voorgesteld om voor € 7.470.000 aan investering 2016 door te schuiven naar latere jaren. Ultimo 2016, bij het opmaken van de jaarcijfers, wordt voor een bedrag van € 8.049.000 aan niet gerealiseerde investeringen doorgeschoven. In totaal is er voor € 15.519.000 aan investeringen doorgeschoven. Deze doorschuiving viel reeds onder het kasstroomplafond.

Beslispunt

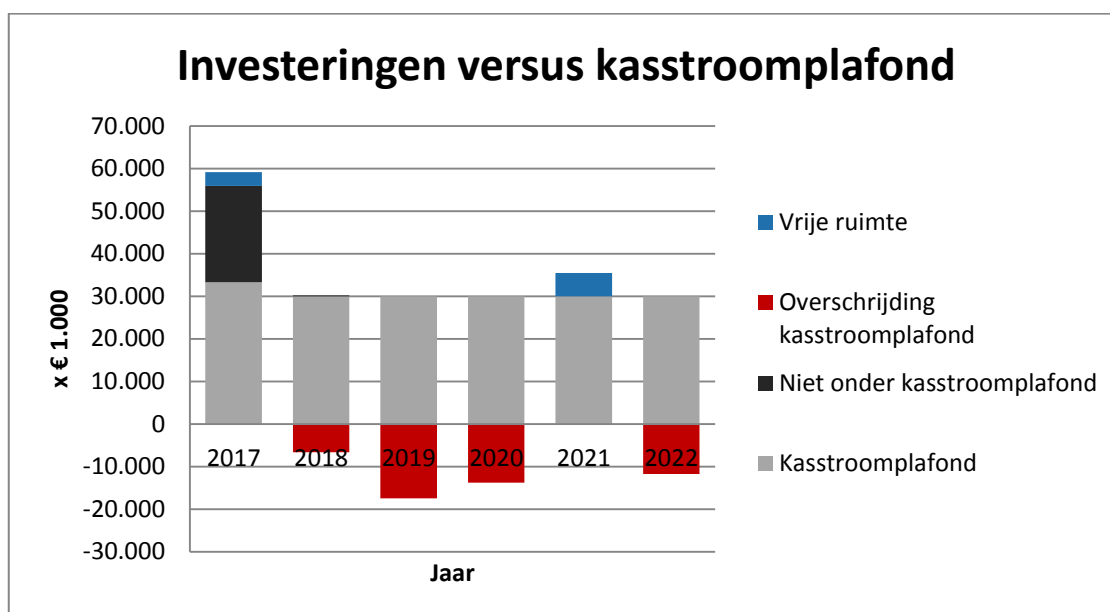
Ten aanzien van het kasstroomplafond:

- De onbenutte ruimte door te schuiven naar 2017.

(bedragen X € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Investeringsplan 2016-2021	52.144	40.623	47.452	43.750	26.923	44.801
Doorschuiven 2016 (niet onder kasstroomplafond)	15.519					
Doorschuiven 2015 (niet onder kasstroomplafond)	7.103	180				
Investeringsplan vallend onder plafond	29.522	40.443	47.452	43.750	26.923	44.801
Kasstroomplafond	33.300	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000
Ruimte onder kasstroomplafond	3.778	-10.443	-17.452	-13.750	3.077	-14.801
Inzet onbenutte ruimte		3.778				3.077
Doorschuiven onbenutte ruimte	3.778				3.077	
Overschrijding kasstroomplafond		-6.665	-17.452	-13.750		-11.724

Voor 2017 wordt er binnen het kasstroomplafond gebleven. Conform beleid mag de onderbenutte capaciteit worden aangewend voor het volgende jaar. In 2018 blijft er, na doorschuiven van de € 3,8 miljoen onbenutte capaciteit uit 2017, een overschrijding in van het plafond van € 6,7 miljoen over. Gezien de realisatiepercentages van de afgelopen jaren (68% in 2014, 46% in 2015 en 66% in 2016) verwacht het college dat het realisatie percentage voor 2018 maximaal 80% bedraagt. Dit betekent dat er ruimte is voor € 8 miljoen aan overprogrammering in 2018. Dit is voldoende om de geprognosticeerde overschrijding op te vangen en daarmee onder het kasstroomplafond te blijven. Op deze wijze wordt binnen deze coalitieperiode conform afspraak het kasstroomplafond niet overschreden. Wanneer de werkelijke realisatie de 80% toch lijkt te gaan overstijgen zal bijsturing plaatsvinden.

Voor de jaren 2019, 2020 en 2022 is er sprake van een overschrijding van het kasstroomplafond. In toenemende mate wordt de spanning zichtbaar tussen

schuldreductie door investeringen te matigen en de benodigde nieuwe investeringen ten behoeve van de ontwikkelingen in de stad. Dat is niet verwonderlijk omdat het niveau van het kasstroomplafond € 2,5 miljoen beneden het niveau zit om het bestaande niveau aan investeringsvoorzieningen in de stad in stand te houden. Daardoor is er geen enkele ruimte voor nieuwe investeringen. Het gunstige economische klimaat en de groei van de stad hebben als gevolg dat zowel opbrengsten als investeringen toenemen.

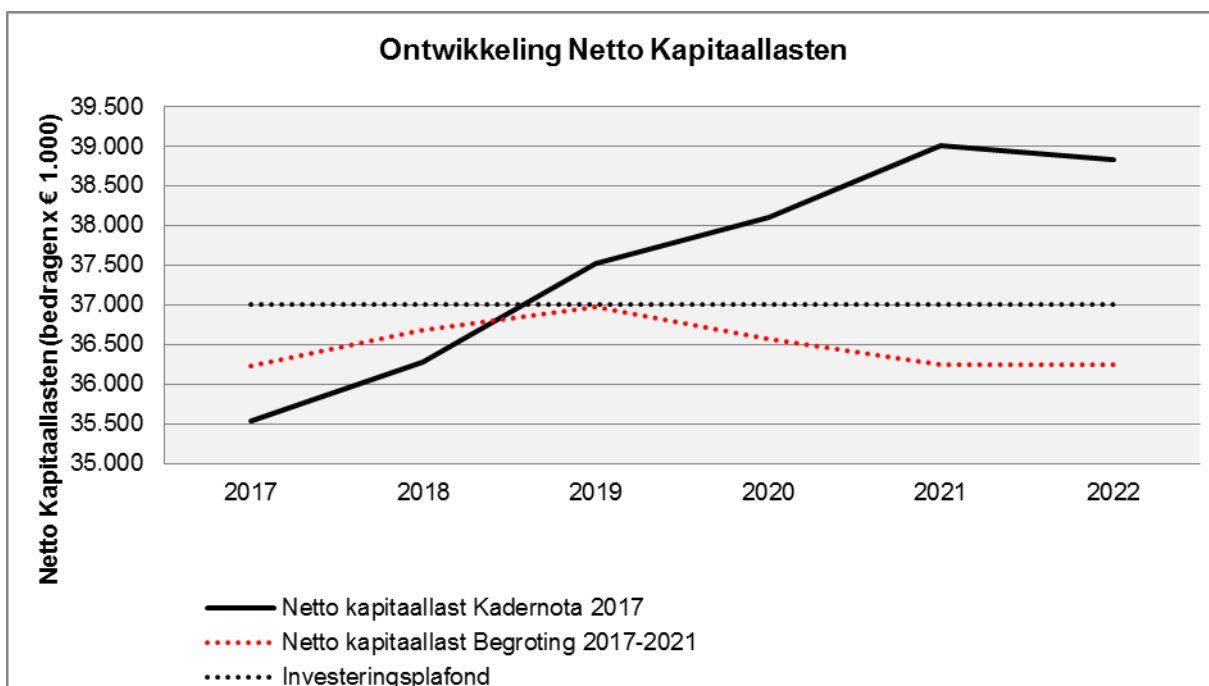
In de Kadernota 2018 zal daarom gezocht worden naar een nieuw evenwicht tussen een financieel gezonde (schuld) positie en het faciliteren van de ontwikkelingen van de stad Haarlem. Daarom zijn er nu geen investeringskeuzes gemaakt om ook vanaf 2019 binnen het kasstroomplafond te blijven.

De kapitaallasten van deze overschrijding zijn reeds in het begrotingskader verwerkt, zie hiervoor ook de paragraaf investeringsplafond kapitaallasten.

Investeringsplafond kapitaallasten

Om de kosten van investeringen beheersbaar te houden is in 2012 een investeringsplafond ingesteld. Het investeringsplafond moet voorkomen dat de meerjarenbegroting belast wordt met hoge kapitaallasten, waardoor de flexibiliteit in de meerjarenraming afneemt. De vrijvallende afschrijvingslasten worden daarbij gehanteerd als investeringsplafond. Bij de Begroting 2017 is het niveau van de netto kapitaallasten bepaald op € 37 miljoen.

	(bedragen X € 1.000)					
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Investeringsplafond	37.000	37.000	37.000	37.000	37.000	37.000
Gebruikte ruimte:						
Kapitaallasten	41.496	43.084	44.947	46.053	47.519	47.780
Dekking rioolrecht	-5.410	-5.896	-6.289	-6.684	-7.095	-7.373
Overige nieuwe dekking	-557	-916	-1.142	-1.258	-1.415	-1.578
Gebruikte ruimte	35.529	36.272	37.515	38.111	39.008	38.830
Ruimte onder investeringsplafond	1.471	728	-515	-1.111	-2.008	-1.830

De overschrijding van het investeringsplafond voor de jaren 2019 en verder zal betrokken worden bij de discussie over het kasstroomplafond.

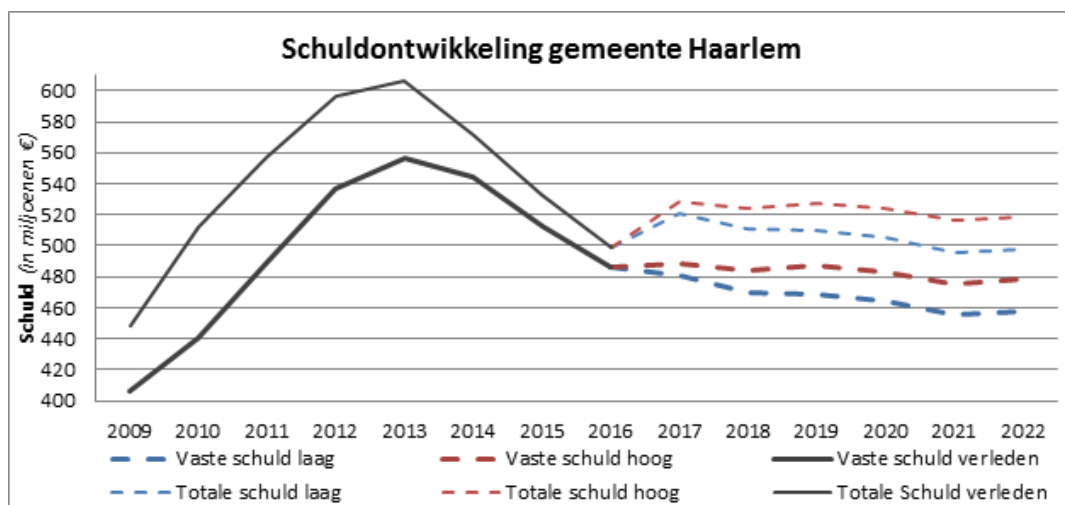
Schuldontwikkeling

De ontwikkeling van de schuld van de gemeente is gebaseerd op een sluitende meerjarenbegroting en de prognoses over de financieringsbehoefte, gebaseerd op het meerjaren perspectief grondexploitaties (MPG) en het investeringsplan zoals opgenomen in de Kadernota 2017.

In de Jaarrekening 2016 is de schuldpositie geëindigd op € 486 miljoen. Dat is een lagere schuld dan eerder verwacht, dit is mede het resultaat van de bestuurlijke afspraak dat actief wordt gestuurd op de kasstromen, zodat de schuld kan dalen. Daarnaast is er een positiever resultaat op grondexploitaties en hogere gerealiseerde vastgoedresultaten dan begroot. De schuld daalt echter ook door het trager realiseren van de investeringen en per saldo lagere uitgaven voor het sociaal domein.

De verwachting op basis van het treasury-model is dat de vaste schuldpositie in de komende jaren daalt naar een vaste schuld tussen de € 457 en € 478 miljoen ultimo 2022, zie het verloop van de vaste schuld in de volgende grafiek.

Het saldo aan voordelig rekeningresultaat in 2016 wordt voor de helft ingezet om de schuld verder te reduceren (€ 3,1 miljoen) en vanuit de grondexploitaties worden meer opbrengsten dan kosten verwacht. Hier staat tegenover dat de investeringen zoals opgenomen in het Investeringsplan 2017-2022 het kasstroomplafond in meerdere jaarschijven overschrijden, dit heeft een negatief effect op de schuldpositie van de gemeente.

De verschillen tussen de lijnen ‘Vaste schuld laag’ (blauw) en ‘Vaste schuld hoog’ (rood) ontstaan door verschillen in aannames op de verwachte kasstromen. De rode lijn gaat ervan uit dat alle begrotingsposten voor 100% worden gerealiseerd, alleen voor de investeringsuitgaven wordt rekening gehouden met een realisatiepercentage van 70%. De blauwe lijn baseert zich naast verwachtingen ook op trends vanuit het verleden. De gestippelde lijnen geven de schuldposities weer inclusief de verwachte (kortlopende) netto vlottende schuld. De geraamde financieringskosten zoals gehanteerd in de kadernota zijn gebaseerd op de blauwe lijn, de bijbehorende rentelasten zijn gebaseerd op een rentestand van 2% bij het afsluiten van nieuwe langlopende leningen. Wanneer de werkelijke rentestanden de 2% overstijgen, ontstaat er een nadelig effect op het financieringsresultaat.

Meerjarig neemt de totale schuld licht toe van € 499 miljoen ultimo 2016 naar een schuldpositie tussen de € 498 en € 518 miljoen ultimo 2022. De vaste schuld daalt in dezelfde periode van € 486 miljoen naar een schuldpositie tussen de € 457 en € 478 miljoen. Deze schuldposities zijn gebaseerd op het huidige investeringsplan. Investeringskeuzes van de volgende coalitie zullen invloed hebben op de ontwikkeling van de (meerjarige) schuld.

Financiële impact

In onderstaande tabel is het financiële effect van de mutaties op het Investeringsplan 2016-2021 weergegeven:

(bedragen X € 1.000)											
Budgettair effect	2017		2018		2019		2020		2021		2022
Mutaties kapitaallasten	-2.163	v	-1.925	v	-1.151	v	313	n	1.621	n	1.883
Mutaties in dekking riolering	11	n	228	n	121	n	114	n	12	n	-265
Mutaties in dekking reserve MN	0	v	-165	v	-165	v	-164	v	-165	v	-165
Stelpost extra afschrijving	434	n	224	n	218	n	213	n	213	n	213
Actualisatie stelpost onderuitputting	728	n	0	v	0	v	0	v	0	v	0
Stelpost activering < € 100.000	-846	v	0	v	0	v	0	v	0	v	0
Totaal	-1.836	v	-1.639	v	-976	v	475	n	1.681	n	1.666

De uitkomsten van de mutaties zijn meegenomen in het meerjarig begrotingskader.

4.3 Hoofdpijnen MPG/grondbeleid

Inleiding

Met het Meerjaren Perspectief Grondexploitaties (MPG) informeert het college de raad jaarlijks

financieel én inhoudelijk over de projecten met een grondexploitatie. Een grondexploitatie is een

meerjarenprojectbegroting en is een middel om ruimtelijke en maatschappelijke doelstellingen te realiseren. Grondexploitaties worden geopend als de gemeente kiest voor een actieve (risicovolle) rol bij ontwikkelingsprojecten. De beleidskaders waar deze ruimtelijke projecten aan getoetst worden, zijn de Woonvisie ([2017/47534](#)), de nota Grondbeleid ([2013/74991](#)), de nota Grondprijzen ([2016/234131](#)) en de financiële verordening ([2015/98823](#)). Het MPG wordt bij de kadernota vastgesteld. Bij de begroting wordt de jaarsnede van het volgende jaar van de grondexploitaties vastgesteld. Gezien de risico's in projecten met een grondexploitatie, worden deze actief bewaakt en per kwartaal geactualiseerd aan de hand van de laatste inzichten in bouwprogramma, fasering en financiële uitgangspunten. Deze bijstellingen worden twee keer per jaar aan de raad voorgelegd in de vorm van bestuursrapportages. Op deze manier blijft de raad altijd op de hoogte van de laatste ontwikkelingen in de projecten.

De ontwikkelingen in de grondexploitatie zijn ook samengevat in een infographic, die [hier](#) raadpleegbaar is. Ook is het MPG als bijlage 1 bij deze kadernota opgenomen.

Het MPG bestaat uit twee delen. Een openbaar deel, waarin de stand van zaken van de grondexploitaties op portefeuilleniveau is beschreven. De projecten worden op hoofdpijnen behandeld. Een nadere analyse van de grondexploitaties is in het tweede deel van het MPG opgenomen. Op dit tweede deel rust geheimhouding omdat openbaring van de inhoud de strategische belangen van de gemeente kan schaden.

Aantrekkende markt

De woningmarkt trekt aan en dat is te merken aan de positieve voortgang in diverse projecten en de belangstelling van ontwikkelaars voor nieuwe bouwlocaties. De inzet van de gemeente in 2017 is onverminderd gericht op het vlot verkopen van grond. Dit draagt bij aan de diverse beleidsdoelstellingen waarvoor het grondbeleid een middel is. Door verkoop van grond kunnen bouwprojecten gerealiseerd worden.

Projecten

Haarlem heeft thans 18 actuele grondexploitaties. Er is één nieuwe grondexploitatie geopend in 2016. Het gaat om de Poort van Boerhaave. Het totaal geraamde bouwprogramma binnen de actuele grondexploitaties bedraagt bijna 3.000 woningen, bijna 90.000 m² bvo niet-woningbouw en circa 90.000 m² grond (bedrijfsterrein).

Belangrijkste ontwikkelingen

- Ten opzichte van het MPG 2016 zijn de effecten van de aangescherpte BBV-regels verwerkt;
- In de Waarderpolder Noordkop en Oudeweg hebben kavelverkoop plaatsgevonden;
- Voor de grondexploitatie Laan van Decima is een nieuwe set uitgangspunten in de grondexploitatie opgenomen. In 2017 wordt de raad gevraagd om richting te geven aan de invulling van het gebied;
- Voor het Slachthuisterrein is in 2016 een taxatie van de grondwaarde gemaakt. Deze pakt hoger uit dan verwacht en is verwerkt in de grondexploitatie. De vergoeding voor de voormalige erfpachter is lager uitgekapt. De aanbesteding van de verkoop van het terrein vindt in 2017 plaats;
- Bij het Scheepmakerskwartier fase 2 zijn in 2016 grondverkoop gerealiseerd. In 2017 wordt verkoop van de Drijfriemenfabriek verwacht;
- Voor Aziëweg wordt de verkoop van de grond voor de laatste twee torens voorbereid;
- Bij De Entree verloopt de grondverkoop sneller dan verwacht. De looptijd is met één jaar verkort;
- In Schalkstad zijn drie partijen geselecteerd om een plan plus grondbod in te dienen. In 2017 zal gunning plaatsvinden. Ook zullen er bouwrijp werkzaamheden verricht worden;
- In Meerwijk-Centrum is grond geleverd en zijn de grondopbrengsten geïncasseerd;
- De grondexploitatie Poort van Boerhaave is in 2016 geopend;
- Voor het project Raaks derde fase is in 2016 de aanbesteding van het project voorbereid. De aanbesteding zal in 2017 gaan plaatsvinden.

Boekwaarde

De boekwaarde van de grondexploitaties per 1 januari 2017 is € 30,67 miljoen. De boekwaarde is in 2016 met circa € 9 miljoen afgenomen. Er zijn dus meer opbrengsten gegenereerd dan dat er kosten zijn gemaakt. Het streven is om de boekwaarde verder te verminderen. Naar verwachting zal dit in 2017 niet lukken, maar de drie daaropvolgende jaren wel. In 2017 zal inzet gericht zijn op het bouwrijp maken van grond en in de markt zetten daarvan. De vruchten van die inspanningen kunnen vanaf 2018 geplukt worden. Ook vindt er een afname van de boekwaarde plaats als gevolg van de afsluiting van verliesgevende grondexploitaties. Vanaf 2020 wordt zelfs een negatieve boekwaarde verwacht. Uiteraard valt het niet uit te sluiten dat er tussentijds nieuwe grondexploitaties worden geopend.

(bedragen X € 1.000)

Boekwaarde grondexploitaties					
	2017	2018	2019	2020	2021
Aanvang boekwaarde 1/1	30.673	37.381	12.101	7456	-2.619
Kosten grondexploitaties exclusief rente	15173	8866	9434	5048	2989
Batenm grondexploitaties	-9227	-27446	-16685	-7880	-1420
Rentetoerekening grondexploitaties	865	1054	341	210	-74
Boekwaarde excl. afsluitingen	37.484	19.855	5.192	4.834	-1.124
Af te sluiten grondexploitaties					
Verwachten verliezen bij afsluiting grondexploitaties	-104	-9735	-1949	-8317	0
Verwachte winsten bij afsluiting grondexploitaties	1	1982	4213	864	356
Boekwaarde grondexploitaties 31/12	37.381	12.101	7456	-2619	-768

Weerstandvermogen

Het weerstandvermogen bedraagt per 1 januari 2017 € 25,68 miljoen. Dit bedrag is opgebouwd uit de reserve grondexploitatie (€ 2,70 miljoen) plus de voorziening toekomstige verliezen grondexploitatie (€ 22,98 miljoen). Het weerstandvermogen daalt de komende jaren. Dit daalt naar € 12,98 miljoen per einde 2021. De daling van de boekwaarde is nog groter. De boekwaarde zal in 2021 zelfs negatief zijn. Dat betekent ook dat het break even point dan bereikt wordt. Met andere woorden, er zijn dan meer opbrengsten gegenereerd dan dat er kosten zijn gemaakt. De daling van de boekwaarde in combinatie met een stijging van het weerstandvermogen, leidt er ook toe dat de weerstandspositie verbetert.

(bedragen X € 1.000)

Prognose weerstandvermogen					
	2017	2018	2019	2020	2021
Stand reserve grondexploitatie per 1/1	-2.700	-2.534	-4.049	-7.980	-8.596
Verwachte winsten bij afsluiting grondexploitatie	-1	-1.982	-4.213	-864	-356
Toevoeging bijdrage ISV-Wonen	-292	0	0	0	0
Onttrekking CW verliesvoorziening actieve exploitaties	459	467	281	248	86
Stand reserve grondexploitatie per 31/12	-2.534	-4.049	-7.980	-8.596	-8.865
Stand verliesvoorziening per 1/1	-22.975	-23.330	-14.062	-12.394	-4.324
Verwachte verliezen bij afsluiting grondexploitatie	104	9.735	1.949	8.317	0
CW verliesvoorziening actieve exploitaties	-459	-467	-281	-248	-86
Stand verliesvoorziening per 31/12	-23.330	-14.062	-12.394	-4.324	-4.411
Weerstandvermogen per 31/12	-25.864	-18.110	-20.374	-12.920	-13.276
Boekwaarde grondexploitaties 31/12	37.381	12.101	7.456	-2.619	-768
Verschil (weerstandpositie)	11.517	-6.009	-12.918	-15.539	-14.044

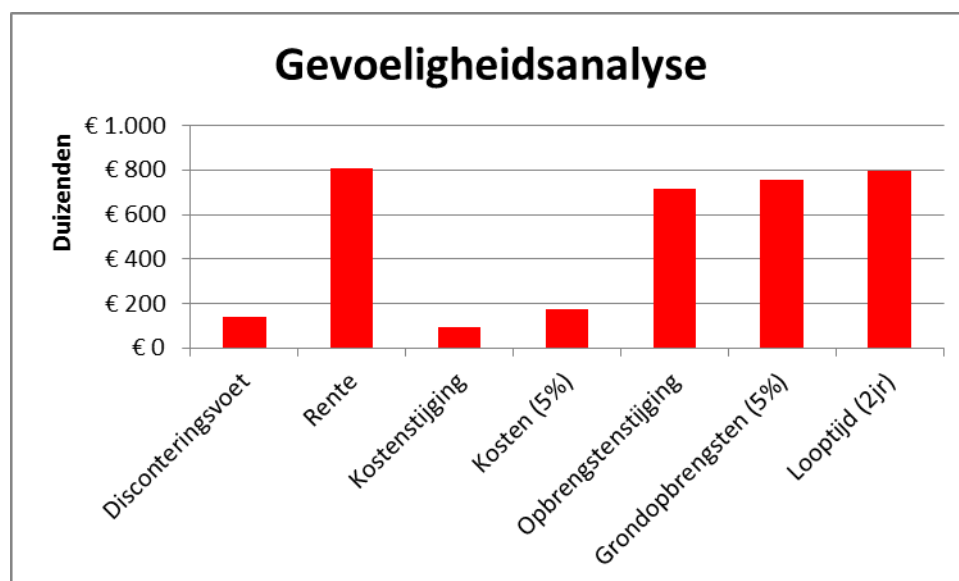
Reserve grondexploitatie en verliesvoorziening

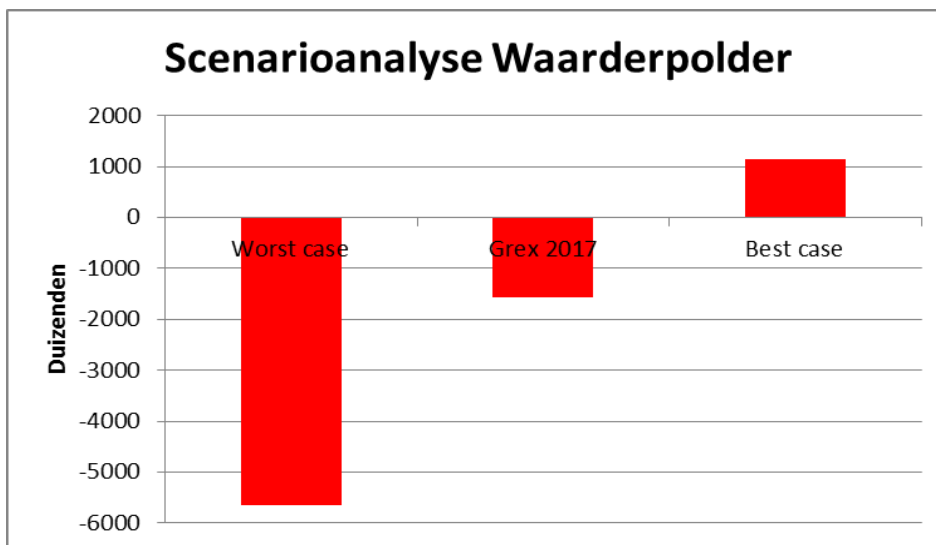
De reserve grondexploitaties per 1 januari 2017 bedraagt € 2,70 miljoen. De reserve is in 2016 met € 1,58 miljoen toegenomen. De komende jaren zal de reservepositie versterkt worden als gevolg van de afsluiting van winstgevendende grondexploitaties. Eind 2021 wordt rekening gehouden met een reservepositie van € 8,9 miljoen. De voorziening toekomstige verliezen per 1 januari 2017 bedraagt € 22,98 miljoen. De voorziening is in 2016 met € 1,48 miljoen afgenomen. De komende jaren neemt deze

voorziening verder af. De belangrijkste reden hiervoor is de afsluiting van verliesgevende complexen. Het verlies wordt bij afsluiting daadwerkelijk genomen.

Scenarioanalyse Waarderpolder

Voor de grondexploitaties in de Waarderpolder is een gevoeligheidsanalyse en een scenarioanalyse opgesteld. Via de gevoeligheidsanalyse wordt in beeld gebracht hoe groot het effect is van de aanpassing van bepaalde parameters. Daaruit blijkt dat relatief kleine wijzigingen een relatief groot effect op het geraamde resultaat van de grondexploitatie kunnen hebben. In werkelijkheid treedt er een samenspel van parameters op. Om een gooi te doen naar de impact van een samenspel van parameters is er ook een scenarioanalyse voor de Waarderpolder opgesteld. Via een scenarioanalyse wordt duidelijk wat er gebeurt met het resultaat van de grondexploitatie als meerdere parameters wijzigen. Er is bijvoorbeeld een worst case scenario gemaakt. Daarbij wijken alle parameters ongunstig af ten opzichte van de huidige toegepaste parameters. Uit deze analyse blijkt ook in hoeverre de reserve grondexploitatie mogelijk nog aangesproken moet worden, indien de ontwikkeling van de Waarderpolder ongunstiger uitpakt dan thans wordt voorzien. Zie hiervoor ook onderstaande grafieken. In het geval het worst case scenario werkelijkheid wordt, is een extra voorziening van circa € 4,0 miljoen nodig.

Conclusie

De grondexploitaties zijn zorgvuldig geactualiseerd. De cijfers laten zien dat de goede weg ingeslagen is. De verliesvoorziening daalt, de boekwaarde daalt en de reservepositie is verbeterd. De aangescherpte BBV-regels zijn verwerkt. Dit laat onverlet dat de vastgoedmarkt een volatiele markt is, en er nog altijd risico's gemoeid gaan met de grondexploitaties. Het blijft van belang om onverminderd aan te sturen op de verkoop van gronden en daarmee risico's af te bouwen.

Beslispunt

Het *Meerjaren Perspectief Grondexploitaties* (MPG) 2017-2021 vast te stellen en de door het college opgelegde geheimhouding ex artikel 25 Gemeentewet, op basis van artikel 10, tweede lid aanhef en onder b van de Wet openbaarheid van bestuur op deel 2 van bijlage 1 *Meerjarenperspectief Grondexploitaties 2017–2021* te bekrachtigen

Ten aanzien van *investeringen*:

- a. Bij de Begroting 2018 de naamgeving te veranderen in het Investeringsplan 2018-2022;
- b. Bij de voor de dekking van investeringen kleiner dan € 100.000 niet noodzakelijke middelen 2017 ten gunste van de algemene middelen te brengen en het bedrag voor de latere jaren nog beschikbaar te houden.
- c. Het kasstroomplafond incidenteel in 2017 te verhogen met € 3,3 miljoen, naar €33,3 miljoen;
- d. De overprogrammering van € 8 miljoen in 2018 te betrekken bij de overschrijding van € 7,2 miljoen, waardoor per saldo in deze coalitieperiode geen sprake is van een overschrijding;
- e. De investeringen boven kasstroomplafond 2019 en verder te betrekken bij de afweging Kadernota 2018;
- f. Tot het afsluiten van de in bijlage 8 opgenomen kredieten;
- g. In te stemmen met het kader voor het Investeringsplan 2018-2022 zijnde:
 - Doorschuiven niet gerealiseerde investeringen 2016;
 - Nieuwe investeringsaanvragen;

- Actualisatie Investeringsplan 2017-2021;
- Uitgaven < € 100.000 zijn niet meer opgenomen in het investeringsplan.

5 Belastingen en woonlasten

5.1 Uitgangspunten en landelijke ontwikkelingen

Algemene uitgangspunten tarievenbeleid

Het belastingbeleid in Haarlem is gebaseerd op twee uitgangspunten: kostendekkendheid voor rechten en inflatieaanpassing voor belastingen. Voor 2018 wordt voor belastingen een inflatie aangehouden van 1,4%, zoals berekend en toegelicht in de bijlage uitgangspunten Programmabegroting 2018-2022. Voor heffingen geldt dat een compensatie pas mogelijk is als die binnen de grenzen van kostendekkendheid blijft, maar de belastingvoorstellen worden pas in november 2017 (voorafgaand aan het begrotingsjaar 2018) vastgesteld.

Naast deze algemene uitgangspunten van het tarievenbeleid is in het coalitieprogramma Haarlem 2014-2018 Samen Doen! vastgelegd de gemeentelijke belastingen, behoudens inflatie, ongemoeid te laten, met uitzondering van de precariotarieven op kabels en leidingen.

De woonlasten in Haarlem zijn in 2017 met 3,4% gedaald tot € 736 per woonruimte. Van de 38 grote gemeenten neemt Haarlem nu met een 18^e plaats een middenpositie in (was een 6^e plaats). Uitgangspunt van beleid is dat de woonlasten relatief niet verder stijgen. Daarom zal de OZB voor woningen de komende jaren niet meer stijgen dan met het inflatiepercentage. De OZB voor niet-woningen wordt, voor wat betreft het eigenarentarief, het komende jaar nog wel met maximaal 3% boven inflatie verhoogd (tot maximaal het gemiddelde van de grote gemeenten). Voor de riool- en afvalstoffenheffing geldt het uitgangspunt dat deze 100% kostendekkend moeten blijven.

Inzicht in wettelijke ontwikkelingen

De ontwikkelingen op belastinggebied hangen nauw samen met de beoogde uitbreiding van het gemeentelijk belastinggebied, waarbij de uitkering uit het gemeentefonds evenredig wordt verlaagd, om de belastingdruk op macroniveau niet te laten stijgen. Het nieuwe regeerakkoord zal moeten uitwijzen of en in welke mate deze ontwikkeling in wetgeving wordt omgezet.

Hierbij dient ook het op termijn verdwijnen van de precariobelasting op kabels en leidingen betrokken te worden. Vooruitlopend op de hervorming van het lokaal belastinggebied heeft de Tweede Kamer op 21 februari 2017 besloten de precariobelasting op nutsleidingen per 1-1-2022 af te schaffen. Dat betekent dat gemeenten geen precariobelasting meer kunnen heffen van nutsbedrijven over netwerken die ze in, op of boven gemeentegrond exploiteren. Bij de aanvaarding van het wetsvoorstel door de Tweede Kamer is het overgangsrecht geamendeerd. Gemeenten krijgen nu maximaal vijf jaar de tijd om de effecten van hun inkomensderving op te vangen. Deze termijn was tien jaar. Het overgangsrecht geldt alleen voor gemeenten die op 10 februari 2016 al precariobelasting hieven en gemeenten mogen maximaal het tarief in rekening brengen dat op die datum geldig

was. Voor Haarlem betekent dit in de praktijk dat uiterlijk nog tot en met 2022 precario kan worden geheven.

De opbrengst van deze heffing van ruim € 5 miljoen, die na 2018 geheel wordt aangewend voor storting in de reserve achterstallig onderhoud, zou gecompenseerd kunnen worden binnen de beoogde uitbreiding van het gemeentelijk belastinggebied. Indien deze uitbreiding niet doorgaat loopt Haarlem deze opbrengst na 2022 mis.

5.2 Woonlasten

Haarlem vergeleken met andere gemeenten

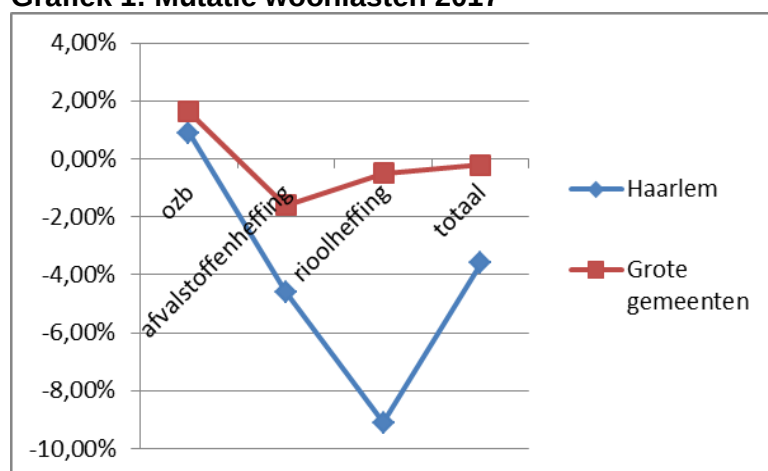
Jaarlijks vergelijkt het COELO (Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden) de tarieven en woonlasten van grote gemeenten. In 2017 dalen de woonlasten van de grote gemeenten gemiddeld met 0,2%. De woonlasten in Haarlem dalen echter fors in 2017, namelijk met 3,4%. Het is voor het eerst dat de woonlasten voor eigenaar-bewoners in grote gemeenten in absolute termen dalen (sinds de metingen vanaf 2002).

De daling in Haarlem wordt met name veroorzaakt door een lager tarief rioolheffing (ruim 9%) en een lager tarief afvalstoffenheffing (ruim 4%). De verlaging van het tarief rioolheffing is in hoofdzaak het gevolg van een rechtszaak ten aanzien van het verbeterde contract voor de verwerking van restafval die in het voordeel van de gemeente is beslist. Hierdoor is het tarief voor afvalstoffenheffing verlaagd van € 354 naar € 337. De OZB en rioolheffing laten ook een minder sterke stijging zien ten opzichte van het gemiddelde van de grote gemeenten. De OZB stijgt in 2016 gemiddeld 1,5% en in Haarlem 0,9%. De rioolheffing stijgt gemiddeld 1,9%, maar daalt in Haarlem 0,4%.

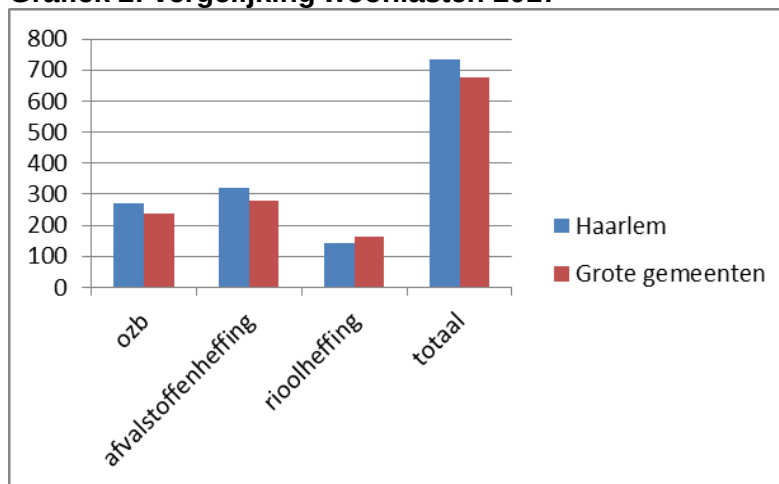
De netto-woonlasten van een meerpersoonshuishouden in 2017 in Haarlem bedragen € 736 per woning (was € 762 in 2016). Het gemiddelde van de grote gemeenten in 2017 bedraagt € 678. De woonlasten in Haarlem zijn nog 8% hoger (was 12%) dan het gemiddelde van de grote gemeenten.

Van de 38 grote gemeenten daalt Haarlem van plaats zes in 2016 naar plaats achttien van duurste gemeenten in 2017. Dat betekent dat 17 gemeenten hogere en 20 gemeenten lagere woonlasten hebben dan Haarlem.

Grafiek 1: Mutatie woonlasten 2017

Grafiek 2: vergelijking woonlasten 2017

Ontwikkeling woonlasten

De lokale woonlastendruk voor een gemiddeld meerpersoonshuishouden is opgebouwd uit de zogenaamde woning gebonden heffingen: de OZB voor woningen, de riool- en de afvalstoffenheffing. Na vaststelling van de belastingvoorstellen in december, bedragen de woonlasten voor 2017 € 736 per meerpersoonshuishouden. Indien voor 2018 rekening wordt gehouden met de inflatiecorrectie voor OZB kan het volgende overzicht worden verstrekt van de ontwikkeling van de woonlasten:

(bedragen X € 1)

Woonlasten 2017-2022 prijspeil 2018						
Lokale lastendruk	2017	2018	2019	2020	2021	2022
OZB eigenaren woningen	272	276	276	276	276	276
Rioolheffing	142	152	155	160	165	168
Afvalstoffenheffing	322	326	348	356	343	341
Totaal	736	754	779	792	784	785
Woonlastenindex	100%	102%	106%	108%	107%	107%

Conclusie:

Als gevolg van de hogere lasten van de afvalinzameling en –verwerking en rioleringskosten stijgen de woonlasten met afgerond 2%, dat is 0,6% meer dan de geraamde inflatie van 1,4%.

Toelichting:

OZB:

De OZB stijgt niet verder dan inflatiedoorberekening. Omdat als prijspeil 2018 wordt aangehouden, blijven de woonlasten op dit onderdeel ongewijzigd na 2018.

Rioolheffing:

Als gevolg van de uitvoering van het verbreed gemeentelijk rioleringsplan stijgen de kapitaallasten als gevolg van de voorziene investeringen in het Investeringsplan. Deze ontwikkelingen leiden tot de volgende berekening van de woonlasten riolering:

(bedragen X € 1)

Mutatie woonlasten rioolheffing						
Lokale lastendruk	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Rioolheffing conform begroting 2017	142	142	142	142	142	142
Mutatie kapitaallasten		10	13	18	23	26
Herberekende woonlasten	142	152	155	160	165	168

Afvalstoffenheffing:

De ontwikkeling van de afvalstoffenheffing kan als volgt worden geschetst:

(bedragen X € 1)

Mutatie woonlasten afvalstoffenheffing						
Lokale lastendruk	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Basis	322	322	322	322	322	322
Mutaties:						
Onttrekking aan Egalisatievoorziening niet meer mogelijk		0	5	10	10	10
Effect prijsindexatie		6	6	6	6	6
Subtotaal	322	328	333	338	338	338
Consequenties invoering SPA wijken 2018		13	17	20	7	5
Bijdrage uit alg. middelen		-13	0	0	0	0
Effect bekostiging kringloopbedrijf		-2	-2	-2	-2	-2
Herberekende woonlasten	322	326	348	356	343	341

Effect wegvallen onttrekking egalisatievoorziening

De opgebouwde voorziening Afvalstoffenheffing wordt in de jaren 2017 t/m 2019 teruggegeven via het tarief afvalstoffenheffing. In 2017 is hiervan € 600.000 ingezet (circa € 10 tarief verlaging per huishouden). In 2018 en 2019 wordt respectievelijk € 600.000 en € 300.000 ingezet en daarmee vervalt in 2019 ten opzichte van 2018 circa € 300.000 dekking (circa € 5 per huishouden). Vanaf 2020 vervalt deze dekking volledig wat een tarief verhogend effect heeft van circa € 10 per huishouden.

Consequenties invoering SPA

Het Strategisch plan afvalbeheer (SPA) is in 2016 en 2017 verder uitgewerkt (zie de clustertekst fysiek voor de verdere uitwerking en voorstellen). Voor de berekening van de woonlasten is met de kosten van invoering van rekening gehouden. In SPA 2016-2021 werd nog uitgegaan van circa € 26 per huishouden (zie blz. 38 SPA 2016-2021) aan meerkosten bronscheiding bij plastic zakken. Voor 2018 wordt bij de wijkgerichte aanpak met containers een stijging verwacht van € 13. Die stijging is hoger dan het

structureel verwachte kostenniveau omdat er sprake is van transitiekosten bij de invoering en uitgestelde grondstofopbrengsten. Aan de invoering van het nieuwe bronscheidingssysteem (duo-containers en ombouw ondergrondse containers) zijn extra invoeringskosten verbonden, terwijl de kosten voor het inzamelen van restafval niet direct in dezelfde mate afnemen. Ook wordt een vertraging in het realiseren van de opbrengsten uit de grondstoffen verwacht omdat het bronscheidingssysteem pas na een transitieperiode tot de gewenste afvalscheiding leidt. Hierdoor stijgen de (netto) kosten per huishouden vanaf 2018 maar dalen deze na de invoeringsperiode naar een structureel lagere kostenniveau.

Op basis van het huidige rekenmodel leidt de invoering tot een piek van de kosten in 2020 (circa € 20 per huishouden) en daarna een afname van de kosten in de full service situatie naar circa € 5. Omdat in 2017 en 2018 de eerste wijken worden bediend kan het rekenmodel met behulp van de leereffecten uit die eerste wijken worden geactualiseerd. Het is dan beter te bepalen hoe lang de transitieperiode duurt en hoe hoog de daarbij behorende kosten en opbrengsten zijn voor 2019 en de daarop volgende jaren.

Afhankelijk van de leereffecten in 2017 en 2018 kan de raad het tempo van de invoering en de bijbehorende kosten en afvalstoffenheffing bijsturen bij de Kadernota 2018. Dit is in lijn met de afspraken uit de Kadernota 2016.

In het huidige rekenmodel en de kosten voor 2018 wordt nog rekening gehouden met de huidige lage kosten voor de verbranding van restafval. Het is aannemelijk dat het Rijk de inzameling van grondstof meer wil stimuleren en de verbranding van restafval zwaarder wil belasten. Met de duurzaamheidswinst van SPA wordt de verbranding van restafval beperkt, waardoor afval scheiden ook financieel loont.

Bijdrage vanuit de algemene middelen

De invoering van SPA leidt met name in de eerste drie jaren tot een stijging van de woonlasten. Voor 2018 wordt voorgesteld de stijging van de woonlasten als gevolg van de invoering van SPA te compenseren door een bijdrage vanuit de algemene middelen. De kostendekkendheid van de afvalstoffenheffing kan dan worden berekend op 96%.

Lagere lasten afvalverwerking

In opdracht van het college is de relatie tussen het kringloopbedrijf en de afvalstoffenheffing onderzocht. Door de waarde van in Haarlem opgehaald textiel in te zetten voor bekostiging van re-integratie trajecten, zijn de netto verwerkingskosten € 100.000 hoger en daarmee het tarief van de afvalstoffenheffing ook. Op basis van het onderzoeksrapport wordt voorgesteld een marktconforme prijs voor in Haarlem opgehaald textiel in rekening te brengen bij het Werkbedrijf BV. Dit besluit heeft wel een negatief effect op de specifieke businesscase van dit bedrijf (i.c. een toename van de kosten met € 100.000 voor de Snuffelmug). Dit financieel nadelige effect wordt meegenomen bij de verwerving en afspraken die met Werkpas gemaakt gaan worden voor 2018 en verder. Dit traject wordt tussen de Kadernota 2017 en Begroting 2018 doorlopen, zodat in de financiële vertaling in de Begroting 2018 zichtbaar gemaakt kan

worden en waarbij wordt bijgedragen aan de gemeentelijke doelstellingen voor duurzaamheid en circulaire economie en de continuïteit van de Werkpas Holding BV gewaarborgd blijft.

Beslispunt

De lastenstijgingen voor 2018 die uit de volgende fase Strategisch plan afvalbeheer voortvloeien te dekken uit een bijdrage vanuit de algemene middelen van € 850.000.

5.3 Overige belastingen en heffingen

OZB-niet woningen

Als onderdeel van de invulling op de taakstelling inkomsten uit het coalitieprogramma 2010 - 2014 wordt de OZB-niet woningen jaarlijks met maximaal 3% verhoogd tot maximaal het landelijke gemiddelde is bereikt. Het tarief in Haarlem bedraagt voor de eigenaren 0,29457% van de WOZ-waarde, terwijl landelijk voor de grote gemeenten het tarief 0,30423% bedraagt. Er is dus nog ruimte om de tarieven naar 3% boven inflatie te verhogen.

Voor gebruikers bedraagt het tarief in Haarlem 0,24120% van de WOZ-waarde, terwijl de grote gemeenten gemiddeld een tarief van 0,22510% in rekening brengen. Voor de gebruikers is er geen ruimte het tarief extra te verhogen.

Beslispunt

- Het tarief OZB woningen voor 2018 met 1,4% inflatie te verhogen;
- Het tarief voor eigenaren OZB niet-woningen per 1 januari 2018 met 3% boven inflatie te verhogen tot het landelijk gemiddelde, dus met 4,4%;
- Het tarief voor gebruikers OZB niet-woningen per 1 januari 2018 met 1,4% inflatie te verhogen;
- De kosten van de volgende fase Strategisch plan afvalbeheer ([2016/148113](#)) te verwerken in de tarieven afvalstoffenheffing 2018;
- Het tarief voor de rioolheffing vast te stellen op basis van 100% kostendekkendheid.

6 Bedrijfsvoering

Om de ambitieuze doelstellingen van de Digitale Overheid 2020 te halen, wil de organisatie op het terrein van digitalisering en informatisering een grote stap vooruit zetten. Daarnaast hebben de volgende HRM-onderwerpen de volle aandacht: garantiebanen, opleidingen en het Individueel Keuze Budget.

Digitale transformatie in Haarlem 2017-2020

De afgelopen jaren is veel aandacht besteed aan het op orde brengen en houden van onze digitale infrastructuur. De ontwikkelingen in de maatschappij gaan echter steeds sneller. In april 2017 is het Rapport Maak Waar! Van de Studiegroep Informatiesamenleving en overheid gepresenteerd. Hierin wordt de noodzaak van een goede uitvoering van de Digitale Agenda 2020 benadrukt.

De belangrijkste conclusie is dat de overheid nog achterblijft in een digitaal wordende samenleving.

‘De maatschappelijke vragen rond de informatiesamenleving tekenen zich af. Het zijn inhoudelijke thema’s die naar boven komen als we het belang van de individuele mens in de (informatie)samenleving voorop stellen. Omgang met data, cybersecurity, digitale (grond)rechten, dienstverlening, de invloed van technologie op mens, werk, zorg, vervoer en welzijn zijn enkele van deze thema’s. Daartoe moet wel eerst de basis op orde, de digitale overheid.’

Er is dus een dringende noodzaak om te investeren in de transformatie naar een meer digitale gemeente Haarlem. In 2017 zal de gemeente naast investeringen in digitalisering starten met het invullen van noodzakelijke capaciteit voor het Portfoliomanagement, zodat de focus gelegd kan worden op de noodzakelijke digitaliseringsprojecten. Daarnaast zal extra capaciteit direct nodig zijn voor de architectuur van onze digitale infrastructuur. In de jaren er na zal meer technische en functionele capaciteit beschikbaar moet komen om de veranderingen te begeleiden. Voor de exploitatie betekent dit voor 2017 een noodzakelijk budget van € 100.000 oplopend tot in 2021 van € 500.000 structureel.

Voor de ontwikkelingen van de Digitale Agenda 2020 zijn er aanzienlijke ontwikkelinvesteringen nodig in de gehele keten van informatievoorziening. Deze zijn separaat bij het investeringsplan opgevoerd en kennen een onderlinge afhankelijkheid.

Garantiebanen

In het Sociaal Akkoord van april 2013 hebben kabinet en werkgevers afgesproken 125.000 extra banen te creëren voor mensen met een arbeidsbeperking. Deze opdracht moet uiterlijk 2026 zijn gerealiseerd. Haarlem gelooft in kansen voor Haarlemmers met afstand tot de arbeidsmarkt. Daarom heeft de gemeente het Lokaal Sociaal Akkoord gesloten en de toezegging gedaan om vanaf 2015 vijf garantiebanen per jaar te realiseren. In 2026 is het maximum aantal van 50 garantiebanen bereikt. Dit brengt substantiële kosten met zich mee.

In 2015 is gekozen voor een tijdelijke financiering tot eind 2016 omdat nog geen enkele ervaring met het onderwerp was opgedaan.

Uit de praktijk blijkt inmiddels dat personen met een arbeidsbeperking een beperkte arbeidsproductiviteit hebben in vergelijking tot personen zonder arbeidsbeperking. Daar bovenop vraagt deze groep meer aandacht en begeleiding. Voorgaande vertaalt zich in een extra financiële inspanning.

Voor de periode tot 2020 is de verwachting dat de gemiddelde arbeidsproductiviteit nog beperkt zal zijn tot 33%. Op grond van bovenstaande wordt voorgesteld om in de periode 2017 t/m 2020 1/3 deel ten laste van de personeelsbegroting te brengen, 1/3 deel ten laste van het budget voor het sociaal domein en 1/3 deel ten laste van de algemene middelen.

Op basis van de verwachtingen dat de gemiddelde arbeidsproductiviteit gaandeweg zal stijgen naar ongeveer 50%, wordt voorgesteld om vanaf 2020 de helft van de kosten ten laste van de personeelsbegroting van de afdelingen te brengen en de andere helft ten laste van de algemene middelen. Daarbij zal de formatie voor het productieve deel worden uitgebreid.

Opleidingen

Ontwikkeling en opleiding zijn cruciale onderdelen in het streven naar kwaliteit van de organisatie en inzetbaarheid van medewerkers. Een opleidingsbudget van 2% van de loonsom is landelijk gezien een gangbare norm, ook bij grote gemeenten. In de afgelopen jaren is in Haarlem met een budget gewerkt dat iets onder deze norm lag, mede als gevolg van de invulling van opgelegde taakstellingen. Om invulling te geven aan versterking van kwaliteit van de ambtelijke organisatie, loopbaanontwikkeling en bredere inzetbaarheid in het kader van het programma Flexibel en Veilig, is het van belang om uitvoering te geven aan een opleidingsprogramma dat is gebaseerd op een vaste norm, zie ook Kadernota 2015 bladzijde 69. Het jaarlijks beschikbare opleidingsbudget en de nu nog beschikbare IZA reserve worden zo ingezet dat deze mee kunnen ademen met de omvang van de loonsom (organisatie), de taakstellingen en de uitputting van het budget in een bepaald jaar. Zo is er voldoende opleidingsbudget om vorm te geven aan ontwikkeling. Vanaf 2019 is de IZA-reserve uitgeput en wordt een beroep gedaan op de algemene reserve.

Capaciteit

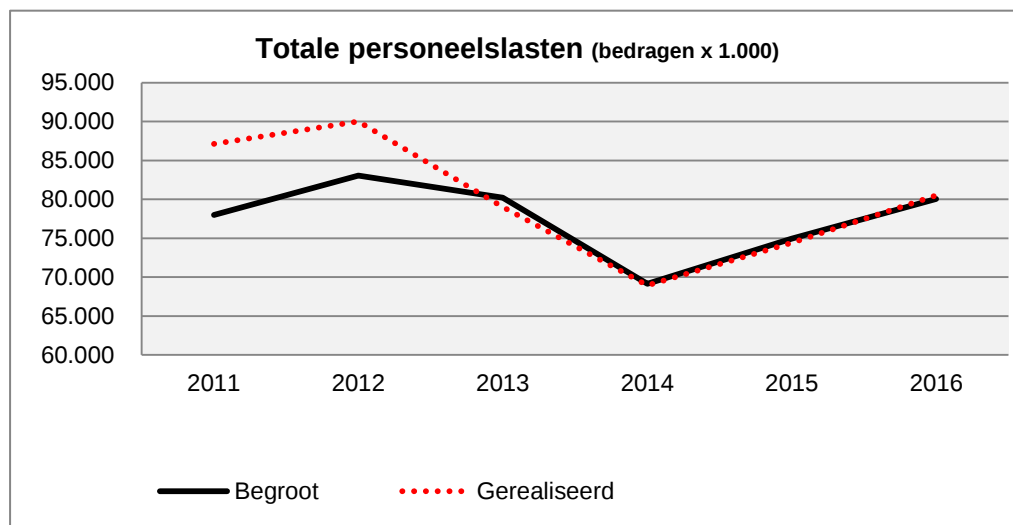
Meer groei, meer werk

Na jaren van geringe economische groei trok de Nederlandse economie in 2016 weer aan. In het vierde kwartaal van 2016 nam het bbp toe met 0,6% ten opzichte van het derde kwartaal. De bbpgroei over heel 2016 kwam daarmee uit boven de 2,1%, de hoogste jaargroei sinds 2007 (CBS). Het economische groeicijfer van de Metropoolregio Amsterdam, waar Haarlem deel van uitmaakt, steekt met 2,6% boven het landelijk gemiddelde uit. De vooruitzichten voor 2017 zijn vergelijkbaar: de Nederlandsche Bank voorspelt voor 2017 een versnelling van de landelijke groei naar 2,3%.

Ook Haarlem groeit. Meebewegend met de toenemende activiteit in de stad groeit ook de werklust voor de gemeente. Meer economische activiteit betekent meer maatschappelijke initiatieven, handhaving, vergunningen etc., maar ook meer (financiële) ruimte om beleidsuitvoering te intensiveren of nieuwe opgaven aan te pakken. De groei van de economie en de stad heeft zo met enige vertraging gevolgen voor de totale werklust van de gemeente en de hieraan gekoppelde lasten voor personeel.

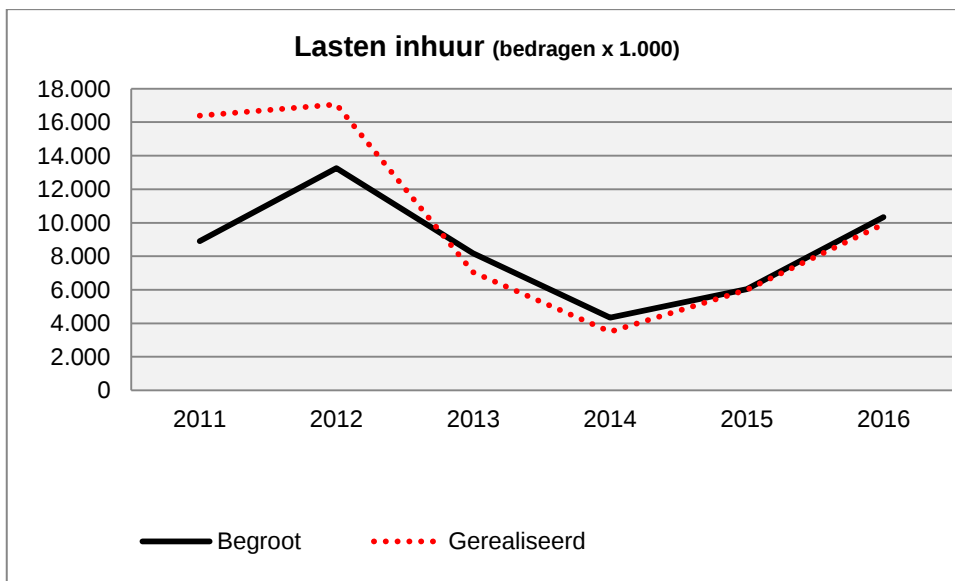
Stabiele personeelslasten

De totaal begrote personeelslasten (inhuur en eigen dienst) van de gemeente Haarlem lagen in de periode 2011-2016 gemiddeld rond € 77 miljoen per jaar. Het gemiddelde van de gerealiseerde totale personeelskosten lag over deze periode € 3,1 miljoen hoger. Dit verschil kan grotendeels verklaard worden uit de jaren 2011 en 2012 waarin het verschil tussen gerealiseerde en begrote personeelslasten respectievelijk 11,7% en 8,4% van de totaal begrote personeelslasten nadelig uitviel. Tussen 2013 en 2016 zijn de afwijkingen in gerealiseerde en begrote totale personeelslasten niet groter dan 1,5% geweest (waarde 2013). De jaren 2014-2016 hebben een realisatie gezien die respectievelijk -0,3%, -0,7% en 0,6% van de begrote kosten afweek, een stabilisering in de verhouding tussen begrote en gerealiseerde totale personeelslasten.

Inhuur percentage

Een vergelijkbare trend is zichtbaar tussen het percentage begrote en gerealiseerde inhuur ten opzichte van de totale begrote en gerealiseerde personeelskosten. In de jaren 2011 en 2012 bedroeg het verschil hiertussen respectievelijk 7,4 en 3 procentpunten nadelig (hoger percentage inhuur dan begroot). In de periode 2013-2016 was verschil tussen het begrote percentage inhuur en het gerealiseerde percentage inhuur van de totale personeelslasten gemiddeld 0,9 procentpunt. Met 2016 als hoogste waarde (1,3 procentpunt voordelig). De gerealiseerde inhuur als percentage van de totale personeelslasten heeft zich gestabiliseerd ten opzichte van het begrote percentage inhuur. De volgende grafiek toont de gerealiseerde en begrote lasten inhuur in absolute getallen.

Stabilisatie van de relatie tussen begrote lasten en gerealiseerde lasten, voor zowel de totale personeelslasten als het percentage inhuur hiervan, toont dat de gemeente Haarlem de laatste jaren ‘in control’ is geweest over de personeelslasten en invulling hiervan.

Ontwikkelingen 2018-2022

De toenemende werklust van de gemeente Haarlem heeft consequenties voor de omvang en invulling van haar personeelslasten. Het jaar 2017 kenmerkt zich door een verschuiving in de personeelslasten ten opzichte van voorgaande jaren. De totaal begrote lasten voor personeel in eigen dienst liggen voor 2017 in lijn met voorgaande jaren. Naast de lasten voor personeel in eigen dienst is in de begroting voorzien in dekking inhuur van circa € 4,5 miljoen.

Inhuurplafond

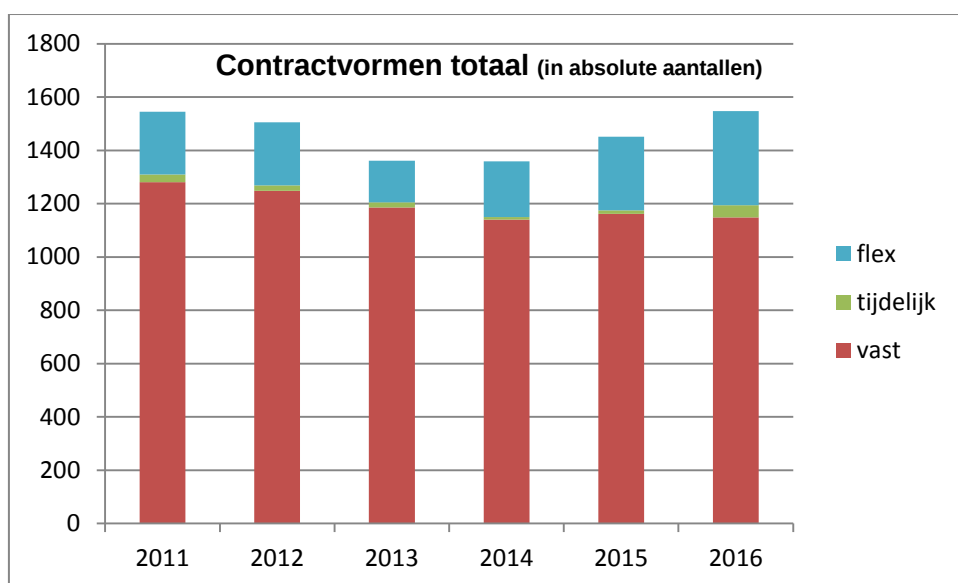
Na een scherpe daling in de periode 2012-2014 in de absolute waarden gerealiseerde inhuur (respectievelijk -59% en -50%), te danken aan druk van bezuinigingen en strakke sturing door college en directie, is in de periode 2014-2016 een toename van de absolute cijfers inhuur waarneembaar. Het jaar 2016 sloot met een realisatie van € 9,9 miljoen op inhuur net onder de aan de raad toegezegde norm van € 10 miljoen (inhuurplafond). De toenemende werklust legt druk op de organisatie, de inhuuraanvragen stijgen hierdoor aanzienlijk. Het is dan ook aannemelijk te maken dat 2017 het eerste jaar sinds 2012 wordt waarin de absolute cijfers inhuur het inhuurplafond zullen overschrijden. De aanwending van inhuur lijkt hiermee de dekking te zijn geworden op de toegenomen werklust voor 2017, de personeelslasten voor personeel in eigen dienst blijven immers nagenoeg gelijk.

Flexibele schil: tijdelijke contracten en inhuur

Onder druk van bezuinigen is de omvang van de formatie fors gedaald. Nu de werklust weer toeneemt, stijgt de werkdruk en (opnieuw) de inhuur. Een flexibele

personeelsinzet zou deze stijging kunnen opvangen. Inhuur wordt momenteel dan ook als antwoord gegeven op het vraagstuk van flexibilisering.

Kijkend naar de samenstelling van de contractvormen (in absolute aantallen) binnen de gemeente Haarlem ziet men dat tijdelijke contracten een gering aandeel uitmaken van de totale contracten. Hoewel er sinds 2014 (0,87%) een stijgende lijn te zien is in het percentage tijdelijke contracten (2016: 3,77%) blijft het percentage tijdelijke contracten van het totale aantal gering. Dit terwijl het percentage flex contracten (inhuur + tijdelijke contracten zonder proeftijd) aanzienlijk hoger ligt in 2014 (18,17%) en eveneens een sterke stijging doormaakt naar 2016 (29,6%). Onderstaande grafiek toont de samenstelling van contractvormen.

Zowel de samenstelling van de contractvormen, als de kosten voor inhuur, ondersteunen het beeld dat de toegenomen werklast voor de gemeente Haarlem voornamelijk opgevangen wordt door uitbreiding van de inhuur. Om recht te doen aan het inhuurplafond en in control te blijven over de personeelslasten ligt de vraag voor hoe flexibilisering van het personeelsbestand vorm te geven.

Gezien inhuur de grootst mogelijke vorm van flexibiliteit biedt, is het aannemelijk te maken dat een grote flexibele schil een verdere toename van inhuur en uitbestede diensten zal betekenen. Deze ontwikkeling zal gepaard gaan met een stijging in de kosten voor inhuur (zowel absoluut als percentage van de totale personeelslasten) en een overschrijding van het inhuurplafond.

Een beperkte flexibele schil vraagt om een analyse van de werkzaamheden met betrekking tot het karakter hiervan. Structurele werkzaamheden opvangen met vaste formatie en tijdelijke werkzaamheden met inhuur. Bij aanvang van werkzaamheden is niet altijd aan te geven welk karakter deze zullen krijgen. Het is dan ook van belang zowel vooruit te kijken: zullen deze werkzaamheden de komende drie jaar uitgevoerd moeten worden? Als achteruit: zijn deze werkzaamheden de afgelopen jaren al uitgevoerd? Dit impliceert het opnemen in de vaste formatie van tijdelijke werkzaamheden die een vast karakter hebben gekregen.

Gevolgen intensiveringen voor capaciteit

Enkele (beleids)intensiveringen waartoe in onderliggende Kadernota 2017 wordt voorgesteld vragen om extra capaciteit. De toekenning van deze capaciteit is ondersteunend aan de vier transformaties waar dit college op inzet. Deze transformatie zijn: 1) sociaal domein, 2) duurzaamheid, 3) kwaliteit openbare ruimte, 4) digitalisering. De hier voorgestelde intensiveringen, en gekoppelde capaciteitstoekenning, dragen bij aan de realisatie van deze transformaties:

Sociaal domein

Met betrekking tot de transformatie sociaal domein kiest het college ervoor meer capaciteit beschikbaar te maken voor extra inzet bij de maatschappelijke opvang. Dit omdat de uitstroom van kwetsbare groepen uit de beschermd woonvoorziening of maatschappelijke opvang stagneert en ingezet wordt op versterking van de ketensamenwerking. Ook voor preventie wordt extra capaciteit ingezet. Onder andere door sterker in te zetten op budgetcoaching, om beschermingsbewind te voorkomen, en het proces van 'Ken je Klant' verder te ontwikkelen en versnellen, om een adequaat en actueel klantbeeld te vormen.

Duurzaamheid

Bij de presentatie van het Duurzaamheidsprogramma 2015-2019 ([2015/245568](#)) heeft de raad aangedrongen op versnelde uitvoering. Door zowel extra lasten als capaciteit toe te kennen aan dit programma komt het college tegemoet aan de wens tot opschaling en versnelling.

Kwaliteit openbare ruimte

Met oog op de transformatie kwaliteit openbare ruimte kiest het college ervoor om extra capaciteit toe te kennen aan het opzetten en coördineren van het uitvoeringsprogramma SOR. Voor het beheer van het gemeentelijk vastgoed wordt extra capaciteit toegekend aan de afdeling vastgoed welke zich onder andere zal richten op het opzetten van de meerjarige vastgoed exploitatie en het in regie zetten van het technisch beheer. Daarnaast zal leegstand worden aangepakt door extra capaciteit in te zetten ter bevordering van de ontwikkeling van acquisitietools.

Digitalisering

De transformatie digitalisering dienstverlening vraagt om extra capaciteit om het zaakgericht digitaal werken verder te ontwikkelen en het verder automatiseren van webformulieren. Digitalisering van de dienstverlening raakt ook het Klantcontactcentrum. Extra capaciteit is hier nodig om onder andere invulling te geven aan de wens van de raad om Whatsapp als klantcontact kanaal toe te voegen maar ook om meer aandacht te kunnen hebben voor de minder digivaardige Haarlemmers. De ontwikkelingen in digitale dienstverlening vragen om een investering in de architectuur van de digitale infrastructuur van de gemeente en capaciteit voor het Portfoliomanagement.

Overig

De aantrekkende economie brengt een toename van aanvragen van economische en culturele initiatieven en evenementen vanuit de stad. Om hier op in te kunnen spelen

stelt het college extra capaciteit beschikbaar voor de afdeling Economie en cultuur. Daarnaast wordt extra capaciteit beschikbaar gesteld om op alle ondermijningsprojecten intensief te kunnen inzetten. Vooral de aanpak van Outlaw motorgangs is intensief en vraagt om een lange adem.

Meermaals is vanuit de raad en het college het belang van het verwerven van subsidies benadrukt. De initiatieven hiertoe zijn succesvol gebleven, uitbouw van hiervan en verdere professionalisering is dan ook wenselijk. Uitbreiding van de formatie van het Subsidiebureau draagt hier toe bij. Daarnaast zet het college in op het verstevigen van de positie van Haarlem in de Metropoolregio Amsterdam/Zuid-Kennemerland, het platform G32 / de VNG. Uitbreiding van de formatie binnen de beleidspool zal zich richten op MRA- en Europa coördinatie met als doel enerzijds de Haarlemse ambities vanuit subsidieregelingen verder te ondersteunen en anderzijds Haarlem de mogelijkheid te geven om kennis te verwerven via netwerken of invloed uit te oefenen op beleid, wet- en regelgeving van hogere overheden.

7 Besluit

De raad der gemeente Haarlem,

Gelezen het voorstel van het college van burgemeester en wethouders

Neemt kennis van:

1. De *beleidsmatige hoofdkoers* binnen de clusters sociaal, fysiek en burger en bestuur die wordt uitgewerkt in de Programmabegroting 2018-2022 (zie paragraaf 1.1, 1.2 en 1.3).
2. De betekenis van de *groei voor de stad* voor de inpassing van diverse uitbreidingen van voorzieningen en de bekostiging daarvan, en hoe daar mee om te gaan. De toezegging Visienota vrijval reservering Groei van de stad wordt daarmee afgedaan (zie paragraaf 1.4).
3. De reactie van het college op de Motie Voorzie(ningen in) de toekomst, in het bijzonder voorzieningen op het gebied van schoolgebouwen, sport, spelen, cultuur en verenigingsleven, en de motie daarmee als afgedaan te beschouwen (zie paragraaf 1.4).
4. De *risico's en onzekerheden ten aanzien van de financiële kaderstelling* (zie hoofdstuk 2).
5. De ingeschatte ontwikkeling van de *algemene reserve* en de *algemene reserve grondexploitatie* (zie paragraaf 2.3).
6. De *informatie* in de gebiedsprogramma's (link in paragraaf 1.5).

en besluit:

7. Ten aanzien van de aan het *sociaal domein* verwante transformaties:
 - a. Te besluiten eenmalig het tekort in de dekking voor maatschappelijke opvang 2017, mede vanwege de relatie met beschermd wonen, te dekken door een onttrekking aan de reserve sociaal domein. Voor wat betreft de uitgaven voor 2018 en verder worden nadere voorstellen uitgewerkt met als doel de tekorten terug te dringen.
 - b. Te besluiten de kosten voor de versnelling van Ken je Klant, vanwege de samenhang met het sociaal domein (participatie en re-integratie), deels ten laste van de reserve sociaal domein en deels ten laste van de reserve Wwb te brengen. Conform de motie 'Blijvend in gesprek', de omvang van de reserve Wwb is hiervoor toereikend.
8. Ten aanzien van *SPA*: Implementatieplan omgekeerd inzamelen:
 - a. In te stemmen met de volgende fase invoering SPA in de wijken 2018.
9. Ten aanzien van de evaluatie oprichting *kringloopbedrijf*:
 - a. Het niet ter beschikking stellen van Haarlems textiel, zoals besloten in het collegebesluit [2013/422892](#) (Realiseren van reïntegratietrajecten

door het inzamelen en verwerken van textiel en huisraad, d.d. 29 oktober 2013), te beëindigen.

- b. Baten uit verkoop van origineel van € 200.000 toe te rekenen aan het tarief van de afvalstoffenheffing; Spaarnelanden heeft immers € 200.000 minder verwerkingskosten.
- c. De € 100.000 minder verwerkingskosten door het stoppen van de ophaalvergoeding van Spaarnelanden aan Werkpas toe te rekenen aan het tarief van de afvalstoffenheffing;
- d. Een ophaalvergoeding van € 0,40 per kg voor huisraad te vergoeden aan Werkpas, en dit door te belasten via de afvalstoffenheffing, € 200.000 voor 2018; en deze vergoeding jaarlijks opnieuw te begroten i.s.m. Werkpas.

10. Dat het college de komende twee tot drie jaar een verdiepingsslag uit gaat voeren naar het gewenste en noodzakelijke voorzieningenniveau die samen hangt met de *groei van de stad* en de bekostiging daarvan en daarover rapporteert bij de kadernota en begroting. De verdiepingsslag bestaat onder andere uit een inventarisatie, de vraag wat voor stad Haarlem op basis van de Toekomstvisie wil zijn, een investeringsagenda en een inkomstenverwervings- en lobbystrategie.

11. Het *begrotingskader* vast te stellen en de Programmabegroting 2018-2022 op te stellen conform deze kaders, onderscheiden naar:

- a. Instemmen om de kosten van het houden van een referendum te dekken uit een verlaging van de raming voor onvoorzien;
- b. De consequenties van de autonome ontwikkelingen ten gunste of ten laste van de meerjarenbegroting te ramen;
- c. In te stemmen met de bestemmingsvoorstellen tot een totaalbedrag van € 1.303.000;
- d. In te stemmen € 3.150.000 (50% rekeningresultaat) aan te wenden voor schuldreductie;
- e. In te stemmen € 3.155.000 (50% rekeningresultaat) aan te wenden voor het gedeeltelijk terugdraaien van eerder ingezette bezuinigingen c.q. als dekking voor de voorgestelde beleidsintensivering;
- f. In te stemmen met de beleidsintensivering van het sociaal domein en de voorgestelde dekking ten laste van de reserve sociaal domein;
- g. In te stemmen met de beleidsintensivering van de overige programma's en de voorgestelde dekking.

12. De financiële wijzigingen over 2017 die uit de *Kadernota 2017, inclusief de financiële voortgangsrapportage 2017* (zie hoofdstuk 4), voortvloeien vast te stellen en deze financieel technisch te verwerken in de begroting 2017 volgens de begrotingswijziging Kadernota 2017 in bijlage 5.

13. Ten aanzien van het *kasstroomplafond*:

- a. De onbenutte ruimte door te schuiven naar 2017.

14. Ten aanzien van *investeringen*:

- a. Bij de Begroting 2018 de naamgeving te veranderen in het Investeringsplan 2018-2022;
- b. De voor de dekking van investeringen kleiner dan € 100.000 niet noodzakelijke middelen 2017 ten gunste van de algemene middelen te brengen en het bedrag voor de latere jaren nog beschikbaar te houden;
- c. Het kasstroomplafond incidenteel in 2017 te verhogen met € 3,3 miljoen, naar € 33,3 miljoen;
- d. De overprogrammering van € 8 miljoen in 2018 te betrekken bij de overschrijding van € 7,2 miljoen, waardoor per saldo in deze coalitieperiode geen sprake is van een overschrijding van het kasstroomplafond;
- e. De investeringen boven kasstroomplafond 2019 en verder te betrekken bij de afweging Kadernota 2018;
- f. Tot het afsluiten van de in bijlage 8 opgenomen kredieten;
- g. In te stemmen met het kader voor het Investeringsplan 2018-2022 zijnde:
 - Doorschrijven niet gerealiseerde investeringen 2016;
 - Nieuwe investeringsaanvragen;
 - Actualisatie Investeringsplan 2017-2021;
 - Uitgaven < € 100.000 zijn niet meer opgenomen in het investeringsplan.

15. Het *Meerjaren Perspectief Grondexploitaties* (MPG) 2017-2021 vast te stellen en de door het college opgelegde geheimhouding ex artikel 25 Gemeentewet, op basis van artikel 10, tweede lid aanhef en onder b van de Wet openbaarheid van bestuur op deel 2 van bijlage 1 Meerjarenperspectief Grondexploitaties 2017–2021 te bekrachtigen

16. Ten aanzien van de *belastingen en heffingen*:

- a. De lastenstijgingen voor 2018 die uit de volgende fase Strategisch plan afvalbeheer voortvloeien te dekken uit een bijdrage vanuit de algemene middelen van € 850.000;
- b. Het tarief OZB woningen voor 2018 met 1,4% inflatie te verhogen;
- c. Het tarief voor eigenaren OZB niet-woningen per 1 januari 2018 met 3% boven inflatie te verhogen tot het landelijk gemiddelde, dus met 4,4%;
- d. Het tarief voor gebruikers OZB niet-woningen per 1 januari 2018 met 1,4% inflatie te verhogen;
- e. De kosten van de volgende fase Strategisch plan afvalbeheer ([2016/148113](#)) te verwerken in de tarieven afvalstoffenheffing 2018;
- f. Het tarief voor de rioolheffing vast te stellen op basis van 100% kostendekkendheid.

Gedaan in de vergadering van 29 juni 2017

De griffier

De voorzitter

Bijlagen

Bijlage 1: Meerjarenperspectief grondexploitatie (MPG)

Wordt separaat aangeboden

Bijlage 2: Begrotingskader

(bedragen X €1.000)

Ontwikkeling begrotingskader	2017	2018	2019	2020	2021
Saldo meerjarenraming volgens Programmabegroting 2017-2021 (blz. 19)	-499 v	-1.067 v	1.585 n	-1.774 v	764 n
Mutatie: Aanvullende voorstellen Programmabegroting 2017-2021	381 n	950 n	530 n	180 n	180 n
Mutatie: Bestuursrapportage 2016	118 n	117 n	345 n	-92 v	135 n
Saldo meerjarenraming incl. aanvullende voorstellen en Bestuursrapportage 2016	0 v	0 v	2.460 n	-1.686 v	1.079 n
Mutatie: Decemberrapportage	168 n	-2 v	-22 v	-42 v	-72 v
Verharding rijgedeelte busstation Stationsplein (2016/225087)		-118 v	-118 v	-118 v	-118 v
Kosten van referendum (2017/178923)	262 n				
Subsidie referendum	90 n				
Verlaging raming voor onvoorziene uitgaven	-352 v				
Uitvoering nota privacybeleid (2016/574466)	85 n	85 n	85 n	85 n	85 n
Mutatie: Haarlemse belastingvoorstellen (2016/498025)	-160 v	-160 v	-160 v	-160 v	-160 v
Aansluiten Haarlem bij project Shelter City (2016/470521)	18 n	18 n	18 n	18 n	18 n
Begrotingsstand incl. decemberrapportage	111 n	-177 v	2.263 n	-1.903 v	832 n
Autonome ontwikkelingen					
Jaarlijks Onderwijshuisvestingsplan 2017	227 n				
Tijdelijke huisvesting Molenwiek Dalton	215 n	470 n			
Geen hogere opbrengsten parkeren vanwege referendum	500 n				
Areaaluitbreiding GOB	15 n	15 n	15 n	15 n	15 n
Verlaging stelpost groei van de stad	-15 v	-15 v	-15 v	-15 v	-15 v
Hogere accountantskosten	30 n	30 n	30 n	30 n	30 n
Aanstelling IT-auditor	45 n	90 n	90 n	90 n	90 n
Hogere kosten garantiebanen	176 n	224 n	270 n	238 n	273 n
Dekking: t.l.v. sociaal domein	-88 v	-112 v	-135 v	0	0
Actualisatie algemene uitkering	-600 v	-600 v	-600	-600 v	-600 v
Saldo indexering begroting	1.000 n	2.384 n	2.384 n	2.384 n	2.112 n
renteresultaat	451 n	-199 v	-565 v	-331 v	-2.633 v
Verhoging tarieven OZB niet-woningen eigenaren met 3% boven inflatie		-300 v	-300 v	-300 v	-300 v
Begrotingsstand na autonome ontwikkelingen	2.067 n	1.810 n	3.437 n	-392 v	-196 v
Bestemming rekeningresultaat					
Rekeningresultaat	-7.608 v				
BAVO	750 n				
BUUV	74 n				
Wonen boven winkels	116 n				
Statushouders	313 n				
Innovatie energiebesparing	50 n				
Vermindering schuld	3.150 n				

(bedragen X €1.000)

Ontwikkeling begrotingskader	2017	2018	2019	2020	2021
Nog te bestemmen rekeningresultaat	3.155 n				
Inzet rekeningsaldo 2016		-965 v	-2.049 v	-14 v	-127 v
Begrotingsstand na autonome ontwikkelingen	2.067 n	845 n	1.388 n	-406 v	-323 v
Voortgangsrapportage 2017:					
Eerder genomen besluiten					
Mutatie: Decembercirculaire	-36 v	-37 v	-37 v	-37 v	-37 v
Mutatie: Septembercirculaire	-1.480 v	-4.999 v	-6.079 v	-5.945 v	-6.961 v
Nieuwe meldingen					
Netto hogere opbrengst WABO-leges	-594 v				
IKB	300 n	300 n	300 n	300 n	300 n
Onkruidbestrijding	420 n	425 n	450 n	450 n	450 n
Haarlemse bruggen	260 n				
Begrotingsstand na voortgangsrapportage	937 n	-3.466 v	-3.978 v	-5.638 v	-6.571 v
IP					
Wijziging kapitaallasten	-1.836 v	-1.639 v	-976 v	475 n	1.681 n
Vervallen beheerslasten fietsparkeren Raaks vanwege verschuiving van oplevering naar 2020		-150 v	-323 v	-173 v	
Begrotingsstand na wijziging IP	-899 v	-5.255 v	-5.277 v	-5.336 v	-4.890 v
Kadernotamutaties					
<i>Sociaal domein</i>					
Beleidsintensivering basisstructuur					
Versterken vrijwillige inzet	25 n	75 n	75 n		
Ondersteuning zelforganisaties en buurtinitiatieven	50 n	200 n	200 n		
Innovatieregeling	100 n	100 n	100 n		
Mantelzorgondersteuning (en onderzoek Odensehuis)	60 n	200 n	200 n		
Versterking digitale zelfredzaamheid	35 n	70 n	70 n		
Manager samenwerkingsverband jeugd	75	75 n			
Bekendheid basisinfrastructuur en effectmeting inzet	105 n	25 n	25 n		
Thuisadministratie en voorkomen Schuldenproblematiek	85 n	110 n	110 n		
Sociale wijkteams en CJG					
1 huishouden, 1 plan, 1 regisseur	60 n				
Opvang wonen en herstel					
Extra inzet op een integrale aanpak zorg en veiligheid	80 n	80 n			
VSO	150 n				
Versnelling preventie, herstellen op maat en zelfstandig wonen	800 n	1.100 n			
Haarlem project	75 n				
Taskforce huisvesting	0	500 n	500 n		
Werk en inkomen					
Tekort SW-bedrijf in relatie tot benodigd re- integratiebudget	390 n	855 n	1.645 n		
Haarlemse keten	20 n	40 n	40 n		

(bedragen X €1.000)

Ontwikkeling begrotingskader	2017	2018	2019	2020	2021
50 banenplan	235 n	470 n	235 n		
Jeugd/Wmo					
Uitvoering plan van aanpak 18-/18+	150 n				
Ten laste van res. sociaal domein	-2.495 v	-3.900 v	-3.200 v		
Onttrekking aan reserve SD t.g.v. alg. middelen	-4.000 v	-2.000 v			
Overige intensiveringen					
Compensatie WOZ gebruikersheffing buitensportverenigingen		51 n	51 n	51 n	51 n
Financiële knelpunten SRO		175 n	250 n	250 n	250 n
Maatschappelijke participatie/Scouting		10 n	10 n	10 n	10 n
Doorstart Honkbalweek	40 n	40 n			
Verbeteren exploitatie speeltuinen	50 n	50 n	50 n	50 n	50 n
Versnelde afschrijving 1e inrichting onderwijs	2.000 n				
Lagere kapitaallasten versneld afschrijven	-235 v	-231 v	-231 v	-230 v	-230 v
Hogere kapitaallasten onderwijshuisvesting		173 n	170 n	168 n	166 n
Intensiveringen sociaal domein		2.000 n			
Jaar van de ontmoeting	150 n	25 n	25 n		
Extra inzet maatschappelijke opvang	70 n	140 n	140 n	140 n	140 n
Projecten jongeren en schulden	195 n	100 n			
Budgetbeheer en budgetcoaching	120 n	240 n	240 n		
Versnelling ontwikkeling Informatie- en Participatie Platform (IPP)	50 n				
Versnellingsricio's ken je klant: optie 2	240 n	480 n	480 n		
Dekking; t.l.v. reserve Wwb	-144 v	-288 v	-288 v		
Dekking; t.l.v. reserve sociaal domein	-96 v	-192 v	-192 v		
Realisatie digitale welkomstborden		110 n			
Serie stadsorgelconcerten		30 n	30 n	30 n	30 n
City-marketing (terugdraaien bezuiniging)	30 n	30 n	30 n	30 n	30 n
Haarlem cultuur	150 n	150 n			
Formatieclaim SOR	100 n	100 n	100 n		
Dekking; stelpost groei van de stad	-100 v	-100 v	-100 v		
Duurzaamheidsprogramma 2018-2022:					
- Lasten programma	310 n	1.250 n	1250 n	1250 n	1250 n
- Formatieclaim	250 n	250 n	250 n	250 n	250 n
- Dekking	-185 v	-185 v	-185 v	-185 v	-185 v
Acquisitie werkgelegenheid en leegstandsaanpak:					
- Capaciteit	35 n	70 n	35 n		
- Promotiebudget	15 n	30 n	15 n		
Taalplein bibliotheek Zuid-Kennemerland		111 n	111 n	111 n	111 n
Capaciteit afdeling Economie en Cultuur (1,6 fte)	50 n	50 n	100 n	100 n	100 n

(bedragen X €1.000)

Ontwikkeling begrotingskader	2017	2018	2019	2020	2021
Digitaliseren onderzoeksgegevens (archeologie)					
Bevordering doorstroming verkeer, mobiliteit en verkeersveiligheid	120 n				
Meer werk met werk maken		350 n			
NME schoolklassen in nationaal Park Zuid-Kennemerland		10 n	10 n	10 n	10 n
Verhogen ambitieniveau beheer openbare ruimte	200 n	500 n	750 n	1.000 n	1.000 n
Monumentale graven		100 n	100 n		
SOR	Pm n	Pm n	Pm n	Pm n	Pm n
Capaciteit afdeling vastgoed					
- Inhuur	150 n	75 n			
- Formatie (4 fte)	125 n	250 n	250 n	250 n	250 n
Beleidsintensivering Klantcontactcentrum		100 n	200 n	300 n	300 n
Intensivering ondermijning	90 n	120 n	120 n	120 n	120 n
Digitalisering programma 6		100 n	100 n	100 n	100 n
Bestendinging doorontwikkeling DIA		100 n	200 n	300 n	300 n
Automatische externe defibrillators (AED)		200 n			
Opleidingsbudget			440 n	440 n	440 n
Digitale transformatie	100 n	250 n	300 n	400 n	500 n
Ondersteuning kennispunt subsidie	50 n	100 n	100 n	100 n	100 n
Capaciteit beleidspool (3,5 fte)	150 n	150 n	291 n	291 n	291 n
SPA 2018 t.l.v. algemene middelen		850 n			
Verbeterde aanpak nazorg ex gedetineerden	75 n	75 n	75 n		
Dotatie/onttrekking aan algemene reserve	744 n	-744 v			
Begrotingskader na verwerking intensiveringen	0	0	0	0	544 n

Bijlage 3: Toelichting beleidsintensiveringen

Sociaal domein

Prg	Activiteit	Onderbouwing
1	Versterken vrijwillige inzet	De tijdelijke impuls die we in 2015 hebben gedaan, is inmiddels ten einde gekomen maar vraagt om een vervolg. Het gaat om deskundigheidsbevordering, duurzame inzet vrijwilligerswerk, anticiperen op de veranderende vrijwilliger, versterken van het belang van vrijwillige inzet in specialistische ondersteuning waar dit geen gemeengoed is, meer verbinden van formele en informele zorg, aanbevelingen evaluatie plan van aanpak versterking vrijwillige inzet.
1	Ondersteuning zelforganisaties en buurtinitiatieven	Bij de behandeling van de begroting 2017 is de motie 'Zelforganisaties zijn het cement tussen de stenen' aangenomen. De precieze invulling van de motie wordt betrokken bij de afwegingen over de vormgeving van de basisinfrastructuur, maar om deze organisaties beter te kunnen ondersteunen zal een budget gereserveerd moeten worden. Daarnaast willen we waardevolle initiatieven uit de stad op een structurele manier ondersteunen, zonder dat dit direct ten koste gaat van bestaande inzet.
1	Innovatieregeling	De subsidieregeling innovatie basisinfrastructuur is succesvol. In 2016 is het gehele budget toegekend aan innovatieve projecten die de basisinfrastructuur vernieuwen en versterken. Met de regeling worden initiatieven mogelijk gemaakt die daarna op eigen benen kunnen staan c.q. op andere wijze gefinancierd kunnen worden. Ook kan deze nieuwe inzet in plaats van bestaande inzet komen.
1	Mantelzorg-ondersteuning (en onderzoek Odensehuis)	Het aantal mantelzorgers dat aangeeft overbelast te zijn is in de afgelopen jaren gestegen en ondanks extra investeringen in de ondersteuning is er nog geen daling ingezet blijktens het Omnibusonderzoek. Het is daarom noodzakelijk de bestaande inzet te bezien en mogelijk te wijzigen c.q. intensiveren om de waardevolle inzet van de mantelzorgers te behouden zonder dat zij hierdoor overbelast raken. Bij de behandeling van de begroting 2017 is een motie aangenomen om de haalbaarheid van een Odensehuis

in Haarlem te onderzoeken. Een Odensehuis is een inloop-, informatie- en ontmoetingscentrum voor mensen met (beginnende) dementie of geheugenklachten en hun mantelzorgers. Het onderzoek hiernaar loopt momenteel, waarbij ook gekeken wordt naar een combinatie naar een soortgelijke voorziening voor kankerpatiënten en hun mantelzorgers. De financiering zal een combinatie kunnen worden van middelen van fondsen en een bijdrage van de gemeente, waarbij het eerste jaar een hogere bijdrage van de gemeente gevraagd wordt in verband met de opstart.

1	Versterking digitale zelfredzaamheid	Zowel landelijk als lokaal zien we een sterke toename van digitale dienstverlening. Uit onderzoek blijkt dat door een gebrek aan digitale vaardigheden een tweedeling in de maatschappij ontstaat. Het is aan overheden om deze digitale kloof te dichten, door een vangnet te realiseren en zelfredzaamheid van kwetsbare groepen te bevorderen, extra aandacht is noodzakelijk. Een voorbeeld hiervan is het Digitaal Perron. Het bestaande vangnet dient versterkt en uitgebreid te worden, het educatieve instrumentarium geborgd.
1	Impuls samenwerkingsverband jongerenwerk	In 2015 is er een samenwerkingsverband gestart tussen de verschillende partners in Haarlem die het jongerenwerk uitvoeren. Deze zes verschillende partners hebben de opdracht om een zo compleet mogelijk aanbod aan jongerenactiviteiten te creëren. Daarvoor is een overkoepelende manager voor twee jaar nodig, die samen met deze partijen, deze opdracht uitvoert.
1	Bekendheid voorzieningen basisinfrastructuur en effectmeting inzet basisinfrastructuur	De bekendheid van het brede scala aan voorzieningen in de basisinfrastructuur is onvoldoende. Het is noodzakelijk de communicatie (digitaal, papier en in gesprekken) te verbeteren om het gebruik van deze preventieve en voorliggende voorzieningen te verbeteren. Hiervoor moet een communicatiestrategie worden opgesteld. In samenspraak tussen de gemeente en de maatschappelijke organisaties, is een begin gemaakt in het verantwoorden van de inzet door de effecten (de baat voor de burger) te laten zien, in plaats van verantwoording op prestaties. Hierin moet nog een

		verbeterslag worden gemaakt waarvoor begeleiding nodig is.
1	Thuisadministratie en voorkomen escalatie van schuldenproblematiek	Er blijft een groeiende groep mensen die te maken heeft met financiële problemen en die er niet in slagen om hun problemen structureel op te lossen. Er wordt dan ook geïnvesteerd in structurele administratieve ondersteuning voor kwetsbare mensen voordat (financiële) problemen escaleren. Daarnaast wordt er een hulpfonds voor problematische (huur) schulden, borgstellingen etc. opgericht die ingezet kan worden om huisuitzettingen te voorkomen.
1	Eén huishouden één plan één regisseur	Het werken vanuit het principe 1 huishouden 1 gezin 1 is een basisprincipe in het sociaal domein en betekent een andere manier van werken voor teamleden SWT en CJG coaches en onze partners in de stad. Zoals in het raadsbesluit 'doorontwikkeling sociaal wijkteam' al is genoemd, vraagt dit nog extra aandacht, met name op scholing en samenwerking binnen de driehoek sociaalwijkteam, cjb-coaches en partners. We willen dit voor en met onze partners faciliteren door bij te dragen in de kosten voor methodiekontwikkeling, scholing en implementatie.
2/6	Extra inzet op een integrale aanpak zorg en veiligheid	Een goede samenwerking tussen het zorg- en veiligheidsdomein is essentieel om te komen tot een effectieve aanpak van (complexe) situaties. Veel werk van professionals uit het zorg- en veiligheidsdomein heeft betrekking op 'kwetsbaren' in de samenleving, zoals multi-probleem gezinnen, mensen met een beperking, mensen met schuldenproblematiek, verslaafden, daklozen en psychiatrische patiënten. Het zorg- en veiligheidsdomein vullen elkaar aan, vanzelfsprekend vanuit de eigen verantwoordelijkheden en bevoegdheden. Samenwerking tussen organisaties uit deze domeinen is nodig, maar niet altijd eenvoudig. Partijen hebben elk hun eigen specialisme, taal en perspectief waar vanuit zij werken. Daarnaast zijn ingrijpende hervormingen als de transitie sociaal domein in combinatie met de reorganisatie Nationale Politie, de ambulantisering in de zorg en de doorontwikkeling van de sociaal wijkteams van invloed op de wijze waarop de samenwerking tussen veiligheid en zorg verder gestalte krijgt. Tegelijkertijd is er sprake van

ontwikkelingen in de samenleving, zoals een toenemende negatieve aandacht voor kwetsbare mensen die zich 'anders' gedragen, bijvoorbeeld onder het label 'verwarde personen'.

Er is winst te behalen in een betere verbinding tussen het zorg- en veiligheidsdomein en complexe casuïstiek. Hiervoor is in 2017 en 2018 extra capaciteit nodig. Het gaat om een combinatie van een beleidsfunctie en een rol als hands-on procesregisseur daar waar een complexe casus daarom vraagt.

2 Vroeg-
signaleringsoverleg
(VSO)

Zowel een kwetsbare burger zelf als de omgeving en professionals in de wijk spelen een belangrijke rol bij het signaleren van zorgen over personen met verward gedrag. Met tijdige signalering verkleinen we de kans op sociale en maatschappelijke ontregeling. Er kan eerder worden geïntervenieerd en daarmee kan escalatie van problemen worden voorkomen, vertraagd of verkort. Niet alleen partijen uit het zorg- en sociaal domein, maar ook partijen uit het veiligheidsdomein vervullen een belangrijke signalerende rol als het gaat om het signaleren van zorgen. Om ervoor te zorgen dat signalen van politie kunnen leiden tot snelle toeleiding naar zorg en ondersteuning, is in mei 2016 het Vroegsignaleringsoverleg (VSO) als pilot ingevoerd in Veiligheidsregio Kennemerland. Per basisteam van de politie vindt, onder het motto 'klein, snel en samen', frequente integrale afstemming plaats tussen de partners van verslavingszorg, geestelijke gezondheidszorg, Politie en GGD. Met deze werkwijze worden kwetsbare mensen die door hun verwarde gedrag in aanraking komen met de politie tijdig naar zorg toe geleid. Eind 2016 is door het Dagelijks Bestuur van de VRK besloten het VSO te continueren.

2 Versnelling preventie,
herstellen op maat en
zelfstandig wonen

In het Regionaal Uitvoeringsprogramma Opvang, Wonen en Herstel is met de regiogemeenten afgesproken het overschot Beschermd Wonen in te zetten voor een versnelling van de uitvoering van het beleidskader Opvang, wonen en herstel: betere preventie (minder instroom), trajecten op maat en meer zelfstandige wooneenheden (betere door- en uitstroom). De volgende maatregelen worden daartoe in 2017 (incidenteel) regionaal ingezet:

- Versterken bemoeizorg voor zorgmijders (€

150.000);

- Onrendabele top financieren om meer betaalbare wooneenheden mogelijk te maken (€ 500.000);
- Versterken ambtelijke capaciteit in de regio om uitvoering te geven aan de ambities van het beleidskader Opvang, wonen en herstel (€ 150.000).

In 2018 wordt verder ingezet op:

- Onrendabele top financieren om Skaeve Huse mogelijk te maken (€ 600.000);
- Onrendabele top financieren om Domus Plus mogelijk te maken (€ 500.000).

2 Haarlem Project

In het najaar van 2016 werd The Amsterdam Project uitgezonden. In dit programma worden 5 daklozen geholpen terug te keren in de maatschappij. Dit project is geïnspireerd door onderzoek in Engeland. In Londen startte de lokale hulporganisatie Broadway in 2009 een project waarbij dertien daklozen ieder drieduizend pond kregen zonder verplichtingen. De enige vraag die ze zichzelf moesten stellen was: wat denk je zelf dat goed voor je is? Anderhalf jaar later hadden zeven van hen een dak boven het hoofd. Uit het programma The Amsterdam Project moest blijken of deze aanpak ook voor de Amsterdamse daklozen zou kunnen werken. De deelnemers kregen € 10.000 en een boekje met contactgegevens van hulpverleners. Na een jaar waren drie personen onder dak. Alle vijf gaven aan geen spijt te hebben gehad van deelname. Door de gemeenteraad is gevraagd een dergelijke pilot ook in Haarlem uit te voeren.

3 Taskforce huisvesting kwetsbare groepen

De uitstroom van kwetsbare groepen uit beschermd woonvoorzieningen of maatschappelijke opvang stagneert (jongeren en volwassenen) door dat zij op de reguliere Haarlemse woningmarkt nauwelijks een kans maken. Er zijn te weinig betaalbare woningen beschikbaar voor kwetsbare inwoners met een beperkt inkomen. Hierdoor blijven zij onnodig lang ‘hangen’ in dure voorzieningen en doen wij geen recht aan de ontwikkelingsmogelijkheden en ontwikkelingsperspectief van deze inwoners.

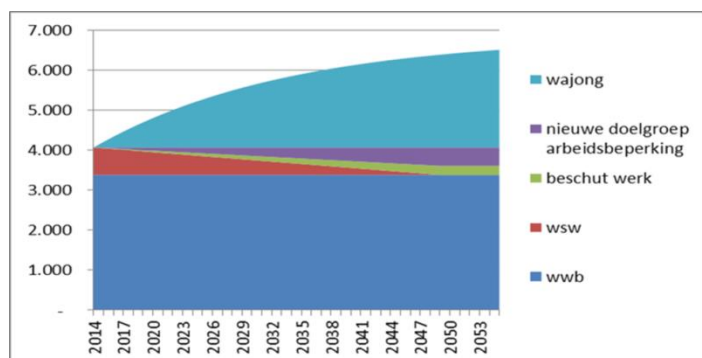
3 Tekort SW-bedrijf in relatie tot het benodigde re-

Uit de gegevens uit de september-circulaire ten aanzien van het rijksbudget voor de sociale werkvoorziening en de meest recente meerjaren

integratie-budget

begroting van Paswerk wordt duidelijk dat het tekort op de bekostiging van de sociale werkvoorziening de komende jaren zal toenemen. Het jaarlijks tekort loopt naar verwachting op tot meer dan € 2 miljoen in 2020 en 2021. Dekking voor dit tekort is tot nu toe gevonden binnen het re-integratiebudget. Dit leidt ertoe dat de middelen die resteren voor reïntegratie afnemen tot circa € 3 miljoen.

In het koersdocument Werk en inkomen is echter vastgelegd dat Inspanningen op participatie en re-integratie de komende jaren geïntensiveerd moeten worden. Daarnaast is sprake van een toename van de doelgroep die een beroep doet op de gemeente voor ondersteuning. Deze toename wordt vooral veroorzaakt door de instroom van cliënten die in het verleden aangemerkt zouden zijn als Wajongers en WsW-ers.

Om recht te doen aan de ambities uit het koersdocument Werk en inkomen en om in staat te zijn de toenemende groep Haarlemmers die een beroep doen op de gemeente voor ondersteuning bij participatie en re-integratie is het noodzakelijk ten minste het budget dat het rijk voor deze taken toekent ook binnen de gemeente beschikbaar te stellen. Daarmee kan het tekort op de Sociale werkvoorziening niet langer ten laste van dit budget gebracht worden. Voorgesteld wordt om in ieder geval voor de komende 3 jaar het voorcalculatorische tekort op de Sociale Werkvoorziening ten laste te brengen van de algemene reserve sociaal domein.

3 Haarlemse keten

Haarlemse keten ondersteunt de werkzoekende met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. De keten biedt

de mogelijkheid tot werkervaring. De evaluatie laat een positief beeld zien van de pilots die zijn gedaan. De pilots zijn een tussenstap voor mensen die uitstromen uit de geïndiceerde dagbesteding en voor mensen die nog over onvoldoende vaardigheden beschikken om in te stromen in trajecten van Pasmatch. Om de Haarlemse keten een doorstart te laten maken worden er financiële middelen gemaakt.

3 Perspectief voor
werklozen en groen in
de stad, motie 50
banen in het groen

In de begrotingsbehandeling is n.a.v. een motie van de SP om tijdelijk werk voor langdurig werklozen aan een baan te helpen toegezegd om bij de Kadernota een voorstel voor financiering van dit plan aan de raad voor te leggen. Doel van het plan is om voor 50 langdurig werklozen een baan voor twee jaar aan te bieden tegen cao loon. Onderzocht wordt of cliënten Participatiewet, die al ervaring hebben opgedaan bij het Buurtbedrijf of het wijkteam van Spaarnelanden in aanmerking komen voor een tweejarig contract. Op het kwaliteitsbeeld groen onderhoud is de afgelopen periode door de raad bezuinigd. Het creëren van banen in het groen kan hierop een compenserend effect hebben. Ook zijn er voor het groenonderhoud begraafplaatsen mogelijkheden. Extra capaciteit beschikbaar stellen via een project, waarbij mensen uit de bijstand uitstromen, laat het mes aan twee kanten snijden.

Het betreft een project; de financiële middelen zijn beschikbaar voor de jaren 2018 -2020. Een gefaseerde invoering is noodzakelijk om ook de ontvangende organisatie (Spaarnelanden) in staat te stellen tot een goede invulling van werk. Het voorstel is om per jaar 10 plekken te creëren. In 2017 start de selectie, opleiding en begeleiding en worden afspraken met Spaarnelanden uitgewerkt. Binnen het pilot kunnen twee tranches van 10 fte. starten. In deze periode kunnen dan 20 plekken worden gecreëerd, niet 50.

Kosten per 10 banen per jaar:

Begeleiding Spaarnelanden: 0,5 fte. € 25.000

Loonkosten: € 350.000

Baten per 10 banen per jaar:

Uitstroom uit de bijstand (10 x € 14.000)

1 Uitvoering plan van
aanpak 18-/18+

Met de decentralisaties van de Jeugdwet, de Wmo en de Participatiewet zijn nieuwe taken naar de gemeente

gekomen, waarbij de 18-jarige leeftijd een harde grens vormt en er schotten ontstaan tussen de domeinen. De gemeente heeft het initiatief genomen om een analyse te maken van de knelpunten 'rondom 18'. Onderzocht is welke knelpunten jongeren, ouders, zorgaanbieders en ambtelijke afdelingen ondervinden in de begeleiding en ondersteuning van jongeren die richting zelfstandigheid gaan. Dit onderzoek heeft plaatsgevonden op alle leefdomeinen; zorg, leren en werken, wonen, inkomen en veiligheid. In het rapport 'Op weg naar volwassenheid', zijn de resultaten van het onderzoek beschreven en vervolgens uitgewerkt in een actieplan richting een sluitende keten van ondersteuning voor jongeren waarbij de overgang naar volwassenheid geen belemmering opwerpt maar een vloeiende overgang is.

Overige programma's:

Programma 1

1	Compensatie WOZ gebruikersheffing buitensportverenigingen	Op dit moment is er sprake van ongelijkheid in de gebruikersheffing bij de buitensportverenigingen, omdat de gemeente voor een aantal sportverenigingen deze heffing betaalt en voor een aantal niet. De gemeente betaalt € 45.000 en een aantal verenigingen € 51.000. Gezien de bezuinigingen m.b.t. de sportaccommodaties is het zeer wenselijk om de sportverenigingen niet extra te belasten maar tegemoet te komen en deze ongelijkheid ongedaan te maken. Dit houdt een gemeentelijke vergoeding van de gebruikersheffing in voor alle sportverenigingen.
1	Financiële knelpunten SRO Kennemerland BV	Vanaf 2009 is op de exploitatie van SRO ruim een miljoen bezuinigd. Bij de overdracht van het beheer, onderhoud en exploitatie van de zwembaden in 2009 is € 3 ton bezuinigd. Met de kadernota 2012 is besloten op verbonden partijen en subsidie-instellingen te bezuinigen. Dit betekende voor SRO een taakstelling van totaal € 720 k in de periode 2012- 2018. Met het oog op de contractverlenging per 2018 heeft SRO deze taakstelling een jaar eerder ingelost dan gepland. Thans dringt door dat de

bezuinigingen ten koste van de dienstverlening gaan. Bovendien zijn er financiële knelpunten in de exploitatie als ook de bekostiging van het onderhoud van de panden op termijn waarvoor nu al gereserveerd moet worden.

De huidige (vaste) dotatie aan de voorziening door SRO van ruim € 1 miljoen per jaar is onderdeel van de lumpsumsubsidie en thans niet toereikend om aan toekomstige onderhoudsverplichtingen te kunnen voldoen. Op zich is het niet vreemd dat het Meerjarig Onderhoud Plan (MJOP) na bijna tien jaar geactualiseerd moet worden. De jaarlijkse dotatie dient met € 150.000 per jaar te worden verhoogd. Verder is er door diverse posten € 100.000 exploitatietekort (lumpsumsubsidie).

1 Maatschappelijke participatie/Scouting

Scouting is een belangrijk onderdeel van de basisinfrastructuur van Haarlem. Kinderen die op scouting zitten worden gestimuleerd om actief buiten te spelen, worden veel in contact gebracht met de natuur, worden uitgedaagd om samen uitdagingen aan te gaan en problemen op te lossen. Scouting besteedt veel aandacht aan groepsvorming en maatschappelijk bewustzijn, en scoutinggroepen verrichten veel vrijwilligerswerk. Ook minder sociaal vaardige kinderen kunnen veel baat bij hebben van wat ze leren bij de scouting.

In Haarlem zijn 10 scoutingverenigingen en 1 overkoepelende Stichting Scouting Regio Haarlem. In 2011 is 40% bezuinigd op het subsidiebudget van de scouting. Deels heeft de scouting dit op kunnen vangen door het regiokantoor te verhuizen naar een goedkopere locatie. Toch kon ook niet voorkomen worden dat een deel van de bezuiniging terecht kwam bij de groepen zelf. En dit leidt de afgelopen jaren voor de groepen tot toenemende problemen qua begroting.

1 Doorstart Haarlemse honkbalweek

De organiserende stichting van de Haarlemse Honkbalweek is opgeheven. Om een van de belangrijkste sportevenementen van Haarlem toch te laten plaatsvinden is onder regie van de KNBSB een nieuwe organisatie in oprichting. Doel is een gezonde en duurzame doorstart voor de Haarlemse

Honkbalweek te realiseren, waarbij talentontwikkeling, onderwijs en sportverenigingen worden betrokken. Om de realisatie van een honkbalweek te ondersteunen wordt een financiële impuls voorgesteld voor 2017 en 2018.

1	Onderhoudsniveau speeltuinen	In 2011 is €50.000 bezuinigd op het exploitatiebudget van de zelfstandige speeltuinverenigingen t.b.v. activiteiten, onderhoud en vervanging van de speeltoestellen, gas en licht etc. (los van overig budget voor huursubsidie en toezichthouders). Dit was een bezuiniging van 50% (het exploitatiebudget is nu nog €50.000). Door deze bezuiniging hebben de speeltuinverenigingen de afgelopen jaren steeds meer moeite gekregen een goed niveau van speeltoestellen, activiteiten etc. te handhaven. Met het herstellen van het exploitatiebudget (i.e. verhoging met €50.000) kunnen de speeltuinverenigingen een inhaalslag maken met het onderhoud en vernieuwing van de speeltoestellen en kunnen weer extra activiteiten ontplooid worden.
1	Versnelde afschrijving eerste inrichting onderwijs	In 2016 is besloten om de kosten van de eerste inrichting bij scholen niet meer te activeren maar deze kosten op te nemen als exploitatielasten in de begroting. Voornaamste reden hiervoor was dat deze kosten te beperkt van omvang waren om te activeren en jarenlang op af te schrijven. Als logische vervolgstap stelt het college nu voor om de tot 2016 geactiveerde kosten eerste inrichting in 2017 volledig af te schrijven en extra budget vrij te maken voor onderwijshuisvesting.
1	Extra budget transformaties verwant met sociaal domein	Extra budget transformaties verwant met sociaal domein In de Decemberrapportage 2016 bleek er binnen de budgetten van het sociaal domein ruimte te zijn om de transformatieopgave te versnellen. Er is voor € 2 miljoen aan voorstellen gedaan in zorg, zodat de organisatie van de zorg beter past bij de vraag en de zorg ook betaalbaar blijft. Naar aanleiding van de jaarrekening 2016 blijkt dat er meer ruimte is voor transformaties in het sociaal domein. Een heel aantal voorstellen voor het versnellen van de transformatie opgave is in deze

kadernota opgenomen.

In het gesprek over de veranderingen in het sociaal domein blijkt er ook een aantal opgaven te zijn die buiten de directe transformatieresultaten vallen van de decentralisaties sociaal domein, maar die wel van betekenis zijn voor het behalen van die directe resultaten.

Ook op dit vlak wordt een impuls beoogd. Gedacht kan worden aan het vrijspelen van zorgplaatsen door de doorstroom van cliënten naar woningen te bevorderen door te voorzien in beschikbare woonplekken. Bij de begroting 2018 zullen concrete voorstellen worden gedaan voor een bedrag van € 2 miljoen in 2018.

1	Jaar van de Ontmoeting	Bij de behandeling van de begroting 2017 is de motie '2017 Jaar van de ontmoeting' aangenomen. De uitvoering is gestart; de raad is hierover met een brief geïnformeerd (2017/035702). De kosten voor het organiseren van het Jaar van de ontmoeting en de kosten voor het versterken van effectieve inzet om eenzaamheid te voorkomen en bestrijden zijn niet begroot.

Programma 2

2	Extra inzet maatschappelijke opvang	De opgave voor de maatschappelijke opvang blijft onverminderd groot. Op strategisch niveau gaat het om integratie met beschermd wonen en de transformatie van het sociaal domein, preventieve maatregelen, het verhogen van de uitstroom (beschikbaarheid betaalbare woningen) en het versterken van de samenwerking met en tussen ketenpartners. Op tactisch en operationeel niveau gaat het eveneens om betere ketensamenwerking, maar ook om het interveniëren bij toenemende complexe casuïstiek die wordt opgeschaald naar de gemeente.

Programma 3

3	Jongeren en schulden	De raad heeft een motie ingediend rondom het thema jongeren en schulden. Het aantal jongeren met financiële problemen en schulden neemt toe en dat is een belemmering voor hun opleiding en op weg naar werk. Om die reden zijn er dit jaar twee projecten gestart:

- Een challenge jongeren en schulden, begeleid door de Social Impact Factory. Er wordt een impactplan, met daarin randvoorwaarden van sociaal ondernemers, begeleidingsaanbod van partners in de stad en benodigde facilitering door de gemeente verwacht. De implementatie-fase is de concrete uitvraag aan sociaal ondernemers om leer en/of werktrajecten voor 2-3 jongeren in te dienen. Vanuit de gemeente worden, indien de schulden verder reiken dan het treffen van afbetalingsregelingen, schulden opgekocht. De evaluatie, ten slotte, geeft de onderbouwing of en hoe een verdere verbreding kan worden gerealiseerd in het samen werken met, en gebruik maken van de energie, kennis en kunde van de stad bij de aanpak van dit maatschappelijk thema.
- Een pilot Jongeren & Schulden, waarbij in navolging van bv. Den Haag schulden opgekocht worden van jongeren die niet voor reguliere schulddienst-verlening in aanmerking komen. Naast het wegnemen van financiële belemmering voor jongeren wordt met behulp van de partners in het sociaal domein verdere begeleiding georganiseerd gericht op verandering in houding en gedrag en het aanleren van vaardigheden. Op basis van de tussenevaluatie, komende zomer, kunnen de inzichten en nadere financiële inschattingen worden verwerkt in de Programmabegroting 2018.

3 Budgetbeheer en budgetcoaching

Budgetcoaching zorgt voor meer duurzame economische en financiële zelfredzaamheid voor burgers met schulden. Momenteel wordt er voor circa 400 klanten budgetbeheer verzorgd. Om de kans op terugval naar schulden te beperken en met het oog op het versterken van de zelfredzaamheid, wordt aan de groep, die naar inschatting extra ondersteuning kan gebruiken, budget coaching geven. De verwachting is dat dit voor circa de helft van de bestaande klanten aan de orde is. (Meer) financiële zelfredzaamheid vergroot de kans op participatie. Dit vraagt om het periodiek spreken van de klant. Daarbij worden ook de partners in de stad betrokken, voor optimale begeleiding en een vangnet van deze klanten. Om het aantal mensen dat in beschermingsbewind wordt geplaatst terug te dringen, wordt actief gezocht naar mensen bij wie deze dreiging aan de orde is. Met behulp van de partners en de sociaal wijkteams zullen zoveel mogelijke nieuwe klanten eerst op intake bij de gemeente komen om de financiële zelfredzaamheid van de klant te toetsen. Deze nieuwe klanten worden zelf in budgetbeheer genomen, aangevuld met budgetcoaching. Dit voorkomt dat zij via de rechter in beschermingsbewind

		geplaatst worden, stimuleert de ontwikkeling naar financiële zelfredzaamheid en beperkt daarnaast het beroep op individuele bijzondere bijstand. Gestreefd wordt op termijn ook met de rechtbank in conclaaf te gaan over het moment van toetsing voor toelating tot beschermingsbewind.
3	Versnelling ontwikkeling Informatie-en Participatie platform (IPP)	De ontwikkeling van het IPP verloopt volgens planning (oplevering 8 projecten tot eind Q3 2017) maar er is behoefte aan snellere oplevering van deelprojecten (bijvoorbeeld Sahboard Haarlem Pas / Minimamonitor); hiervoor is inhuur van extra capaciteit noodzakelijk.
3	Versnellingsscenario's Ken je klant	Meedoen in de samenleving door werk, vrijwilligerswerk, of opleiding vinden is belangrijk. Om onze klanten goed van dienst te kunnen zijn, is een adequaat en actueel klantbeeld noodzakelijk. Dit vraagt om het periodiek spreken van de klant, dit vraagt om een netwerk van reïntegratiebedrijven, onderwijs, bedrijven en het gebruik maken van de basisinfrastructuur . De informatie uit het digitale bestand is gericht op inkomen; gegevens moeten worden toegevoegd, prestatie indicatoren moeten worden opgesteld, afspraken over uitwisseling en gebruik van gegevens gericht op het aan het werk krijgen of participatiemogelijkheden moeten worden gemaakt. Met de eerdere versnellingsgelden is een eerste gesprek met de klant mogelijk gemaakt. In de kadernota wordt gevraagd om middelen om het proces van 'ken je klant' te versnellen en verder te ontwikkelen. Een bijzondere groep is de statushouders. Ook vanuit het Rijk wordt aangegeven juist voor deze groep een versnelling aan te brengen, om langdurige werkloosheid te voorkomen. Het sociale programma statushouders is gericht op een snelle integratie van deze nieuwkomers. Toegevoegd wordt een tijdelijke intensivering van activiteiten rond taal en werkervaring, en opleiding. Ook hier geldt dat ken-je-klant een belangrijke randvoorwaarde is. Het samenwerkingsnetwerk binnen de regio, met het COA, met bedrijven en partners in de stad wordt aangejaagd en verstevigd. Vanuit het Rijk wordt hiervoor een regionale coördinator geboden, die participeert in een landelijk project.

Programma 4

4	Realisatie digitale welkomstborden	Er bestaat al jaren, ook bij de raad, een wens digitale welkomstborden bij de entrees van Haarlem te realiseren ter vervanging van de huidige, verouderde houten borden. Gastvrije stad Haarlem heeft behoefte aan digitale welkomstborden op 7 locaties bij entree van de stad met 100% Haarlem-info (evenementen, programmering musea) zonder commerciële reclame. Er is urgentie voor realisatie i.v.m. grote culturele blockbuster tentoonstellingen in 2018 en start marketing communicatiecampagne Waarderpolder. Bijkomend voordeel is dat de digitale borden bij calamiteiten, verkeersstremmingen (bijv. door bruggen) en files direct kunnen worden ingezet en daarmee de doorstroming van het verkeer, ook in de Waarderpolder, bevorderen.
4	Serie stadsorgelconcerten	De Stadsorganist gaat in 2017 met pensioen en deze functie wordt niet vervangen (bezuiniging). Hij is de belangrijkste organist van de reeks stadsorgelconcerten, georganiseerd door de Philharmonie (huidige subsidie € 45.000). Voor het realiseren van de orgelserie met 30 concerten en het aanstellen van een gastorganist als boegbeeld is een structurele subsidieverhoging noodzakelijk.
4	City-marketing	Een extra bezuiniging op de subsidie voor Haarlem Marketing boven op de al eerder opgelegde structurele taakstelling van € 100.000 is door Haarlem Marketing niet te realiseren. Het college heeft reeds besloten de extra structurele taakstelling van € 30.000 te schrappen.
4	Haarlem cultuur	Haarlem is steeds populairder onder toeristen en dagbezoekers. De opbrengst van de toeristenbelasting is de afgelopen jaren aanzienlijk gestegen hierdoor. Deze meeropbrengst kan ten dele worden besteed aan het in stand houden en meer uitnutten van de goede naam van Haarlem als prominente nationale cultuurstad. Aanleiding zijn de grote blockbusters over Leonardo da Vinci (Teylers Museum) en Frans Hals en de Modernen (Frans Hals Museum) in najaar 2018. Voor 2019 wordt nationaal op het thema Gouden Eeuw ingezet, waar

- ook Haarlem goed op in kan spelen. Doel is zoveel mogelijk toeristen en dagbezoekers te verleiden om langer in Haarlem te verblijven. In seizoen 2018/2019 viere bovendien de Stadschouwburg (100 jaar) en de Toneelschuur (50 jaar) een groots jubileum. Alle reden om in samenwerking met de culturele instellingen en Haarlem Marketing nog meer in te zetten op het etaleren van Haarlem als gastvrije cultuurstad voor zowel bezoekers als inwoners.
- 4 Formatie-uitbreiding t.b.v. de SOR Opzetten en coördineren van uitvoeringsprogramma SOR uitvoeringsprogramma vergt de komende jaren extra inspanning. Er dient een overzicht van projecten en beleidsinspanningen te komen die moeten worden gerealiseerd en deelprojecten en activiteiten moeten worden opgenomen. Tenslotte dient Inpassing in reguliere activiteiten plaats te vinden. Daartoe dient tijdelijk extra formatie beschikbaar te worden gesteld.
- 4 Duurzaamheidsprogramma Toen het Duurzaamheidsprogramma 2015-2019 ([2015/245568](#)) werd gepresenteerd, heeft de Raad aangedrongen op versnelde uitvoering. Met dit voorstel tot beleidsintensivering wordt tegemoet gekomen aan de wens tot versnelling.
- De extra middelen worden onder meer ingezet op het programma steenbreek, een eenmalige inleg in een energiefonds en warmte- en energiebesparing in de bebouwde omgeving.
- 4 Acquisitie werkgelegenheid en leegstandsaanpak College en raad willen banengroei en meer werkgelegenheid in Haarlem stimuleren en faciliteren (onder andere via motie 20 Vol aan de bak voor meer werkgelegenheid). Om concrete uitvoering te geven aan het actieplan leegstand (opgesteld n.a.v. rekenkameronderzoek) en actieplan werkgelegenheid is tijdelijke uitbreiding van 1 fte schaal 10A en budget t.b.v. ontwikkeling acquistietools noodzakelijk.
- 4 Taalplein bibliotheek Zuid-Kennemerland Het Taalplein in Schalkwijk is een aparte ruimte in de bibliotheek in Schalkwijk waar een 20-tal computers

staan die gebruikt kunnen worden om zelfstandig de Nederlandse taal te leren. Het Taalplein wordt bemand door een taalcoach, die de bezoekers helpt met het gebruik van de diverse programma's hiervoor. Al sinds 2008 vindt incidentele financiering uit verschillende fondsen plaats. De bibliotheek heeft nu een plan gereed, een 'Doorlopende lijn aanpak bestrijden en voorkomen laaggeletterdheid in Haarlem'. Het Taalplein kent een toenemend aantal deelnemers. Daarom wordt voorgesteld om vanaf 2018 structureel budget hiervoor beschikbaar te stellen.

4 Capaciteit afdeling
Economie en Cultuur

De economie trekt weer aan en ook Haarlem komt weer uit de recessie. Dit uit zich in een toename van aanvragen van economische en culturele initiatieven en evenementen vanuit de stad. Dit is ook het moment dat Haarlem goed kan inspelen op de vraag voor meer werkgelegenheid in Haarlem. Dit was een belangrijke opdracht vanuit de gemeenteraad. Door deze ontwikkelingen komt bij afdeling Economie en Cultuur de volgende capaciteitsvraag naar voren:

1. 0,8 fte beleidsadviseur cultuur (32 uur, schaal 10 A);
2. 0,8 fte beleidsadviseur Arbeidsmarkt en Onderwijs (32 uur, schaal 10 A).

4 Digitaliseren
onderzoeksgegevens
(archeologie)

In het kader van de kernregistratie Erfgoed & Ruimte ontwikkelt de gemeente een integraal instrument dat dient als onderlegger voor het brede erfgoedbeleid. Het biedt een tool om bouwaanvragen te toetsen op het aspect erfgoed; levert input voor bestemmingsplannen en geeft richting aan project gebonden onderzoek. Daarnaast geeft de kernregistratie externe partijen informatie over alle relevante erfgoeddata, uitgesplitst naar gebied (locatie), periode of thema. Het sluit aan op het uitgangspunt dat mensen zonder tussenkomst van de gemeente eigen afwegingen kunnen maken.

Onderdeel van deze kernregistratie zijn de archeologische gegevens.

Vanaf de jaren '70 is er door de gemeente archeologisch onderzoek verricht in de stad. Die onderzoeken hebben een groot aantal onderzoeksgegevens opgeleverd. 70% hiervan is de afgelopen jaren gedigitaliseerd. Bij het wegvallen

van bepaalde formatie is er geen capaciteit om de resterende 30% te realiseren.

Programma 5

5	Bevordering doorstroming verkeer, mobiliteit en verkeerveiligheid	Om doorstroming te verbeteren en daarnaast hoogwaardig openbaar vervoer te realiseren zijn er de volgende voorstellen: 1. Per december 2017 gaat Connexxion met langere/grotere R-net bussen rijden. Om dit te faciliteren, moeten op diverse plekken in de stad aanpassingen worden gedaan.2. Uit de verkeersveiligheidsanalyse 2015 blijkt dat er een tweetal plekken in Haarlem is waar relatief veel ongevallen plaatsvinden. Om de verkeersveiligheid op deze locaties te verbeteren, is nader inzicht nodig in de oorzaken van de ongevallen en budget om de situaties aan te passen.
5	Meer werk met werk maken	In april 2015 is de dilemmanota werk-met-werk besproken. Doel van de dilemmanota was om inzicht te geven in de kansen om gelijk met onderhoud beleidsdoelstellingen te realiseren en wat dat zou kosten. Met de Kadernota 2015 is besloten om per 2015 de werk-met-werk kansen te realiseren. Het combineren van onderhoud en beleidskansen is geïntegreerd in de werkwijze van het groot onderhoud. Omdat in de praktijk blijkt dat er meer kansen zijn dan dat er budget is en ook vanuit de raad meer wordt gevraagd, is extra budget nodig.
5	Educatie Haarlemse schoolklassen in Nationaal Park Zuid-Kennemerland	Een van de doelstellingen in de Programmabegroting is het verhogen van de kennis over klimaat- en duurzaamheidsproblematiek bij de leerlingen van basis- en voortgezet onderwijs. In 2014 en 2015 zijn op basis van incidenteel budget succesvolle pilots uitgevoerd met duurzaamheidseducatie in Nationaal Park Zuid-Kennemerland. Om een vervolg te geven aan de succesvolle uitvoering wordt de voortzetting van deze

lessen met ingang van 2018 structureel gemaakt.

5	Verhogen ambitieniveau beheer openbare ruimte	Met raadsstuk 2014/340726 is besloten tot het verlagen van het kwaliteitsniveau openbare ruimte in de woonwijken naar niveau C. Hiermee kon een structurele bezuiniging van € 1 miljoen worden gerealiseerd. Zowel vanuit de politiek als vanuit de stad wordt aangegeven dat de kwaliteit van de openbare ruimte als te laag wordt ervaren. In het kader van de beleidsintensivering wordt besloten om een hoger kwaliteitsniveau te ambiëren. Een hoger kwaliteitsniveau draagt bij aan de uitstraling van de stad en het comfort van de gebruikers van de stad.
5	Monumentale graven	Er is een achterstand in het herstel van de monumentale graven op de begraafplaats Kleverlaan. De kosten komen in aanmerking voor subsidie maar zullen deels door de gemeente zelf moeten worden gedragen. Het herstel op begraafplaats Kleverlaan start in 2017 met het maken van het plan van restauratie en het starten met inlopen achterstand. De verdere uitvoering vindt plaats in 2018 en 2019. Dit sluit aan bij de campagne 'Hierna Haarlem' waarbij mensen gewezen worden op de Haarlemse begraafplaatsen.
5	Structuurvisie openbare ruimte (SOR)	De ontwerp-SOR wordt voor het zomerreces in de inspraak gebracht. Onderwerp van de SOR is een uitvoeringsagenda. De kadernota komt te vroeg om de diverse onderdelen goed te kunnen prioriteren en daar bedragen aan te verbinden. Er zal op latere momenten, te beginnen bij de Programmabegroting 2018-2022, een voorstel aan de raad worden gedaan voor het reserveren van middelen voor maatregelen die voortvloeien uit de SOR.
5	Capaciteit afdeling vastgoed	Voor het beheer van het gemeentelijk vastgoed is het van belang om op een aantal cruciale onderdelen, al

dan niet via inhuur, extra capaciteit in te zetten. De extra capaciteit richt zich op het opzetten van de meerjarige vastgoed exploitatie, het in regie zetten van het technisch beheer, de dagelijkse begeleiding van huurcontracten en het versneld uitvoeren van de verkoopopgave. Hierbij hoort een structurele uitbreiding van de formatie met 2 fte in schaal 11 en 1 fte in schaal 12.

5 Monumentaal pand opknappen

De gemeente is momenteel bezig met de voorbereidingen voor de verkoopprocedure van het gehele Slachthuisterrein. Een optie is echter om het centrale monumentale Slachthuis in eigendom te behouden ten behoeve van publieke functies, waaronder het Popcentrum.

Programma 6

6 Beleidsintensivering Klantcontactcentrum

Politieke, maatschappelijke en technologische veranderingen hebben de relatie tussen burger en overheid ingrijpend gewijzigd. Vanuit de stad en het gemeentebestuur is er behoefte om op een aantal punten door te ontwikkelen:

Doorontwikkeling 'Hostmanship'

De inzet van de gastvrouw/heer in de Publiekshal beoogt iedere bezoeker welkom te heten en daar waar nodig te helpen met het aanvragen van een product via de zelfbedieningsmogelijkheden (creëren van digi vangnet) in de hal of door het geven van 1-lijns informatie. Op dit moment wordt deze taak door één persoon uitgevoerd. Er is behoefte aan uitbreiding. Juist ook om aandacht te hebben voor de minder digivaardige Haarlemmers.

Regiebord

Per 7 april 2016 werkt het klantcontactcentrum met een nieuwe applicatie (Regiebord). Hiermee wordt ieder klantcontact geregistreerd. Door de registratie van alle klantcontacten en de daarbij horende vragen krijgt het klantcontactcentrum steeds beter inzicht in de vragen uit de stad en kan de dienstverlening daarop worden aangepast/verbetert. Door o.a. informatie toe te voegen op de website of in contact te treden met collega's hoe wij veel voorkomende vragen voortaan op een andere

manier (digitaal) kunnen afvangen. Komende jaren wordt het regiebord verder uitgebreid met een kennisbank, 360 graden klantbeeld (inzicht in alle vragen van een klant) en het klantvraagvolgsysteem (zaaksysteem). Dit om nog adequater, efficiënter en sneller te kunnen reageren op de vraag van de Haarlemmer. In het regiebord kan ook de afhandeling van klachten worden geregistreerd.

Social media

In toenemende mate wordt er gebruik gemaakt van social media (Facebook, Twitter) om vragen te stellen aan de gemeente. Naar aanleiding van de ingediende motie van de gemeenteraad is Whatsapp per 1 juli 2016 als extra klantcontact kanaal toegevoegd. Dit is een nieuwe taak waarvoor geen formatie was berekend. Er is een stijging in het gebruik hiervan door bewoners en ondernemers in de stad, mede door de laagdrempeligheid van dit contactkanaal. Klanten ervaren Whatsapp als een snelle en efficiënte manier om vragen te stellen aan de gemeente.

Accountmanagement bij initiatieven uit de stad (bestuur op maat)

Uit de gesprekken met ondernemers n.a.v. de nieuwe bestuursstijl is naar voren gekomen dat Haarlemmers tevreden zijn over de gestandaardiseerde dienstverlening die digitaal of via de balie verloopt. Deze is snel en adequaat. Zodra de vraag wat complexer wordt en er overleg met meerdere afdelingen nodig is, dreigt vertraging. Bij complexe vragen sturen wij momenteel voornamelijk op zorgvuldigheid in de besluitvorming. Haarlemmers verwachten transparantie, communicatie en slagvaardigheid in besluitvorming. Bestuurders kunnen hierin zelf een rol spelen. Door niet eerst het hele 'wasprogramma' te draaien binnen de interne organisatie bij een complexe vraag, maar door eerder richting aan te geven voor een oplossing. In dit proces spelen de accountmanagers van het klantcontactcentrum een grote rol. Met de implementatie van de Omgevingswet zal de adviesrol in toenemende mate van groot belang zijn.

6 Intensivering ondermijning

In het Integraal veiligheids- en handhavingsbeleid 2015-2018 is de aanpak van Ondermijning één van de hoofdprioriteiten. Deze aanpak vindt plaats in nauwe

samenwerking met politie, openbaar ministerie en belastingdienst onder de vlag van het samenwerkingsverband RIEC. Hierbij gaat het om de verdere uitbouw van project Lelie (malafide ondernemers), de opzet van de aanpak Rozenprieel (criminele familie, intimidatie) en het doorzetten van de aanpak van OMG's (Outlaw motor gangs; criminele organisaties). Vooral voor de aanpak van de OMG's is intensief en heeft een lange adem nodig.

Ondermijningsprojecten vergen veel inzet en capaciteit. De begrote capaciteit en gelden uit het meerjarenprogramma is te weinig om op alle ondermijningsprojecten intensief in te kunnen zetten, terwijl de problematiek daar wel om vraagt

6 Digitalisering
programma burger en
bestuur

De gemeente zet zich in voor steeds verdergaande digitalisering. Daar waar wettelijk mogelijk worden de productaanvragen alleen nog digitaal afgehandeld. De focus ligt op het zó aantrekkelijk maken van de digitale kanalen dat de klanten worden 'verleid' om vooral deze kanalen te gaan gebruiken. Daarbij zijn ook efficiëntie voordelen. Bij de Kadernota 2014 is hiervoor een besparing van € 630.000 ingeboekt. In de programmabegroting 2015 zijn voor het realiseren van deze besparing voor de jaren 2015 en 2016 incidentele middelen ter hoogte van € 200.000 opgenomen. Met deze incidentele middelen is een digitaliseringsprogramma gestart met als doel deze besparing te realiseren.

De inwoners en ondernemers van de gemeente Haarlem stellen echter steeds meer eisen aan onze digitale dienstverlening. Steeds meer wordt digitaal gedaan, van online winkelen tot het regelen van de bankzaken via mobiele apps. Deze trend zal zich blijven voortzetten. De uitdaging is om als gemeente optimaal mee te bewegen met de trends in de samenleving en aan te sluiten bij nieuwe kansen en mogelijkheden die ontstaan. In de begroting zijn echter geen structurele uitvoeringskosten opgenomen om deze verdergaande digitalisering te helpen realiseren.

Om optimaal mee te kunnen bewegen aan de eisen die de maatschappij aan ons stelt en deze ook te kunnen realiseren, wordt voorgesteld € 100.000 structureel beschikbaar te stellen. De middelen worden ingezet

voor zaakgericht digitaal werken, het verder automatiseren van webformulieren en het gebruikmaken van digitale toepassingen (Apps). Incidentele inhuur op projecten wordt hiermee beperkt.

6 Bestendinging
doorontwikkeling DIA

Door verdere digitalisering en koppeling van gegevens kan de gemeente Haarlem steeds meer *data driven* werken. Het zorgen voor inwinning, verwerking, stroomlijning, analyse en ontsluiting van gegevens wordt daarmee steeds belangrijker. Dit werk neemt structureel toe. Er komen ook steeds meer data beschikbaar. Het is belangrijk om doelgroepen snel van voor hen relevante informatie te kunnen voorzien en niet te laten verzanden in een databrij.

Specifiek is meer werk voorzien voor het ontwikkelen van de benodigde data voor de Omgevingswet, basis- en kernregistraties (het aantal wettelijk verplichte registraties stijgt en registraties worden steeds meer gekoppeld), stuurinformatie en tenslotte naar het vertalen en toepassen van het informatie security en privacy beleid naar de praktijk.

Voorstel is om de ontsluiting van de diverse data geleidelijk te gaan doen om uiteindelijk in 2020 een maximale ontsluiting gerealiseerd te hebben. Hiertoe gaan we telkens een gedeelte nieuwe data ontsluiten en wordt onderhouden wat al eerder ontsloten is.

6 Automatische externe
defibrillators (AED)

Vanuit de gemeenteraad is de wens uitgesproken te onderzoeken wat er nodig is om Haarlem een Hartveiligwonen-gemeente te maken. Daarvoor moet een dekkend netwerk van AED's en vrijwilligers worden gerealiseerd zodat binnen 6 minuten hulp kan worden verleend bij een hartstilstand. De structurele kosten voor de apparatuur en het training en nazorg van vrijwilligers kunnen binnen de begroting (volksgezondheid) worden opgevangen (voorstel in de nota lokaal gezondheidsbeleid). Om Haarlem Hartveiligwonen te maken (voor een periode van 10 jaar) is een eenmalige investering nodig van € 200.000.

6 Verbeterde aanpak
nazorg ex-
gedetineerden

Goede nazorg aan ex-gedetineerden is een belangrijke manier om recidive terug te dringen en daarmee de lokale veiligheid te vergroten en de overlast te verminderen. De gemeente ondersteunt ex-

gedetineerden bij hun re-integratie in de Haarlemse samenleving (circa 300 personen op jaarbasis) en heeft de coördinatie op de nazorg ondergebracht in het Veiligheidshuis Kennemerland.

In de praktijk blijkt dat een groot deel van de ex-gedetineerden zéér kwetsbare burgers zijn met complexe problematiek op de verschillende leefdomeinen. Een groot deel van hen heeft géén vaste woon- of verblijfplaats, géén inkomsten, veel schulden en LVB-, verslavings- en/of GGZ-problematiek (zonder hiervoor in begeleiding te zitten) en lopen tegen knelpunten in de uitvoering van hun re-integratieplan aan.

Programma 7

7	Opleidingsbudget	Ontwikkeling en opleiding zijn cruciale onderdelen in het streven naar kwaliteit van de organisatie en inzetbaarheid van medewerkers. Een opleidingsbudget van 2% van de loonsom is landelijk gezien een gangbare norm, ook bij grote gemeenten. In de afgelopen jaren is in Haarlem met een budget gewerkt dat iets onder deze norm lag, mede als gevolg ook van de invulling van opgelegde taakstellingen. Om invulling te geven aan versterking van kwaliteit van de ambtelijke organisatie, loopbaanontwikkeling en bredere inzetbaarheid in het kader van het programma Flexibel en Veilig, is het van belang om uitvoering te geven aan een opleidingsprogramma dat is gebaseerd op een vaste norm.
7	Digitale transformatie	De afgelopen jaren is veel aandacht besteed aan het op orde brengen en houden van onze digitale infrastructuur. De ontwikkelingen in de maatschappij gaan echter steeds sneller. In april 2017 is het Rapport Maak Waar! Van de Studiegroep Informatiesamenleving en overheid gepresenteerd. Hierin wordt de noodzaak van een goede uitvoering van de Digitale Agenda 2020 benadrukt. De belangrijkste conclusie is dat de overheid nog achterblijft in een digitaal wordende samenleving. 'De maatschappelijke vragen rond de informatiesamenleving tekenen zich af. Het zijn inhoudelijke thema's die naar boven komen als we het belang van de individuele mens in de (informatie)samenleving voorop stellen. Omgang met data, cybersecurity, digitale (grond)rechten, dienstverlening, de invloed van technologie op mens, werk, zorg, vervoer en welzijn zijn

enkele van deze thema's. Daartoe moet wel eerst de basis op orde, de digitale overheid.'

Er is dus een dringende noodzaak om te investeren in de transformatie naar een meer digitale gemeente Haarlem. In 2017 zal de gemeente naast investeringen in digitalisering starten met het invullen van noodzakelijke capaciteit voor het Portfoliomanagement, zodat de focus gelegd kan worden op de noodzakelijke digitaliseringsprojecten. Daarnaast zal extra capaciteit direct nodig zijn voor de architectuur van onze digitale infrastructuur. In de jaren er na zal meer technische en functionele beschikbaar komen om de veranderingen te begeleiden.

7 Ondersteuning
 kennispunt subsidie

Vanuit de raad en het college is de afgelopen jaren meermaals het belang van het verwerven van subsidies voor de gemeente benadrukt. Hiertoe zijn de afgelopen jaren ook al initiatieven ontplooid. Deze initiatieven zijn succesvol gebleken, maar om dit uit te bouwen en te professionaliseren is het noodzakelijk om structureel hierop in te zetten.

Om gericht te kunnen subsidies (provinciaal, landelijk en Europees) te kunnen aanvragen is de samenwerking met een extern gespecialiseerd adviesbureau zeer succesvol gebleken.

De interne borging van de kennis en inzet binnen de gemeente binnen het Kennispunt Subsidies in samenwerking met het externe adviesbureau heeft de afgelopen periode geleid tot concrete aanvragen en toewijzing van subsidies zowel provinciaal, landelijk als Europees. De formatieve invulling van het Kennispunt is ontoereikend om verder te kunnen professionaliseren. Hiertoe zal de formatie van het Subsidiebureau uitgebreid moeten worden met een junior consulent subsidies.

7 Capaciteit beleidspool

Formatie Hoofd Beleidspool

Voor de formatie van het hoofd Beleidspool is 0,83 fte beschikbaar. De functie wordt fulltime vervuld en drukt op vacature ruimte. De uitbreiding bedraagt 0,17 fte.

Ongedaan maken bezuiniging formatie sr
beleidsadviseur

Bij de recente bezuinigingen is in twee stappen bezuinigd op de formatie van de Sr. beleidsadviseur die in 2017 met pensioen gaat. Het takenpakket van de betreffende medewerker (o.m. innovatie duurzame

stedelijke vernieuwing en overheidsparticipatie) neemt niet af. Het gaat om 0,31 fte.

Uitbreiden formatie programma en projectmanagement

Thematisch en programmatisch werken neemt hand over hand toe (zie coalitieprogramma en visie organisatieontwikkeling). De beleidspool kan de vraag naar programmamanagers / projectleiders van de afdelingen niet aan. De benodigde flexibiliteit kan niet geleverd worden. Op dit moment wordt veel gewerkt met trainees en werkervaringsplekken. De formatie van de beleidspool zou uitgebreid moeten worden met 1 fte programmamanager en 2 fte jr. programmamanager/ projectleider.

Uitbreiding van de formatie binnen de beleidspool zal zich daarnaast richten op MRA- en Europa coördinatie met als doel enerzijds de Haarlemse ambities vanuit subsidieregelingen verder te ondersteunen en anderzijds Haarlem de mogelijkheid te geven om kennis te verwerven via netwerken of invloed uit te oefenen op beleid, wet- en regelgeving van hogere overheden.

- 7 SPA t.l.v. algemene middelen

Om de woonlastenstijging te beperken wordt € 850.000 vanuit de algemene middelen bijgedragen aan de afvalstoffenheffing. De kostendekkendheid wordt hierdoor 96% i.p.v. 100%.

Bijlage 4: Uitgangspunten Programmabegroting 2018-2022

Actuele ontwikkelingen

Bij het opstellen van de begroting 2018-2022 zijn de volgende actuele ontwikkelingen van belang:

- Ambtelijke samenvoeging Haarlem-Zandvoort;
- Wijziging bedrijfsvoeringsmodel voor 2018;
- Digitaal publiceren begroting 2018 en mogelijkheid tot meer detailinformatie via doorklikken.

Bij de verwerking van bovenstaande ontwikkelingen zullen in voorkomende gevallen keuzes moeten worden gemaakt. Daar waar relevant voor de raad worden deze keuzes voorgelegd in de Kadernota 2017.

Het college hanteert de volgende uitgangspunten om te komen tot een sluitende programmabegroting voor 2018.

1.1 Kaders

De kaders van de meerjarenraming 2018-2022 worden gevormd door:

- Het Coalitieprogramma 2014-2018 Samen Doen!;
- Het door de raad vastgestelde beleid bij de Programmabegroting 2017-2021 (inclusief aanvullende voorstellen), Kadernota 2016 en de vastgestelde Haarlemse belastingvoorstellen van december 2016;
- De meest recente informatie over de algemene uitkering (meicirculaire);
- Het Investeringsplan (IP) 2017-2022.

1.2 Begrotingsuitgangspunten

De meerjarenbegroting wordt opgesteld in constante prijzen. Dat wil zeggen dat loon en prijspeilniveau van 2018 voor de volgende jaren constant wordt gehouden. Dit geldt ook voor de baten uit het gemeentefonds en de belastingen.

Een aantal uitgangspunten wordt ontleend aan de prognoses van het Centraal Planbureau (CPB). Het CPB heeft op 24 maart 2016 kerngegevens vrijgegeven voor de periode 2015-2018, vooruitlopend op het uit te brengen concept- Centraal Economisch Plan 2017.

Omschrijving	Uitgangspunten 2017	Uitgangspunten 2018
Loonontwikkelingen (incl. sociale lasten)	2,45%	2,4%
Materiële uitgavenstijging ¹	1%	1,4%
Subsidies onder de € 45.000	0%	0%
Subsidies boven de € 45.000 ²	2%	2,1%
Lange rente nieuwe leningen ¹	0,6%	0,7%
Rente-omslag	2,5%	2,5%
Belastingen en overige eigen inkomsten ³	1%	1,4%

Specifieke uitgangspunten voor de grondexploitatie worden in het Meerjaren Perspectief Grondexploitaties opgenomen.

1.3 Overige kengetallen/parameters

Bij het opstellen van de begroting 2018 gaan we uit van de volgende kengetallen per 1 januari 2017:

Kengetallen	Begroting 2017	Werkelijk 2017	Begroting 2018
Aantal inwoners	159.400	159.202	161.385
w.v.			
0 – 19	35.200	34.933	35.615
20 – 44	54.900	55.042	55.303
45 – 64	42.500	42.391	43.147
65 – 74	15.200	15.150	15.524
74 e.o.	11.600	11.686	11.796
Direct productieve uren per fte	1.350	1.350	1.350

1.4 Formatie en loonsom

Iedere hoofdafdeling wordt gebudgetteerd voor de toegestane formatie. De salarislaster worden opgehoogd met 2,4% loonkostenstijging (zie bij begrotingsuitgangspunten) en worden verminderd met eventuele besluiten over de invulling van bezuinigingen.

De salarisberekening gebeurt normatief. Op basis van vastgesteld beleid vindt berekening plaats van de salarislaster naar een gemiddelde van de 10e periodiek van de functionele schaal. De uitwerking (per schaal) wordt door de afdeling M&S/HRM aan het DT aangeleverd ter vaststelling. Daarnaast wordt het personeelsbudget met € 0,3 miljoen verhoogd vanwege een structurele doorwerking van het IKB. Er is standaard 14,4 uur van het verlof afgehaald en toegevoegd aan het salarisbudget. Medewerkers verkopen in feite standaard verlof uren aan de gemeente. Naar verwachting worden deze uren slechts beperkt teruggekocht waardoor er een nadeel in de personeelsbegroting ontstaat.

De toegestane formatie wordt gebruikt om de personeelslasten voor 2018 te kunnen berekenen en dient als basis voor de verdeling van de productieve uren in de begroting 2018.

De toegestane formatie voor 2018 wordt door de afdeling M&S/HRM aan het DT aangeleverd ter vaststelling.

¹ Conform raming CPB

² Berekening is als volgt: lonen 2,4% X 0,7 en materieel 1,4% X 0,3 = 2,1%

³ Gelijk aan inflatie

Deze personeelsbegroting is vooralsnog exclusief de medewerkers van Zandvoort, die per 1-1-2018 ambtelijk worden samengevoegd. De planning is dat in juni de personeelsbegroting van Zandvoort beschikbaar is op basis van plaatsingsbesluiten. De personeelsbegroting van Haarlem zal dus later nog aangevuld dienen te worden.

1.5 Verwerking loonsom in de begroting en analyse verschillen

De stand van de formatie en functies per afdeling op 1 maart 2017 wordt gebruikt voor het maken van de personeelsbegroting. De afdeling Financiën zorgt ervoor dat er aansluiting is tussen de gegevens in het personeelssysteem en het financiële systeem. Uiterlijk 7 maart berekent de afdeling HRM de salarisbegroting op basis van de oude normbedragen. De P-begroting (dat betreft zowel de huidige formatie, als de lasten voormalige werknemers, boventalligen, bestuur, griffie, pensioenen voormalig wethouders t.l.v. exploitatie/nabestaande pensioenen) wordt door de afdeling HRM geanalyseerd. De afdeling HRM geeft aan welke nieuwe functies er zijn bijgekomen en of daarbij sprake is van overhead functies volgens de definitie van BBV. Door het verwerken van de formatiemutaties kunnen hoeveelheidsverschillen ontstaan (nieuwe formatie, oude normbedragen). Na het verwerken van de loonstijgingen ontstaat een prijseffect (nieuwe formatie, nieuwe normbedragen). Beide verschillen worden door de afdeling HRM toegelicht en door de afdeling Financiën getoetst. De afdeling Financiën verwerkt de nieuwe loonsom in de begroting. De P-begroting oude norm incl. de berekening met nieuwe schaalbedragen om de nieuwe loonsom te kunnen berekenen wordt op 16 maart aan het DT ter vaststelling aangeleverd. Deze begroting dient als basis voor de verdeling van de productieve uren in de begroting 2018. De afdeling Financiën verzoekt de hoofdafdelingen om de verdeling van de productieve uren op te geven.

De afdelingen geven per functie op basis van de BBV definitie aan wat overhead is. Functies die gedeeltelijk als overhead worden aangemerkt worden in zijn geheel als overheadfunctie bestempeld.

Bij alle niet-overhead functies (lijnfuncties) wordt aangegeven welke uren naar welke kostenplaats afgerekend moeten worden. Deze urenverdeling leidt tot de verdeelsleutels die voor zowel begrote als werkelijke gemengde kosten zullen worden gebruikt.

De uitvraag geeft tevens inzicht in het totale aantal uren voor lijnfuncties. Nadat ook alle benodigde aanpassingen in de begroting voor materiele overheadlasten doorgevoerd zijn is het totaal van de overhead lasten bekend. Door dit totaal te delen op het totale aantal uren voor lijnfuncties bepalen we de overhead opslag per (lijn)uur. Deze opslag wordt gebruikt bij de activering van investeringsuren alsmede bij de berekening van de kostendekkendheid van belastingen en leges.

In het document '*Hoofdpijnen vernieuwing BBV*' is voor de overhead vastgelegd dat de kosten zoveel mogelijk direct worden toegerekend aan de betreffende taken/activiteiten. Dit betekent dat alle bedrijfskosten die direct verbonden zijn aan activiteiten/taken/producten die gericht zijn op de externe klant, in de betreffende

taakvelden moeten worden geregistreerd. De overhead wordt centraal begroot en verantwoord op het overzicht via taakveld 0.4 Overhead.

1.6 Kaders raming materiële uitgaven en areaaluitbreiding

De materiële kostencompensatie, die bij de begrotingsuitgangspunten is gehanteerd, is ontleend aan het concept Centraal Economisch Plan van maart 2017. De index voor de materiële uitgavenstijging is op 1,4% geraamd voor 2018.

Deze ramingen worden centraal in de meerjarenbegroting verhoogd. Daarbij gelden de volgende bijzonderheden:

- Budgetten waarvoor specifieke afspraken gelden, zoals bijv. DVO Spaarnelanden, worden geïndexeerd volgens die specifieke afspraken;
- Budgetten waar lastenverhogingen van de gemeente tegenover staat (verhoging OZB bijvoorbeeld) worden daarvoor gecompenseerd. Het betreft budgetten van o.m. vastgoed en onderwijs;
- Grondexploitaties worden gebudgetteerd conform de specifieke uitgangspunten voor de grondexploitatie (MPG);
- Sociaal domein: Hiervoor is het uitgangspunt dat rijksbudget is werkbudget. Budgetten worden niet op voorhand geïndexeerd, maar berekend zodra de rijksbudgetten bekend zijn (meicirculaire). Dit is beperkt tot de budgetten waarvan voor-of nadelen ten gunste of ten laste van de algemene reserve sociaal domein komen.

De indexatie van de materiële budgetten wordt concern breed ingevoerd door de afdeling Financiën conform deze kaders. Indien er ten aanzien van indexeringen andere afspraken gelden, om redenen als hiervoor genoemd, stemmen de bedrijfsbureaus dit tijdig af met de afdeling Financiën.

1.7 Investeringsramingen en kapitaallasten

Het prijspeil van de investeringsramingen, is daar waar afzonderlijk aangegeven, in het IP 2018-2022 geactualiseerd. De investeringen bevatten daarom het actuele prijspeil. Omdat Haarlem een meerjarenraming in constante prijzen kent, worden de investeringen verder niet geïndexeerd.

De kapitaallasten worden centraal geraamd.

In de begroting 2018 worden de kapitaallasten geraamd, die voortvloeien uit:

- a. De tot en met 2016 in de jaarrekening opgenomen investeringsbedragen;
- b. De geraamde investeringen volgens het nieuwe Investeringsplan 2018-2022;
- c. De bijkomende budgettaire lasten uit het investeringsplan (zowel positief als negatief) dienen in de analyse afzonderlijk naar voren te komen.

De rentecomponent (het zogenaamde rente-omslagpercentage) voor zowel de rendabele als de onrendabele investeringen bedraagt voorlopig 2,5%, maar zal voor de begroting nader berekend worden conform de bepalingen zoals opgenomen in de Financiële verordening 2018 en de herziene nota activabeleid.

Hierin is ook vastgelegd dat investeringen van < € 100.000 niet worden geactiveerd. Investerings in de openbare ruimte worden geactiveerd volgens de componentenmethode.

De afschrijvingslasten van investeringen met maatschappelijk nut worden gedekt uit de bekleemde reserve dekking kapitaallasten maatschappelijk nut.

1.8 Indexatie subsidies en verbonden partijen

Voor de raming van subsidies voor 2018 e.v. zijn de volgende variabelen van belang:

1. De bestaande meerjarenraming 2018-2022. In de meerjarenraming zijn alle eerdere wijzigingen waartoe is besloten al meerjarig geraamd;
2. Zowel de subsidies als de bijdragen aan de gemeenschappelijke regelingen worden geïndexeerd voor inflatie. Voor wat betreft de feitelijke toekenning van subsidies wordt het volgende onderscheid toegepast:
 - a. Voor subsidies beneden de € 45.000 wordt conform bestaand beleid, geen kostencompensatie toegekend;
 - b. Subsidies en bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen boven de € 45.000 worden conform bestaand beleid gecompenseerd via een gewogen percentage. Bij het bepalen van het uiteindelijke percentage vindt een weging plaats waarbij de loonsverhoging voor 70% meetelt en de materiële lastenstijging voor 30%. Voor 2017 wordt uitgegaan van een loonkostenstijging van 2,4%. Voor de materiële kostencompensatie wordt uitgegaan van 1,4%. Het gewogen percentage is berekend op afgerond 2,1%.

Er vindt geen verrekening plaats op basis van de werkelijke materiële of loonkosten.

De gemeenschappelijke regelingen en de meer omvangrijke subsidierelaties van de gemeente Haarlem worden hierover geïnformeerd (Hoofdafdeling Stadszaken in afstemming met de Concernstaf).

De verzelfstandigde organisaties vallen onder het regime van de subsidies.

De hier geschetste wijze van indexeren geldt voor de totstandkomingen van ramingen voor de begroting 2018. Individuele organisaties en instellingen die subsidies ontvangen kunnen geen rechten ontlenen aan deze wijze van berekenen.

1.9 Indexatie eigen inkomsten en kaders raming lokale lasten

Voor de belastingen en algemene baten (huren, pachten etc.) wordt het inflatiepercentage aangehouden dat gelijk is aan die van de materiële kostencompensatie, door het CPB geraamd op 1,4 %. Daarbij worden de baten geïndexeerd, waarbij de volgende uitzonderingen gelden:

- Huren, pachten en leges worden verhoogd voor zover juridisch toegestaan (contracten, wetgeving, maximum rijkstarieven);

- Afval- en rioolheffing worden niet geïndexeerd. De baten worden i.v.m. 100% kostendekkendheid berekend aan de hand van de ontwikkeling van de lasten (per saldo budgettair-neutraal).

1.10 Indexatie en raming algemene uitkering

In de meerjarenraming 2017-2021 is de algemene uitkering vanaf 2017 in constante prijzen geraamd. Omdat 2018 de primaire begrotingsschijf wordt, zal de algemene uitkering herberekend moeten worden in lopende prijzen voor 2018. Dat wil zeggen dat de algemene uitkering dan opgehoogd wordt aan het gestegen loon-en prijsniveau, prijspeil 1 januari 2018.

Daarnaast wordt de algemene uitkering geactualiseerd aan de hand van de zogenaamde meicirculaire. Hierin is ook informatie opgenomen die van belang is voor de drie decentralisaties (sociaal domein). Aan de hand van de berekeningen conform deze circulaire kunnen de budgetten ten behoeve van het sociaal domein worden herberekend voor 2018 e.v. De meicirculaire wordt te laat ontvangen om nog in de Kadernota 2017 te kunnen verwerken. Over de gevolgen van de meicirculaire wordt de raad afzonderlijk geïnformeerd en de consequenties worden verwerkt in de Programmabegroting 2018.

De algemene uitkering wordt gebaseerd op het aantal woningen en inwoners voor 2018 als opgenomen in deze uitgangspunten. Dit betekent dat de algemene uitkering iets hoger wordt vanwege areaaluitbreiding. Deze hogere baten worden gereserveerd ter dekking van kosten van beheer en onderhoud ten gevolge van areaaluitbreiding.

1.11 Vennootschapsbelasting voor overheidsondernemingen (VPB)

Voor de onderdelen parkeergarages en grondexploitaties zal door de hoofdafdelingen een raming van de belastingdruk moeten worden opgeven. Deze post zal als last op programma 7 worden opgenomen.

1.12 Aanmaak jaarschijf 2022 en beoordeling doorwerking structurele lasten en baten

De afdeling Financiën coördineert de jaarovergang naar 2022 in LIAS. Aan het begin van elk jaar wordt er in LIAS een jaarovergang gedraaid. Bij een jaarovergang worden (één of meerdere) nieuwe begrotingsjaren aangemaakt waarin de als structureel gekenmerkte begrotingsbedragen worden opgevoerd. Bij de jaarovergang controleert de afdeling Financiën het verloop tussen de laatste en de nieuw aangemaakte jaarschijf. Alle verschillen tussen beide jaren moeten verklaarbaar zijn. De afdeling Financiën levert hiervoor een verloopoverzicht en een overzicht meerjarenmutaties aan de hoofdafdelingen. De definitieve aanmaak van een nieuwe jaarschijf dient door de bedrijfsvoeringsmanagers (namens de budgethouders) geaccordeerd te worden. Eventuele correcties (uitsluitend technische correcties) vanuit de afdelingen worden daarbij meegenomen. De loonkosten en kapitaallasten worden één op één uit de voorgaande jaarschijf overgenomen. Na het draaien van de jaarovergang wordt van de hoofdafdeling verwacht dat deze met behulp van het zogenaamde lijstmuteren in LIAS de noodzakelijke mutaties in de jaarschijf 2022 opvoeren. De bedrijfsbureaus vertalen

deze in de noodzakelijke journalen. Deze journalen doorlopen vervolgens de normale goedkeuringsstappen in de workflow.

Een van de nieuwe kengetallen in het BBV betreft die van de structurele exploitatieruimte. Dit kengetal beoogt het structureel begrotingsevenwicht te duiden. Hiervoor is noodzakelijk het onderscheid tussen incidentele en structurele lasten en baten herkenbaar vast te leggen. In de begrotingsmodule LIAS betekent dit dat een goed onderscheid gemaakt moet worden tussen incidentele en structurele mutaties. In het proces van begrotingswijzigingen zal daarvoor extra aandacht gevraagd worden van zowel invoerder als van degene die autoriseert. Van de hoofdafdelingen i.c. de budgethouders en/of de bedrijfsvoeringsmanagers wordt verwacht dat zij alle begrotingsmutaties toetsen op incidenteel of structureel karakter. Zij blijven verantwoordelijk voor een juiste vastlegging in LIAS en eventuele opname in het standenregister meerjarenmutaties. Gelet op de planning van het proces Kadernota wordt voorgesteld om de werkzaamheden uiterlijk 9 maart gereed te hebben.

1.13 Mutaties budgethouder na verwerking kadernotamutaties

Uitgangspunt is dat in de ramingen in LIAS de mutaties die uit de eerste financiële Voortgangsrapportage 2017 voortvloeien en structureel doorwerken en de kadernotamutaties 2017 zijn verwerkt. Ook zijn de budgetten aangepast aan de uitgangspunten van de begroting (zoals indexering). Dit betekent dat de ramingen aansluiten op de saldi van de meerjarenbegroting, zoals gepresenteerd in de Kadernota 2017.

Vervolgens kunnen de budgethouders, waar noodzakelijk, nog verschuivingen aanbrengen. Daarbij worden onderscheiden:

a. *Interne verschuivingen* (LIAS groep: actualisatie bestaand beleid)

Verschuivingen zijn in principe budgettair-neutraal. Tot deze neutrale wijzigingen behoren o.a. het invullen van taakstellingen en stelposten en mogelijke lastenverhogingen die gedekt worden uit reserves. Bij de invulling van taakstellingen en stelpost kunnen kleinere restsaldi ontstaan. Voor het doorvoeren van interne verschuivingen kan gebruik gemaakt van het zogenaamde lijstmuteren. Daarin geeft de budgethouders zelf in LIAS aan, welke budgetten met welk bedrag verhoogd/verlaagd moeten worden. De afdeling Financiën zet de door de budgethouders aangegeven mutaties om naar afzonderlijke journaalposten.

b. *Mutaties die niet budgetneutraal zijn* (LIAS groep: beleidsrelevante afwijkingen)

De Programmabegroting 2018 wordt opgesteld binnen de kaders van de Kadernota 2017. Dat betekent dat uitsluitend wijzigingen opgevoerd mogen worden als er sprake is van omstandigheden die bij de kadernota onvoorzienbaar waren, onontkoombaar zijn (bijv. een hogere bijdrage aan een Gemeenschappelijke regeling) en onafwendbaar. Omdat deze wijzigingen niet in de kadernota waren voorzien, zullen ze afzonderlijk toegelicht moeten

worden in de Programmabegroting 2018. Daarom zal de onderbouwing en motivering van deze wijzigingen centraal bij de afdeling Concerncontrol aangeleverd dienen te worden, die deze verzoeken gebundeld aan de directie voorlegt. Gehonoreerde verzoeken zullen bij het opstellen van de Programmabegroting 2018 expliciet aan het college ter afweging worden voorgelegd en zal in de Programmabegroting worden toegelicht.

Specifieke aandachtspunten:

- Stelposten en taakstellingen: In de budgetten voor 2018 e.v. zijn nog taakstellingen en stelposten opgenomen, die door de budgethouder zoveel als mogelijk functioneel ingevuld moeten worden. Via mutatie budgethouders kunnen deze posten concreet worden ingevuld.
- Reserves: Beschikking over reserves kan uitsluitend budgettair-neutraal als bij het vormen van die reserve daartoe de mogelijkheid is geboden (aanwending van reserves betreft immers het budgetrecht van de raad) en dat zichtbaar is getoetst of de reserve daartoe toereikend is (saldo na mutatie vermelden). In alle overige gevallen is beschikking over een reserve een mutatie die niet neutraal is en deze mutatie kan daarom niet via lijstmuteren worden opgevoerd. Daarnaast mogen er geen structurele uitgaven uit reserves gedekt worden. Deze verschuivingen dienen – zichtbaar – per saldo € 0 te zijn.
- Kostensoorten: Er mag niet gemuteerd worden op de kostensoorten salaris, doorbelaste uren (uren x tarief) en kapitaallasten, omdat deze centraal worden geadministreerd. De afdeling financiën zal hier in de primaire verwerking op toetsen.
- Workflow: De mutaties die niet budget-neutraal zijn, volgen dezelfde workflow zoals gebruikelijk voor begrotingswijzigingen. Dat betekent dat ook de controller van de desbetreffende hoofdafdeling autoriseert.

1.14 Planning

De bestuurlijke planning, die is bijgevoegd, is ontleend aan de vastgestelde planning en control kalender 2017. Voor het opstellen van de begroting 2018 wordt voor de ambtelijke organisatie nog een gedetailleerde werkplanning opgesteld.

Bijlage 5: Begrotingswijziging Kadernota 2017

Wordt separaat nagezonden.

Bijlage 6: Doorgeschoven investeringen 2016

(bedragen x € 1.000)

Programma\Beleidsveld\omschrijving	Totaal
11. Onderwijs en Sport	2.990
SHO programmalijs Schalkwijk	694
Multifunctionele sporthal Duinwijck: inrichting	562
Vervanging sportvelden: onderbouw	257
SHO Schoolgebouw Vilniusstraat voorbereidingskrediet	236
Aanleg Skatehal	200
Vervanging kleedaccommodaties	188
SHO Stelpost 1e inrichting	177
Nieuwbouw kleedkamers RFC	159
SHO Ark/Werkschuit	110
SHO Bouw Bos en Vaart	102
Stelpost verrekening sportaccommodaties 2015-2020	100
SHO 2012 Lokaal bewegingsonderwijs Gonnetstraat	82
Vervanging grassportvelden	59
Warmwater/verwarmingsinstallatie v.d. Aart	30
Vervanging sportvelden: toplagen	17
Aanleg Rood en Wit cricketveld	14
SHO Bouw Eerste Christelijk Lyceum	3
Totaal 01. Maatschappelijke participatie	2.990
51. Openbare ruimte en mobiliteit	1.764
Vervanging ophaalbrug Buitenrustbruggen	1.194
Vervanging walmuur Bakenessergracht	342
Stationsplein verharding rijgedeelte busstation	140
Waarderpolder Oeververbinding: brug	82
Renovatie wandelpromenade Sanden/Pratten/Engelenburg	75
Rijksstraatweg- aanpassing tbv HOV	50
Vervanging kade Kampervest	46
Kademuren Spaarne (Melkbrug- Gravestenenbrug)	39
Waarderpolder: Maatregelen Oudeweg	35
Vervanging kade Raamvest, Schouwborg	33
Vervanging kademuur Oranjekade	21
Schoterbos (voorbereidingskrediet)	11
Integraal Waterplan Haarlem (incl. Waarderpolder)	-30
Haarlemmerhout	-63
Walmuur Nieuw Gracht (Kruisbrug-Jansbrug-Nassaubrug)	-70
Vervanging rioleringen	-141
52. Parkeren	-35
Fietsparkeergarage Raaks	45
Vervanging parkeerautomaten (kentekenparkeren)	-80
53. Overige beheertaken	910
Reservering levensduurverlengend onderhoud gemeentelijk bezit	665
Gemeentelijk apparaat	126
Vervanging Philharmonie (10jr)	55
Verbindingsgang Kleine Houtweg	53
Vervanging Philharmonie (5jr)	10
Totaal 05. Beheer en onderhoud	2.638
61. Dienstverlening	673
KCC regiebord	128
Website fase 2	125
Vervanging Klantbegeleidingssysteem	120
Koppeling backofficesysteem	90
Kassa systeem	75
ZBB Identificatie	75

(bedragen x € 1.000)	
Programma\Beleidsveld\omschrijving	Totaal
ZBB Actieve wachten	60
63. Openbare orde en veiligheid	500
Vervanging parkeervergunning systeem (vignetten)	500
Totaal 06. Burger, bestuur en veiligheid	1.173
72. Algemene dekkingsmiddelen	1.247
Vervanging Datacenter/software aanbesteden	500
Vervanging ICT	500
Meubilaair flexconcept	150
Vervanging bedrijfsauto archeologie	46
Concernhuisvesting Meubilair 2e fase	29
Geluid- en beeldregistratie Raadszaal en Fab.zaal	22
Totaal 07. Algemene dekkingsmiddelen	1.247
Eindtotaal	8.049

Bijlage 7: Actualisatie investeringsplan

(bedragen x € 1.000)

Actualisatie	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Totaal
Verhoogd	4.062	-103	9.100	400	2.530	2.346	18.334
SHO programmaliijn Schalkwijk (Rudolf Steiner)		-4.000	9.700				5.700
Maatschappelijk nut	3.300						3.300
Vervanging sportvelden toplagen		200	400	400	400	400	1.800
Reconstructie Nassaulaan					200	1.300	1.500
Vervanging kade Noorder Emmakade-Tuinlaantje	500	630					1.130
SHO ter Cleeff	600						600
Vervanging Patronaat						600	600
Vervanging kleedaccomodaties					530		530
Vervanging sportvelden onderbouw					530		530
Rijksstraatweg- aanpassing tbv HOV	-2.285	2.772			0		487
SHO Stelpost 1e inrichting					484		484
Bakenessergracht	400						400
SHO M.L. Kingschool, dekking GREX	1.113	-850					263
Vervanging sportvelden toplagen					260		260
Lokaal Bewegingsonderwijs Gonnetstraat	250						250
Waarderhaven	184						184
Vervanging grassportvelden					126		126
Reconstructie Nieuwe Groenmarkt		1.120	-1.000				120
Vervanging Schouwborg						28	28
Kassasysteem		25					25
Vervanging Philharmonie						18	18
Neutraal	-4.241	1.133	5.547	7.065	-8.071	-1.433	0
Vevallen/verlaagd	-362	-1.220	-825	-1.540	-4.630	-8.071	-16.648
Vervanging bedrijfsauto archeologie					-46		-46
Vervanging bedrijfsauto geo-informatie		-58					-58
SHO PO Haarlem Noord	100			-240	59		-81
Industriehavenbrug		1.310				-1.400	-90
Bijdrage bereikbaarheidsfonds Schalkwijk	-150						-150
Verbreden Waarderweg (incl. Bijdrage Provincie)		-100	-125	-125			-350
SHO Stelpost 1e inrichting					-484		-484
SHO PO Haarlem Noord	421				-159	-921	-659
Bijdrage Rijksstraatweg- aanpassing tbv HOV	1.485	-2.372					-887
Vervanging ophaalbrug Buitenrustbruggen	-1.000						-1.000
Stationsplein verharding rijgedeelte busstation	-1.368						-1.368
Vondelweg			-200	-1.800			-2.000
Bijdrage provincie Houtplein		-500	-1.500				-2.000
Herinrichten Gedempte Oostersingelgracht		-250	-2.000	-375			-2.625
Bereikbaar houden Schalkwijk	150	750	3.000	1.000	-4.000	-5.750	-4.850
Totaal actualisatie	-541	-190	13.822	5.925	-10.171	-7.159	1.687

Bijlage 8: Afsluiten kredieten

(bedragen x € 1.000)

Af te sluiten kredieten	Krediet	Realisatie	Restant
Stationsplein	30.389	30.380	9
SHO Bouw de Schakel	3.517	3.640	-123
SHO Bos en Vaart	3.317	3.317	
Oudeweg verkeersmaatregelen	3.191	3.156	35
Kozijn de Regenboog	600	600	
Groot Heiligland 37, renovatie	547	538	10
Uitbreiding Internationale Taalklas	530	530	
Vervangingsinvestering ICT	500	500	
Klimaat- en M&R Installatie Raadsaal en Fabriciuskamer	400	381	19
v.d Aart honkbalveld en veldverlichting	330	330	
Linschotenstraat 23, renovatie	309	322	-13
DSK Renoveren toplaag kurk ingevuld kunstgrasveld	284	284	
Kon. HFC renoveren kunstgrasveld 2 toplaag	284	284	
SHO Eerste inrichting	274	231	42
Stadhuis brandmeldinstallatie	250	238	12
Amsterdamstraat 37, restauratie toren	250	166	84
Groot Heiligland 62 renovatie	227	227	
HC Haarlem vervanging toplaag	198	198	
Slachthuisstraat dakrenovatie	189	178	11
Renovatie Sparks kleedkamer	158	158	
Geluid- en beeldregistratie Raadsaal en Fabriciuszaal	150	128	22
Kennemersportceentrum zonnepanelen	100	100	
Vergierdeweg/Schoten natuurgras	94	94	
HC Haarlem sporttechnische onderbouw	65	65	
Pim Mulier trapopgang tribune	60	60	
Units bovengr. begraven	57	49	8
Nimos minitrac begraafplaats	56	56	
HC Haarlem Hekwerken	52	52	
Hekwerken Onze gazellen soft- en honkbalveld	48	48	
Renovatie DIO kleedkamers	25	25	
Pim Mulier, DSS honkbalveld aanbrengen hekwerk/batters-eye	20	20	
CV installatie Sparks, kleedgebouw	18	18	
	46.487	46.371	116